Σὺν δὲ θεοῖς μέτραπε.

EPITOME TRO-PORVM AC SCHE-MATVM ET GRAM-MATICORVM ET Rhetoricorum,

AD AVTHORES TVM PRO-phanos tum ſacros intelligendos, non minùs vtilis quàm neceſſaria,

IOANNE SVSENBROTO RAVEN-ſpurgi Ludimagiſtro collectore.

INDEX ALPHABETICVS IN calce adiectus eſt.

LONDINI,
Ex Typographia Societatis Stationariorum.
1612.

AVTHORES QVI HVIC OPELLÆ OPERAM PRÆSTITERVNT.

M. T. Cicero.
Fabius Quintilianus.
Georgius Trapezuntius.
Deſ. Eraſmus Roterodamus.
Philippus Melanchthôn.
Diomedes, Grammaticus.
Ælius Donatus, Grammaticus.
Antonius Mancinellus Veliternus.
Martianus Capella.
Conſultus Chirius Fortunatianus ex Capella.
M. Veltkirchius, Rhetor.

IOANNES SVSENBROTVS ALMANGANVS, DISCIPVLIS SVIS. S. D.

BOni præceptoris officium eſt, literarum ſtudioſa Iuuentus, vt in interpretandis Authoribus non modò Etymologiam ac ſimplicem verborum Syntaxin, & id genus alia proſequatur, verumetiam artificia tum Grammaticæ, tum Rhetorices, quæ ad Authores & prophanos & ſacros ritè intelligendos haud mediocriter faciunt, ad amuſſim κ᾽ἀκριβῶς explanet atque commonſtret, vt inde Authoris prælecti mentem faciliùs intelligere queant. Nam qui hæc artificia (Tropos dico & Schemata, quæ præcipuè inter exponendum indicanda erant) prætereunt, negligunt, ac contemnunt, prætérque caſam, quod dicitur, fugiunt: hi perinde faciunt, ac qui Andabatarum more pugnare, atque adeò clauſis oculis ſcopum attingere quempiam docere conantur. Ego ſanè, quo id præcauerem, huiuſmodi orationis ornamenta vobis ac cæteris Diſcipulis olim meis, pro virili ac ingenij captu, etſi non omnia ſemper, quæ occurrebant, pleraque tamen, quæ elegantiora videbantur, inter prælegendum velut digito commonſtraui, quò ſenſus illius, quod prælegebatur, à vobis certius ac citra obſcuritatem perciperetur, ſimúlque haberetis ſcribendi dicendíque formulas, quas aſſiduo vſu imitari liceret. Cæterùm, quia præter Moſellani tabulas, nihil vobis Troporum ac figurarum in manibus erat, nactus otium

Notantur præceptores oſcitantes.
Auxeſis, homœoteleuton.

Bacchanalium periphraſis.
Compar, & ὁμοιοτέλευτον.

um à ludo literario per id temporis (quo infrænis illa hoc ſeculo perditiſſimo Iuuentus, per totum oppidum laruata, velut Iſidis œſtro percita, aut inferorum furijs exagitata, ſurſum deorſum curſitaret, Baccho Venerique parùm honeſtè litaret, ac reliquis pluſquam Ethnicis, ne dicam impijs, ritibus ſtrenuè vacaret, & mihi per catarrhum, plus quàm vellem καταῤῥέοντα, ad liberiora, ac publica, & quidem honeſta honeſtorum virorum ac ſenum conuiuia, ha-

Epanalepſis.

ctenus apud nos iſtis Bacchanalibus recepta moribus ; adire non liceret :) eo inquam tempore, vt illius tædium deuorarem, Tropos ac Schemata, quæ apud Poëtas, Hiſtoricos, ac Rhetores in frequentiori vſu ſunt, ex ſelectis authoribus in hanc Epitomen colligere viſum eſt : quo vobis & in hac

ὁμοιοτέλευτον.
Dicendorum ordo.

parte, ſicut in Grammaticis, conſulerem, anſam præberem, ac viam commonſtrarem ad horum lectionem Authorum, vnde hæc Epitome excerpta eſt. In qua quidem is ordo (quem Philip. Melanc. leni ac lepida facundia vir, primus attigiſſe videtur) à me obſeruatus eſt. Primo enim loco Tropos poſuimus tum dictionum tum Orationum, deinde Schemata, quæ & ipſa in Grammatica & Rhetorica diducta ſunt : tum Grammatica iterum in Orthographias

Genitiuus Græcus.

ac Syntaxeos diuiduntur. Rhetoricorum porrò Schematum tres ordines fecimus : Dictionum, Orationum, & Amplificationum. Idque magis docendi gratia, quàm ſuperſtitioſa obſeruatione : nam & Rhetores & Grammatici Schemata quædam habent vel immutatis, vel variatis nominibus, quæ illis ſunt communia. Sunt & orationum Schemata (Fortunatianus λόγους appellat) quæ etiam Amplificationis exornationes dici merentur. Hanc igitur Epitomen eo accipiatis animo, quo vobis vel etiam abſentibus Diſcipuli

Articulus, & ὁμοιοτέλευτον.

dedicaui, hoc eſt lubenti, candido, ac beneuolo. Hanc obuijs, vt aiunt, manibus excipite, legite, relegite, ac animo inſcribite, tum in ſcribendi ac loquendi vſum redigite, cùm alioqui (vt ſæpenumerò vobis inculcaui) citra meditationem ac vſum ars omnis omni omnino vtilitate vacet.

Quæ

Quod ſi feceritis Muſarum ianuæ procul dubio vobis aperientur. Valete, ac Deum in veſtris preculis pro me interpellate. Rauenſpurgi ex Muſeolo noſtro. 5. Martij. Anno humanitatis Chriſti reconciliatoris noſtri 41. Scholaſticæ adminiſtrationis. 35. Aetatis meæ. 56. qui mihi eſt Climactericus, id quod Domini pietas bene vertat. Iterum valete ac bonis literis, veræ ac certiſſimæ poſſeſſioni, omnibus neruis incumbite. Olim non pœnitebit. Vegetius traductio.

TYPVS HVIVS EPITOMES.

Figura diducitur, in

- *Tropos, quorum alij ſunt*
  - *Dictionum & ſunt nouem.*
  - *Orationum, & ſunt decem.*
- *Schemata, quorum alia ſunt,*
  - *Grammatica, & ſunt duplicia,*
    - *Orthographica & ſunt, 15.*
    - *Syntactica, & ſunt, 32.*
  - *Rhetorica, & ſunt triplicia,*
    - *Dictionum, & ſunt, 14.*
    - *Orationum, & ſunt vndecim, reuera, 19.*
    - *Amplificationis & ſunt, 41.*

Summa Troporum ac Shematum in hac Epitome, 132.

FIGVRÆ DIVISIO.

FIGVRA eſt ratio quædam, qua de recto ac ſimplici loquendi genere cum aliqua dicendi virtute deflectitur. Hæc authoritate, vetuſtate, conſuetudine, & conſenſu doctorum plerunque, ſæpè etiam ratione quadam ac metri neceſſitate defenditur. Vna tamen in re maximè vtilis, vt quotidiani, & ſemper eodem modo formati ſermonis faſtidium leuet, & nos à vulgari tum ſcribendi, tum dicendi genere defendat. Quòd ſi quis hiſce figuris parcè, & cùm res poſcet, vtetur, velut aſperſo quodam condimento, oratio iucundior erit: at qui nimium affectauerit, ipſam illam gratiam varietatis amittet. Fab. lib. 9. cap. 3. Figura vnde defendatur. Vtilitas. Vſus.

Illud tamen obſeruandum, figuras certo numero omnes comprehendi non poſſe. Vnde notiores, ac ab authoribus frequentiore in vſu vſurpatas propria hîc ac certa ratione, tum exemplis quoque, diſcernere decretum eſt. Porrò figura diducitur in Tropum & Schema, ſiue figuram propriè. Fab. refragatur.

TROPVS eſt dictionis ſiue orationis à propria ſignificatione in cognatam ornandi gratia variatio, ἀπὸ τοῦ τρέπειν, quòd dictionis, vel orationis ſignificationem inuertat atque commutet. Motum appellant. Tropus Fab. lib. 8. cap. 5. in calce.

SCHEMA, vel figura propriè, eſt aliqua nouata & ſcribendi & dicendi forma. Vel eſt quædam arte nouata tum ſcribendi, tum dicendi ratio. Schemata etiam orationis lumina, exornationes, ac colores appellantur. Et Cicero colores Rhetoricos pro pigmentis Rhetoricis accipit, ac orationis ornamentis. Schema.

Tropus porrò à Shemate in hoc diſſidet, quod in illo ſignificatio mutatur: vt, Progenies viperarum, id eſt maiorum interfectores ac homicidarum filij: in hoc verò nulla eſt ſignificationis mutatio: vt, Tantæne animis cœleſtibus iræ? Id tamen authores veluti quoque plurima vertunt. Et Fabius tum Tropum tum Figuram Differunt Tropus & Schema. Nocentiſſimorum parentum, nocentiſſimi filij. Æneid 1. lib. 9. cap. 1.

guram ſiue Schema frequenter in eaſdem coire ſententias ſcribit.

Sunt autem Tropi duplices, dictionum videlicet & Orationum: Dictionum Tropos vocant, non quòd per ſe poſita dictio, non in oratione, ſignificatum mutet, ſed quòd in oratione vnius ſolius dictionis ſignificatus mutatur. Suntque Tropi dictionum octo.

Tropi Dictionum.

Similé pro verbis verba reponis.

μεταφέρω, Transfero. μεταφορὰ, Translatio. Vox aliqua tribus rationibus transfertur. Fab. lib. 6. cap. 6.

Metaphora eſt, cùm vox à propria ac genuina ſignificatione ad alienam, ſed cognatam, transfertur. Tropus longè pulcherrimus: vt, Video pro intelligo, perſpicio pro cognitũ habeo, deuoro pro vinco ac perfero, ſuſpicio pro admiror. Item ſi hominem odioſæ atque inſulſæ loquacitatis rudere aut blaterare dicas. Porrò vox à propria ſignificatione ad aliam transfertur: Vel neceſſitatis cauſa: vt cùm vites gemmare dicimus, ſitire agros, fructus laborare, luxuriare ſegetes: Vel Emphaſeos ac maioris ſignificãtiæ gratia, vt incẽſus ira, inflãmatus cupiditate, lapſus errore: Vel deniq; ornatus cauſa: vt Lumen orationis, generis claritas, concionum procella, eloquentiæ flumina, fons ac ſeges gloriæ: & ſegetes fluctuant, id eſt mouentur, &c.

2 *Synecdoche*, Συνεκδοχὴ, Intellectio, eſt quoties aliud ex alio quocunque modo intelligitur,
1 Vel cùm ex vno plura intelliguntur: vt, Romanus prælio victor, pro
2 Romani victores. Vel ex parte totum: vt mucro pro
3 gladio, tectum pro domo. Retróque: vt, Ingens à vertice pontus, id eſt procella & vnda ponti: & fontémque ignémque ferebant, id eſt, partem fontanæ aquæ.
4 Vel ex ſpecie genus: vt Horatius, Iracundior Adria, pro quouis tempeſtuoſo mari. Et Acheloia pocula pro
5 quouis fluuio ſcripſit Virgilius. Vel cùm ex materia res confecta ſignificatur: vt, Ferrum pro gladio, abies &

pinus

quando aliud capis ex alio Synecdoche fit.

pinus pro naui. Vel ex precedentibus ſequentia : vt, 6
Virgineam ſoluit zonam, id eſt, deuirginauit. Subdidit
equo calcaria, id eſt, cucurrit. Breuiter, quoties aliud
ex alio intelligitur : vt, Vixerunt, id eſt, mortui ſunt, Et 7
nos quoque floruimus, id eſt, fœlices fuimus. Ita Cic.

3 *Metonymia*, Μετωνυμία, Tranſnominatio eſt nominis pro nomine poſitio: cuius vis eſt, pro eo quod dicitur, cauſam propter quam dicitur, ponere. Hanc Rhetores Hypallagem vocant. Ea fit compluribus modis.
Primò cùm inuentorem pro re inuenta ponimus : vt, 1
Ceres pro frumento. Bacchus pro vino, Venus pro libidine, Vulcanus pro igne, Neptunus pro mari, Mars
pro bello, &c. Secundò, quoties continens pro eo quod 2
continetur, vſurpamus: vt epotos cados, Cœlo gratiſſimus animis, id eſt cœlitibus. Nunc pateras libare Ioui.
Seculũ fœlix, &c. Tertiò quando contentũ pro conti- 3
nente accipitur: vt, Vina coronant, Vicinus ardet, Eamus ad dos, Deuoremus heminẽ, Hunc tibi comedendum propino. De ſene guſtare, vbi dominus rei pro re
ipſa ponitur. Quartò cùm ex effectu efficiẽs intelligi- 4
tur: vt, pallida mors, frigus pigrũ, mœſtus timor, audax Virg. Æneid. 6.
iuuenta, Pallentes habitant morbi, triſtiſque ſenecta, præceps ira, hilaris adoleſcentia, inconſultus amor, in-
uerecunda nox, audax vinum, &c. Quintò cùm ducem 5
pro his qui ſubſunt, ponimus: vt, Cæſus Hannibal. Sex- 6
tò, quoties authorem pro opere accipimus: vt, Virgilius veniit, Homerus diſtrahitur, Terentius emitur. Sep-
timò, quando ſignum pro ſignato vſurpamus: vt, falces 7
& ſecures pro imperio conſulari. Sceptrum pro regno,
gladius pro Magiſtratu. Octauò denique cùm facinus 8
pro eo, qui illud deſignauit accipimus: vt, Sacrilegium eſt deprehenſum, pro Sacrilego. In peculatum animaduerſum eſt, pro peculatore, &c.

4 *Antonomaſia*, Ἀντονομασία, eſt quæ alicui quaſi cognomen quoddam conueniens tradit : Ab Oratoribus

Pronomi-

Pronominatio dicitur. Hæc, teſte Cicerone, cognomine quodam extraneo demonſtrat, id, quod ſuo nomine appellari non poteſt. Et Fab. Antonomaſia, inquit, eſt quæ aliud pro nomine ponit. Poëtis frequentiſſima:
1 Oratoribus non item. Et fit ſex rationibus. Primò, cùm patronymica propriorum loco ponuntur: vt, Pelides aut Æacides pro Achille, Priamides pro Hectore, aut certo Priami filio: Romulides pro deſignato Romano: & hæc variatio ſolùm poëtis permiſſa eſt, quibus ſolis
2 patronymicis in carmine vti permittitur. Secundò, fit per poſſeſſiua quædam patria, ídquê Oratoribus conceditur: vt, Tyrinthius, pro Hercule, Cytherea aut Cypris, pro Venere: Saturnius pro Ioue, Cynthia pro
3 Diana, Cyllenius, pro Mercurio. Tertiò, fieri ſolet per Epitheton, & hac vt & ſequêtibus, tam Oratores quàm Poëtæ ex æquo liberè vtuntur. Virg. Æneid. 4. Thalamo quæ fixa reliquit Impius, pro Ænea. Pœnus pro Hannibale, Senex pro perſona heri apud Terentium.
4 Quartò, ſolita eſt fieri, quoties Appellatiuum ſtudij artis, officijque aut dignitatis, proprij nominis locum obtinet: vt, Philoſophus pro Ariſtotele, Poëta pro Virgilio, Apoſtolus pro Paulo, Seruator pro Chri-
5 ſto, Imperator pro Carolo. Quintò, cùm propria nomina pro appellatiuis affectum aliquem ſiue proprietatem proprijs inhærentê ſignificantibus vſurpamus: vt, Verres pro fure, Sardanapalus pro molli, Crœſus pro diuite ac locuplete, Phalaris pro crudeli, Cato pro ſeuero ac tetrico, Craſſus pro agelaſto, Venus pro formoſa, Diana pro intacta, Irus pro paupere, Ariſtides pro iuſto ac incorrupto, Epicurus pro voluptati dedi-
6 to, &c. Sextò, cùm nomina gentium ſiue nationum pro attributis ipſarum ponimus: vt, cùm Pœnus pro perfido accipitur. Scytha pro aſpero ac inhumano, Cretenſis pro vano ac mendaci, Sybarita pro luxui dedito ſiue faſtuoſo, Pigmæus pro breui, Gallus pro libidinoſo,

dinoſo, Cat pro vili milite, &c.

5 *Onomatopœia*, ὀνοματοποιΐα, Nominis confictio, eſt nouarum vocum affictio ad imitationem ſoni, quem ſignificare debent. Nouis enim rebus noua nomina conceſſum eſt indere: vt, clangórgue tubarum, apud Virgil. Taratahtara, pro cantu turbæ, Sibilus, murmur, tinnitus, mugitus, bombarda, Scopieta, vel vt alij, Sclopeta, *an halfe haeck*: vnde milites ſclopetarij vt plerīq; Hiſpani, Germani, Itali & Ianizeri Turcarum imperatoris ſatellites, ſiue laterani. Breuiter, illa omnia vocabula, quæ ſignificandæ alicuius rei gratia, pro tempore ac rei neceſſitate, apertè fingimus. Hac in re in conſilium ſunt adhibendi, Cicero, Horatius, D. Eraſmus, & Iacobus Lodouicus Rhemenſis lib. de Elect. ac verborum collocat. 1. cap. 18. Tropus propriè non eſt, nam ſignificatio non mutatur, ſed rei anonymæ nouum nomen inditur, hocque modo à Catachrêſi ſeparatur.

6 *Catachreſis*, κατάχρησις, Abuſio, eſt quæ non habentibus nomen ſuum accommodat, quod in proximo eſt: vt Piſcina in qua lauamus, nec piſces inſunt. Vires hominis breues, longum conſilium, minutus animus, pro paruo, Pyxides cuiuſcunque ſint materiæ. Differt autem á Metaphora, quòd hæc proprium alieno commutet, illa verò vbí nomen omnino deeſt. Poëtæ tamen ſolent etiam abuſiuè in his rebus, quibus nomina ſua ſunt, vicinis potius vti, quod in ſoluta oratione rarenter vſu venit.

7 *Metalepſis* μετάληψις, Tranſumptio, eſt vbi gradatim itur ad id, quod oſtenditur. Vel eſt, cùm aliqua vox aliud à proprietate ſignificationis ſuæ, ex his quæ præceſſerunt, denotat. Tropus Poëticus, ac omnino rarus. Virg. Eclog. 1.

Idem Æneid 5. Septima poſt Troiæ excidium iam vertitur æſtas.

Poſt aliquot mea regna videns mirabar ariſtas.

Hic per ariſtas ſpicas, per ſpicas meſſes, per meſſes æſtates,

æſtates, per æſtates annos accipimus. Idem Æneid. 1. Speluncis abdidit atris: nigræ enim intelliguntur, ex nigris tenebroſæ, & per hoc in præceps profundæ. Eſt & hæc Metalepſeos natura, vt inter id quod transfertur, ſit medius quidam gradus, nihil ipſe ſignificans, ſed præbens tranſitum. Differt ab alijs Tropis finitimis, quòd veluti per gradus quoſdam ad id, quod ſignificare volumus, progreditur.

8 *Acyrologia*, ἀκυρολογία, ſiue ἄκυρον, eſt cùm vox haud quaquam propriæ ſignificationis orationi intercalatur. Terent. Nam quod tu ſperas, propulſabo facilè. Speras pro times. Virg. Æneid. 4. Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem, id eſt, timere. Iuuenalis, Sat. 4. Iam quartanam ſperantibus ægris, id eſt timétibus. Et Græci in hunc modum ἐλπίζειν vſurpant Herod. lib. 8. ἀντιπάλους γὰρ ἕξειν ἔλπιζον, id eſt, ἐφοβοῦντο.

9 *Antiphraſis*, ἀντίφρασις eſt dictio è contrario ſignificans. Vel eſt vnius verbi ironia: vt, Bellum, quod minimè bonum: Lucus, quòd minimè luceat. (Sunt tamen qui à luce ſacrificiorum dictum putant:) & Parcæ, quòd minimè parcant, vel quaſi partæ.

Aug. Dathus refragatur. Mancinell.
Antiphraſis vox eſt ſignans contraria dicto.
Eſt etiam Tropus orationis, de quo infrà.

TROPI ORATIONVM.

ALLEGORIA, Inuerſio, permutatio, eſt cùm aliud verbis, aliud ſenſu proponitur, vel cùm ex verbis propoſitis, longè alius ſenſus, interim etiam contrarius, colligitur. Continet illa plures tranſlationes & continuas, ob idque perpetua etiam Metaphora dicta. Hæc ex ſententijs prouerbialibus ac item prouerbijs crebrò confieri ſolet: vt, Pedem conferre, pro eo

quod

quod eſt, argumentis concertare: Iugulum petere, pro eo quod eſt, caput cauſæ aggredi. *The principalleſt of the cauſes to take hold of.* Tragulam inijcere, id eſt, fallaciam intendere. Flamma fumo eſt proxima, quo ſignificatur tempeſtiuiùs cauendum eſſe periculum. Vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil eſt opus, id eſt, res præclaræ exoticam commendationem haud deſiderant. Virgil.

Claudite iam riuos pueri, ſat prata biberunt.

Porrò Allegoria nec totam occupat orationem, nec apertis permiſta eſt. Horatius totam ac impermiſtam poſuit.

O nauis, referent in mare te noui
Fluctus? ô quid agis? fortiter occupa
Portum, &c. In qua nauim, pro repub. Fluctuum tempeſtates pro bellis ciuilibus: Portum, pro pace atque concordia intelligi voluit. Ita Virg. Georg.2.

Sed nos immenſum ſpatijs confecimus æquor:
Et iam tempus equûm fumantia ſoluere colla.

Hoc eſt, Ego iam immenſam abſolui materiam, & quæ hîc tractanda erant, carmine complexus ſum: nunc conuenit colophonem addere, ac id carmen finire. commiſtæ Allegoriæ exemplum eſt hoc Ciceronianum: Equidem cæteras tempeſtates & procellas in illis duntaxat fluctibus concionum ſemper Miloni putaui eſſe ſubeundas. Hîc Allegoriam commiſcuit, quando fluctibus concionum dixit. Conſimile eſt illud, Matth. tertio, Cuius ventilabrum in manu ipſius, & purgabit aream ſuam, & colliget triticum in horreum ſuum, paleas autem igni comburet inextinguibili. Hîc permiſta eſt Allegoria; cùm dicitur igni inextinguibili. Eſt autem ſenſus, Chriſtum iudiciaria poteſtate, quam à Patre accepit, in extremo iudicio pios ſegregaturum ab impijs, & illos quidem æterna donare beatitudine, hos verò æternis cruciatibus addicere. Illud in Allegoria

in primis obſeruandum eſt, vt ex quo genere cœperis translationis, hoc deſinas. Ne cùm initium à tempeſtate ſumpſeris, incendio, aut ruina finias.

Fab.lib.8. cap.6.

Et cùm amphora cœpit inſtitui, cur vrceus exit?

Horat. in Arte.

Huius octo ſunt ſpecies: Ænigma, Parœmia, Ironia, Sarcaſmus, Aſtiſmus, Mycteriſmus, Antiphraſis & Charientiſmus. Additur Hyperbole.

Ænigma, αἴνιγμα, eſt obſcura Allegoria, & verborum inuolucris tecta, atq; velata ſententia. Manci.

Obſcurus ſermo, cunctis Ænigma vocatur.
Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Ex aqua enim glacies concreſcit, & rurſus in aquam reſoluitur. Differt ab Allegoria, quòd hæc ſit euidens, clara & manifeſta: illa ſubobſcura ac latens oratio. Neque id vitio verti debet, ſi doctis, vel loquaris vel ſcribas: imò ne tum quidem, ſi vulgo: vt ſint, quæ veſtigare ac diſcere cogantur. Apud Prophetas, & in Apocalypſi plura ſunt Ænigmata: ac item apud Ethnicos ſcriptores deorum ac Sibyllarum oracula.

2 *Parœmia*, παροιμία eſt celebre dictum, ſcita quapiam nouitate inſigne. Ad quam duo requiruntur. Alterum quidem, vt dictum ſit celebre, vulgóque iactatum, Vnde & apud Græcos id nominis vſurpat, quòd paſſim per ora hominum obambulet: & apud Latinos, Adagium, quaſi dicas circum agium, authore Varrone: Et Prouerbium, quaſi verbum omnium commune, hoc eſt, ſententia, quæ in omnium ore verſatur. Alterum verò vt ſcitum ſit, hoc eſt, aliqua ceu nota à communi ſermone diſcernatur, & antiquitate pariter ac eruditione commendetur. In his colligendis D. Eraſmus, vir de bonis literis meritiſſimus, non abſque ſudore ſummam nauauit operam. Et Polydorus Virg. Vrbinus, præter aliquot Ethnicorum prouerbia, ſacra etiam collegit.

3 *Ironia*, Εἰρωνεία, Illuſio, eſt quæ vno aut pluribus verbis contrarium oſtendit quod dicitur. Manci.

Ironia quidem mihi diſſimulatio fertur,
Ironia quidem multis illuſio habetur,
Quum ſermo oſtendit recto contraria ſenſu.

Hæc aut rei natura, aut riſu, ſiue pronuntiatione, aut perſona ſignificatur : nec difficulter ex orationis circũſtantijs eius ratio colligi poteſt. Virg. Egregiam verò laudem, & ſpolia ampla refertis Túque puerque tuus. Idem. Scilicet is ſuperis labor eſt. Terent. Id populus curat ſcilicet. Cic. in Ver. Act.7. Quid ais bone cuſtos, defenſórque prouinciæ ? Caſtimonia Hippolytum præ ſe fert, de adultero. Agit Æneam re ipſa, de eo qui patrem violauit. Amos 4. Venite ad Bethel & impiè agite : Ad Galgalam, & multiplicate præuaricationem. I nunc & rebus nimium confide ſecundis. I nunc & in fortuna ſpem pone tuam. Virg. Æn. 7.

I nunc, ingratis offer te irriſe periclis,
Tyrrhenas, i, ſterne acies, tege pace Latinos.

Go away and doe it more. Ac cæteræ huius farinæ figuratæ iuſſiones, ſiue permiſſiones, quæ vim prohibendi habent. Porrò, Scilicet, & verò, particulæ Ironiæ, cùm primis aptæ videntur.

4 *Sarcaſmus*, Σαρκασμὸς, eſt plena odio atque hoſtilis irriſio: vel iocus cum amaritudine. *So as the cat plaies with the mouſe. The play of the cat is the death of the mouſe.* Mancinellus.

Sarcaſmos plena eſt odio deriſio ab hoſte.

Ἀπὸ τοῦ σαρκάζω, amarulentè rideo.

Virg. Æneid.2. Pyrrhus ad Priamum:
Referes ergo hæc, & nuntius ibis
Pelidæ genitori, illi mea triſtia facta. Idem Æn. 12.
En agros, & quam bello Troiane petiſti
Heſperiam metire iacens.

5. *Aſteiſmos*, Aſtyſmus, Aſtiſmus, ἀστεισμὸς, Vrbanitas, eſt longè petitus iocus, adeóque inexpectatus de re aliqua abſurda : vel eſt faceta ioci vrbanitas ruſtica

ſimplícitate

ſimplicitate carens. Facetum & ciuile ſcomma. Virg. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, id eſt, qui Bauium malum Poëtam amplectitur, exoſculetur etiam Meuium, peiorem Poëtam. Idem: Atq; idem iungat vulpes & mulgeat hircos: hoc eſt, abſurda & quæ contra naturam ſunt, faciat. Manci.

Effertur quicquid ſine ruſticitate facetè,
Ipſa figura quidem Aſtiſmos dicitur eſſe.

6 *Mycteriſmus*, μυκτηρισμὸς, eſt ſimulata quidem, ſed non latens deriſio: quod Perſius Naſo ſuſpendere vocat: & in geſtu magis quàm verbis oſtenditur: fitque cùm naſo ſuſpenſo quippiam faſtidimus μυκτὴρ enim (authore Iulio Polluce) naſum ſignificat. Quicquid igitur contractis irridendo naribus dicitur, Mycteriſmus eſt.

Diaſyrmus, διασυρμὸς, eſt Eleuatio vel Irriſio, quando videlicet ludentes, quæ ab aduerſarijs dicuntur diſſoluimus: qualis eſt in Mureniana totus ille in Sulpitium locus de iure ciuili.

7 *Antiphraſis*, ἀντίφρασις, eſt cùm vox aut ſententia aliqua per contrarium intelligitur: vt bellum quod minimè bonum ſit. Mancinellus:

Antiphraſis vox eſt ſignans contraria dicto.
Dicimus hinc Parcas, quia nulli parcere norunt.

Differt ab Ironia, teſte Diomede, quòd hæc pronuntiando mutat affectum & ſignificationem, illa verò diuerſitatem perſonæ ſiue rei denotat, vt ſi quis Nanum vocet Atlantem: *It is an handſome man, if he ſtood vpon a treuet, he would looke into the pot*: Aut ſi puellam Æthiope atriorem, percandidam dicas: Acutum ingenium, pro ſtolido ac hebeti.

8 *Charientiſmus*, χαριεντισμὸς, eſt cùm dura mollioribus verbis mitigamus, vel cùm duriora re ipſa gratioſis verbis molliuntur. Terentius,

Bona verba queſo, cùm piſtrinum deprecaretur Dauus.

Quod Plato lib. de Rep. I. εὐφημεῖν, i. bene ominata dicere dixit. Deducitur autem à verbo depoſitiuo χαριεντίζομαι, id eſt, facilè cauillor, lepida vrbanitate ac ſalibus vtor. Vtimur hoc tropo præcipuè, vbi ira commotum ac perturbatum verbis lenire percupimus. Et hactenus de Allegoriæ ſpeciebus.

Hyperbole, ὑπερβολή, eſt cùm dictio vel oratio fidem excedens augendi minuendiue gratia ponitur.

Mancinellus:

Tranſcenſus veri manifeſtus Hyperbola fiet.

Superlatio, dementiens ſuperiectio, Eminentia, & Exceſſus etiam appellata: vt Fulminis ocyor alis. Vix oſſibus hærent. Hæc non adhibetur, vt credatur quod dicimus, ſed vt ex eo quod incredibile eſt, credatur penè incredibile. Eſt autem omnis Hyperbole vltra fidem, non tamen eſſe debet vltra modum: *That they liſt it not too hie*, alioqui non alia magis via in κακοζηλίαν perueniri ſolet. Mentitur vtique Hyperbole, non tamen ita, vt mendacio fallere velit, ſed vt illo ad verum perueniamus. Breuiter, plus dicit Hyperbole quàm res habet, attamen quod verum eſt, ex falſo intelligitur: vt, hic vel ſaxa ſua loquacitate rumpere poſſit. Cœlum digito attingere. Cœlum territat armis. Ferítq; ad ſydera fluctus. Riſu diffluo. Eſt autem Hyperbole Adagiorum generi admodum peculiaris, effertúrq; vel per denominationem, vt alter Ariſtarchus: Vel per comparationem, vt noſter hic Phalaris: Vel per ſimilitudinem, vt Stentore clamoſior: Vel per Epitheton, vt Neſtoria eloquentia. Sunt porrò nouem ceu fontes, à quibus hic Tropus duci poteſt. Primò ab ipſa re, quum videlicet res pro perſona vſurpatur, vt quoties hominem ſceleſtum Scelus appellamus: Peſtilentem, Peſtem: Tenebrionem, Tenebras: Carcere dignum, Carcerem. Poteſt & vnumquódq; per comparationem efferri, vt ipſa nequitia nequior, cæcitate cæcior, ipſa ſiti ſiticuloſior, non

Hyperbole quatuor modis effertur.

modo probus, imo ipſa probitas, deformitate deformi-
2 or. Secundò, à rebus trahitur ſimilibus, vt Melle dul-
cior, pice nigrior, niue candidior, oleo tranquillior,
plumbo ſtupidior, ſpongia bibacior, labyrintho inuolu-
3 tior. Tertiò, ab animantibus, vt Muliere loquacior, cer-
uo viuacior, luſcinia vocalior, dipſade nocentior, limace
4 tardior, ſcropha fœcundior alba, &c. Quartò, ducuntur
à perſonis falſorum deorum, vt Diana intactior, Vene-
re formoſior, Mercurio facundior, Momo mordacior,
Vertumno inconſtantior, Proteo mutabilior. Empuſa
5 magis varius. Quintò, à perſonis fabuloſis, vt Tantalo
ſitientior, Cyclope immanior, Neſtore facundior, V-
lyſſe doloſior, Penelope Caſtior, Niobe fœcundior,
Gryllo ſtultior: quorum hodie infinitus eſt numerus, qui
6 inuentis frugibus malunt arrodere glandes. Sextò à per-
ſonis Comœdiarum, vt Thraſone Terentiano glorioſi-
or, Demea iurgioſior, Mitione facilior, Gnathone adu-
lantior, Phormione confidentior, Dauo verſutior, Thai-
7 de blandior. Septimò, à perſonis hiſtoriarum, vt Zoilo
inuidentior, Catone ſeuerior, Timone inhumanior,
Phalaride crudelior, Crœſo ditior, Codro pauperior,
Fabio cunctantior, Socrate patientior, Milone robuſti-
8 or, Curione obliuioſior, &c. Octauò à gentibus ſumi-
tur, vt Pœno perfidior, Scytha aſperior, Cretenſi mẽda-
cior, Pigmæo breuior, Mileſijs effœminatior, Care vi-
9 lior, Scythotauris inhoſpitalior. Nonò denique duci-
tur ab officijs, vt Lenone magis periurus, Cinædo mol-
lior, Milite glorioſior, Areopagita triſtior, Tyranno
violentior, Carnifice immanior, &c. Differt porro ab
amplificatione Hyperbole, quòd hæc naturæ modum
excedit, illa intra fidei limites conſiſtit.

Annotatiuncula.

Superiores Tropi, nempe Allegoria, Parœmia, Iro-
nia, ad orationem etiam exornandam haud mediocri-
ter faciunt: Parœmia item confirmandi gratia non ra-
rò

rò adhibetur. Vſum porrò iſtorum omnium Troporum, præter Fabium D. Eraſ. in commentarijs de duplici copia abundè docet.

DE SCHEMATIBVS.

SCHEMA quid ſit ſuprà in fronte definitum eſt. Schemata ſunt duplicia, Grammatica ſcilicet, & Rhetorica. Grammatica & ipſa bifariam diducuntur: nam alia Orthographica, alia Syntactica. De quibus ordine dicã.

Orthographica Schemata dicuntur, quòd circa dictionum literas ac ſyllabas verſentur. Hęc in Regno ſolum Poetico. Commanipulones abſq; ſtipendio (quòd Mecænates è logiſterijs ſeſe ſubducentes, nuſquam apparent) ſub Peniæ vexillis militare coguntur, ſub Imperatore cui nomen Metaplaſmus.

Eſt autem Metaplaſmus, Transformatio quædam literarum vel ſyllabarum in dictionibus, præter loquendi formulam, aut neceſſitatis aut ornatus gratia in carmine figurata. Μεταπλάττω Græcè, Latinè transformo vertitur. Cuius ſpecies numero quatuordecim à Grammaticis recenſentur, quæ quidem in quinque claſſes digeruntur. In quarum prima ſunt Prothesis, Aphæreſis, Syncope, Epentheſis, Apocope, Paragoge, ſiue Proparalepſis: quarum Protheſis, Epentheſis, & Paragoge literam vel ſyllabam in dictionis tum initio, tum medio, tum fine addunt: reliquæ tres auferunt. In ſecunda ſunt Syſtole & Diaſtole, quæ ſyllabarum quantitatem commutant. In tertia ſunt Ecthlipſis & Synalœpha, quæ vocalem inter ſcandendum extrudunt. In quarta Synæreſis eſt & Diæreſis, quarum hæc ſyllabam in carmina diducit, illa verò contrahit. In quinta denique claſſe regnant Antitheſis & Metatheſis, quæ literarum vel ſyllabarum ſtationem tranſponi iubent.

1 *Protheſis*, Appoſitio, eſt literę, vel ſyllabę in fronte

dictionis additio. Literæ: vt Turnognatóque patrique. Syllabæ, vt Concitum tetuli gradum.

ἀφαίρεσις. Æneid. 1. 2 *Aphæreſis*, eſt literæ vel ſyllabæ à fronte dictionis ablatio. Literæ: vt ruit omnia latè, pro eruit. Syllabæ: Virg. Pone metum Cytherea. Idem Æneid. 6. Diſcite iuſtitiam moniti & non temnere Diuos.

Mancinellus.

Protheſis apponit caput, id quod Aphæreſis aufert.

Επένθεσις. Æneid. 1. 3 *Epentheſis*, Interpoſitio, eſt cùm litera aut ſyllaba dictioni interſeritur. Litera: vt, Hac caſti maneant in relligione nepotes. Syllaba: vt, Mauortis in antro. Mitis Germanis eſt Carolus Induperator.

Συγκοπή. Æneid. 1. 4 *Syncope*, eſt cùm litera vel ſyllaba è dictionis medio tollitur. Litera: Virg. Manet alta mente repoſtum Iudicium Paridis. Idem: Pocula porrigite dextris: Syllaba: Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putamus. Ita commôrit, pro commouerit Mancinellus:

Syncopa de medio tollit, quod Epentheſis infert.

Παραγωγή. 5 *Paragoge*, Diductio, eſt literæ, vel ſyllabæ in fine dictionis additio. Literæ: vt apud Plautum, hoſtis pro hoſti, Syllabæ: vt, ſumma dominarier arce. Prudentius: Ardentíque iubet veſtirier oſtro.

Illud obiter obſerues, infinitum paſſiuum in i, extendi, ſed Poëtæ carminis gratia er adijcientes eundem corripiunt.

ἀποκοπή. Æneid. 1. *Apocope*, eſt literæ aut ſyllabæ in calce dictionis abſciſio. Literæ, Virg. Troias reliquias Danaûm atque immitis Achilli, pro Achillis, ad vitandum, vt credo, ſibilum: ſubeſt & alia ratio, de qua in Grammatica Græca. Idem Ecloga. 1. Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi: poteſt tamen & Synæreſis eſſe. Syllabæ. Ouid. Adfuit & ſertis tempora vinctus Hymen, pro Hymenæus. Mancinellus:

Aufert Apocope finem, quem dat Paragoge.

Proparalepſis item.

Syſtole, Συστολὴ, eſt, cùm longa ſyllaba contra artis rationem corripitur, metri neceſſitate cogente. Æneid. 1. Connubio iungam ſtabili propriámque dicabo. Vbi, nu contra eius naturam corripitur. Idem porrò Æneid. 3. legem ſequutus ſcripſit, Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia ſeruas? Et alibi, Dedimus connubia noſtra.

Diaſtole, Διαστολὴ, eſt extenſio ſyllabæ natura contractæ, Ectaſis etiam dicta. Virg. Æneid. 1. Exercet Diana choros: vbi, Di, cōtra legem producitur. Mancinellus:

Syſtola productam breuiare, Diaſtola fertur
Ducere correptam, ſic Ectaſis efficit ipſa.

Synalœpha, eſt cum vocalis ante alteram nulla interueniente conſona in calce dictionis inter modulandum expungitur. Ouid. Συναλοιφή.

Ludunt formoſæ, caſta eſt quam nemo rogauit.

Vel eſt, cùm duabus vocalibus concurrentibus, prior quaſi deletur: vt, Atque ea diuerſa penitus, dum parte geruntur, Vide Grammaticam.

Ecthlipſis, Ἔκθλιψις, eſt conſonantis m, cum vocali priore in numerando ſuppreſſio. Virgil. Æneid. 3. Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum. Idem Ænei. 1. Multū ille & terris iactatus & alto.

Mancinellus:

Ecthlipſis necat m, vocalem aufert Synalœpha.

Syneræſis, Συναίρεσις, eſt quoties ex duabus ſyllabis inter modulandum compactis, fit vna. Hæc etiam Epiſynalœpha dicitur. Virg. Æneid. 6. Fixerit æripedem ceruam, pro aëripedem. Mancinellus: Syllaba de binis facta extat Epiſynalœpha,

Hæc eadem fertur mihi nempe Syneræſis eſſe. Virgil. Georg. 4. Seu lento fuerint aluaria vimine texta, Vide proſodiam Grammaticæ.

Diæreſis, Διαίρεσις, eſt vbi ex diſſecta ſyllaba duæ fiūt. Ouidius: Debuerant fuſos euoluiiſſe ſuos.

Cætera in Grammatica. Mancinellus:

Dicitur in binas ſeparare Diæreſis vnam.

Æneid 9. Diues equûm, diues pictâi veſtis & auri.

Antitheſis (aptius ἀντίςοιχον Antiſtœchon) eſt literæ commutatio, hoc eſt, cùm litera pro litera ponitur. Virg. Æneid. 1. Olli ſubridens hominum ſator atque deorum, pro illi. Mancinellus:

Dicitur Antitheſis, ſi litera ponitur vna,

Ponere cùm debes aliam, ſic dicimus olli:

Hæc Antiſtœchon poterit quoque dicier aptè.

Metatheſis, μετάθεσις, eſt cùm literæ in dictione tranſponuntur. Verſus.

Litera poſita transfertúrque Metatheſis eſſe, Æneid. 10. Nam tibi Thymbre caput Euandrius abſtulit enſis: ſi à recto Thymber: ſin a nominatiuo Thymbrus, Metatheſis non eſt. Inſpicito Grammaticam in redundantibus recto.

Obſeruatio.

Græci Poetæ in his figuris: Latinis multò ſunt audaciores, illorum enim vſus apud illos frequentiſſimus eſt, & præcipuè in lingua Ionica, quæ Homerus ſcripſit. Sunt & variæ Synalœphes formæ, qua Atticis & in ſoluta oratione apprimè familiares ſunt: queis de omnibus præter cæteros, conſulendi ſunt Conſtantinus Laſcaris Bizantinus, Theodorus Gaza lib. Grammaticæ introductionis 4. in fronte, Hadrianus Amerotius Sueſſionenſis in calce compendij Grammaticæ ſuæ, & Tripho Grammaticus, quem quatenus ad hoc negotium attinet D. Glarianus (Poeta haud incelebris, Græcæ & Latinæ linguæ apprimè doctus, veterum hiſtoriarum vt ita dicam, helluo, χιλιαδηίστων ἱστοριῶν ταμεῖος) Grammaticæ Vrbani Minoritæ per Typographum annecti curauit.

SCHE-

SCHEMATA GRAMMATICA Syntaxeos.

SChemata Grammatica, ſyntactica ſunt quæ nouatæ ac figuratæ cōſtructioni deſeruiunt. Eſt autem figurata contructio, cui aliquid deeſt, vel redundat, vel loco ſuo abeſt, vel immutatur: non tamen ſine ſummorum in Romana lingua virorum exemplo. Hinc facilè colligitur, huius Syntaxeos Shemata vel defectum indicare, vt Eclipſis, Apoſiopeſis, Zeugma, Sylleplis, Prolepſis, & Anapodoton: vel redundantiam præ ſe ferre, vt Pleonaſmus, & ſub eo Parelcon, Periſſologia, Macrologia & Epanalepſis: vel ordinem interruptum oſtendere, vt Hyperbaton, & quæ ſub eo militant Anaſtrophe, Hyſterologia, Tmeſis, Synchyſis, & Parentheſis: vel denique immutationem quandam arguere, vt Enallage caſus, quę & Antiptoſis, generis, item numerorum, modorum ac temporum commutatio. Hæc omnia, quia in Grammatica noſtra innouata Syntaxi, ſatis, vt arbitror, tractata ſunt, hic breuibus abſoluere placuit. Adijciuntur præter hæc & plura alia, quæ partim inter tropos, partim inter figuras, connumerari queant. Sunt prætereà hæc, quæ ab oratoribus inter Rhetorica Shemata vſurpantur. Figurata conſtructio.

Eclipſis, Ἔκλειψις, id eſt, dictionis ſiue oratiunculæ ad legitimam conſtructionem neceſſariæ in ſenſu defectus. In hac dictio vel clauſula aut cōſuetudine authorum, id eſt eruditorum conſenſu, ſubaudiri ſolet, aut ex cæteris verbis in orationis clauſula expreſſis, certa eſt.

Mancinellus:

Dicitur vnius verbi defectus Eclipſis.

vt, Ita ferunt, aiunt, dicunt, ſcilicet homines. Homo illiteratus quidem, quem tamen multis non poſtponas, pro talis vel is, cui vel quem, Authore Laurentio. Memini videre, ſcilicet me. Sed de his hactenus, ſcilicet dictum eſt. Quid multa? & ne multa ſcilicet dicam. Tu

ſoluendo non es, ſcilicet ſufficiens. Qui oneri ferundo eſſent, ſcilicet potentes: vel ſimile aliquid, quod ſenſui quadret. Pridie Calendas, ſcilicet ante. Terent. Magis id adeò, mihi vt incommodet. Pro ob, ſiue propter id. Virg. Proijce tela manu, pro è vel à manu. Horat. Ad vnguem factus homo, ſcilicet vſq;. Virg. Æneid. 9. Ferte citi pedem, date vela, impellite remos, ſcilicet, & ite. Plin. Hominemne Romanum tam Græcè loqui? Scilicet, verum ne eſt? vel verè ne eſt? aut ſimile quippiam. Hanc coniunctionem Eclipſin, Aſyndeton ſiue Dialyton vocant.

Apoſiopeſis, ἀποσιώπησις, eſt cùm ex affectu, aut alicuius interuentu, aut etiam tranſitus ad aliud gratia, orationis pars aliqua præciditur. Cicero Reticentiã & præciſionem vocat. Celſus Obticentiam, nonnulli interruptionem. Ex affectu quidem, vel iræ: Virg. Æneid. 1. Quos ego, ſed motos præſtat componere fluctus, ſcilicet, Quos tam audaces puniam. Vel pudoris: Idem Eclog. 3. Nouimus & qui te tranſuerſa tuentibus hircis. Vel timoris, ſiue religionis: Cicero pro Milone: De noſtro enim omnium, nõ audeo totum dicere. Vel cùm per ſeipſum quis tacet, ac ad aliud trãſit. Terent. Adel. Scen. 2. Act. 1. Ecce autẽ de integro, niſi quicquid eſt, volo ſcire ſcilicet, niſi quia, & eſt ſenſus, Niſi quia non temere credo, & volo ſcire quicquid eſt. Virg. Æneid. 2. Nec requieuit enim, donec Calchante miniſtro. Sed quid ego, hæc autem? ſcilicet Vlyſſes deſtinat me aræ. Vel tacet, nec vltra loquitur. Ter. Adelph. eadem Scena eiuſdem Actus: Iam ſi verbum vllum poſthac. Vel alterius interuentu perſonæ obmuteſcit. Idem Phor. Scena 8. Act. 5. Demiphonem, ſi eſt domi, viſam, vt quod Demipho. Nos ad te ibamus Phormio.

Zeugma, Ζεῦγμα, eſt quando in ſimilibus clauſulis commune aliquid in vna poſitum, in alijs non mutatum deſideratur. Mancinellus:

Cùm

Cùm plures ſenſus verbo concludimus vno,
Fit Zeugma, à nobis adiunctio dicitur eſſe:
Vt, non locus virum, ſed vir locum honeſtat. Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia. Aut ætate forma defloreſcit, aut morbo. Tanti nominis erat, quanti quiſquam. Tantum habet agri, quantum ciuis quiſquam. Facit aptè, qualiter ſemper. Studet impensè, quantoperè nullus. Vel quod certò ſcis, vel nihil eſt loquendum. Porrò Zeugma tripliciter variatur. Primò, ab eo quod detrahitur, & hoc fit tribus modis. Secundò, à loco vnde trahitur, vnde triplicem nomenclaturam ſumit. Nam aut Prozeugma dicitur, cùm videlicet commune illud in fronte clauſularum ponitur: aut Meſozeugma, vbi commune medium clauſularum locum occupat: aut Hypozeugma appellatur, quòd commune illud poſtremæ clauſulæ in calce annectitur. Tertiò, variatur à particulis, quæ clauſulas committunt, quæ tribus orationis partib. Nomine ſcilicet, Aduerbio, & Coniunctione continentur. Conſule Grammaticam.

Syllepſis, Σύλληψις, eſt cum in diſſimilibus clauſulis commune aliquid quod in vna ponitur, mutatum aliquatenus in alia deſideratur. Mancinellus:
Syllepſis ſiue & conceptio tripliciter fit:
Et genere & numero, & perſona, indignius autem
Hîc deducendum eſt ad dignius, optime Lector.
Fit autem hæc per partes orationis, ac earundem accidentia. Per partes quidem, modò cum earum ſignificatio eſt varianda, modò aliter. Per accidentia verò, vbi quod ſubauditur, genere, perſona, numero, caſu, modo, & tempore, ſi adhibeatur, eſt mutandum. Exempla Syllepſeos generum. Singulariter. Terent. And. Scena 1. Act. 2. Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit. Nulla virgo eſt dicenda, vel mente corrupta vel corpore. Pluraliter. Terent. And. Act. 6. Scena 3.

Domus,

Domus, vxor, liberi iuuenti, inuito patre. Virg. Cæſóſque reportant, Almonem puerum, fœdatíque ora Galeſi. Ouid. Ilia cum Lauſo de Numitore ſati. Exempla Sylleþſis perſonarum, Singulariter Cicer. Et penè ille timore, ego riſu corrui. Idem: Ego illũ de ſuo regno, ille me de noſtra Rep. percontatus eſt. Pluraliter: Terent. Adel. Hæc ſi neque ego, neq; tu fecimus, non ſiuit egeſtas facere nos. Virg. Spolia ampla refertis. Tuque puerque tuus. Cicero: ſi tu & Tullia lux noſtra valetis, ego & ſuauiſſimus Cicero valemus. Ego cum vxore parùm bellè viuimus. Tu cum Andromache tua ſtrenuè certatis. Exempla Syllepſis numerorum. Singular. Vir. Æneid. 1. Hic illius arma, hic currus fuit. Idẽ: Socijs & rege recepto. Pluraliter, Diſcipuli & præceptor ceſſant. Virg. Sunt nobis mitia poma, Caſtaneæ molles & preſſi copia lactis. Exempla de Syllepſi modorum. Et ſtudes & hortor ne deſiſtas, ſcilicet ſtudere. Nec tu faceres, nec ego te permitterem, ſcilicet facere. Ter. Andr. Act 3. Scen. 2. Itáne tandẽ idoneus tibi videor, quem tam apertè fallere incipias dolis? Saltem accuratè, vt metui videar, ſcilicet, fallere inciperes. De Syllepſi temporum: cum te ante virum oſtendiſti, tum hîc vel maximè: ſcilicet, oſtendis. Longè nunc doctior eſt, quam olim, ſcilicet fuit. De Syllepſi per partes: Iuſtinus lib. 11. Prouolutæ deinde genibus Alexandri nõ mortem, ſed vt Darj corpus ſepeliant, dilationem mortis deprecantur. Ibi deprecor in priore clauſula pro precando auerſor, in poſteriore pro valde precor ponitur. Idem lib. 3. in fronte: Ita egregius adoleſcens & cædem patris, & necem fratris, & ſe ab inſidijs Artabani vindicauit. Hîc vindico, priori loco, pro vlciſcor: poſt, pro libero accipitur. Virg. Ænead. 2. Sacra manu victóſque deos, paruumque nepotem ipſe trahit. Ibi & voce & ſignificatione, diuerſum eſt ſubaudiendum, ſcilicet deos & ſacra geſtabat, nepotem trahebat,

Prolepſis, πρόληψις, eſt cùm generale quoddam præcedit, quod inde in partes diducitur. Virg. Conuenimus ambo, Tu calamos inflare leues, ego dicere verſus. Præſumptio Latinè dicitur. Aquilæ volant, hæc ab oriente, illa ab occidente. Milites Cæſariani cepêre Turcas, alius integros, alius ſaucios. Virgil.

Interea reges, ingente mole Latinus
Quadrijugo vehitur curru, bigis it Turnus in albis,
Hinc pater Æneas Romanæ ſtirpis origo,
Et iuxtà Aſcanius magnæ ſpes altera Romæ,
Procedunt caſtris. Prolepſeos implicitæ, quam vocant exempla. Sal. Cœpere ſe quiſque magis extollere. Ter. Ad. Act. 4. Scen. 4. Aperite aliquis actutum oſtium, ſcilicet, aliquis aperiat. Idem in eadem, Curemus æquam vterque partem, ſcilicet, tu alterum, ego verò alterum curabo.

Pleonaſmus, πλεονασμὸς, eſt cùm ſuperuacuis verbis orationis contextus vel affirmationis vel Epitaſeos gratia oneratur. Affirmando, Æneid. 4. Vocémque his auribus hauſi: per Epitaſin, id eſt, vehementiam ſiue exaggerationem. Terent. Sed vbinam gentium eſt? Pleonaſmi exempla ſunt. Cicero: Accipies igitur hoc paruum munuſculum. Idem, Minutis interrogatiunculis, quaſi punctis id quod propoſuit, effecit. Terent. Interea loci cognoui. Idem, ego hominem callidiorem vidi neminem. Terent. Phor. Act. 2. Scen. 1. Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt. Poteſt & ſeruum hoc loco adiectiuum eſſe. Terent. Phor. Act. 1. Scen. 2. Quid ſenem quoad expectatis veſtrum? Vbi, Quid, redundare videtur. Cicero. Quid? Orationis quot ſunt partes? Solet hoc fieri, teſte Donato, pro more quotidiano, cum tranſitus fit à mentione alterius rei in alteram. Item, tu mihi ſemper dormis, ibi mihi πλεονάζει. Ille mihi aſſiduè ſedet. Salluſt. Sed vrbana plebs ea verò præceps erat multis de cauſis. Ea redundat.

Salluſt.

Salluſt. Tanta vis auaritiæ in animos eorum veluti tabes inuaſerat: hîc, in, abundat. Idem Nam Brutus ab Roma aberat: ab, redundat. Virgil. Et retrò ſublapſa referri. Terent. Nónne oportuit præſciſſe me ante? Ibi antè πλεονάζει. Idem: Multa ſimul concurrunt, qui coniecturam nunc facio. Idem Phor. Act. 2. Scen. 3. negat, neque eius patrem ſcire, quis fuerit. Ibi neque redundat.

Retrô abundant.

Periſſologia, περισσολογία, cùm clauſula orationi ſine pondere rerum adijcitur. Liuius lib. ab vrb. cond. 8. Legati non impetrata pace, retrò domum, vnde venerant, abierunt. Superflua locutio.

Macrologia, μακρολογία, ſuperiori admodum confinis, eſt cùm orationi clauſula redundans annectitur: vt Viuat Carolus Auguſtus, & non moriatur, &c.

Parelcon, παρέλκον, eſt quum dictio per ſyllabicum adiectum explendi modo ornandiue gratia in fine extenditur, vt ſunt hæ ferè Coniunctiones, ſiue potius Syllabicæ adiectiones. Num, vt etiamnum, Numnã, Ter. An. Numnam perimus? & Dum. Idem in eadem: Soſia adeſdum, paucis te volo. Et, Ehodum bone vir ad me. Virg. Nam neque Parnaſi nobis iuga, nam neque Pindi. Vbi nam παρέλκει, id eſt, abundat.

Epanalepſis, Ἐπανάληψις, eſt quando poſt aliqua multa, vel claritatis vel alia quapiam cauſa orationi interpoſita, id quod in principio eſt collocatum, repetitur. ἐπανάληψις, Latine Reſumptio, ſuperiorum repetitio. Fit autem Epanalepſis, vel iiſdem verbis, vel diuerſis ab his, quæ prępoſita ſunt, aliâs poteſtate paribus, aliâs magis generalibus. Cicero ad Brutũ. Caue enim exiſtimes Brute (quanquam non eſt neceſſe ea me ad te quæ tibi nota ſunt, ſcribere) caue putes probitate, conſtantia, cura, ſtudio Reip, quicquam illi eſſe ſimile. Idem lib. Tuſc. 1. Confirmato illo, de quo, ſi mortales animi ſunt, dubitare non poſſumus, quin tantus

interi-

interitus in morte ſit, vt ne minima quidem ſuſpicio ſenſus relinquatur: hoc igitur probè ſtabilito & fixo, illud excutiendum eſt, vt ſciatur quid ſit carere. Idem pro M. Marcello: Verum animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduerſarium nobilitate, ingenio, virtute præſtantem, non modò extollere iacentem, ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem: hæc qui faciat, non ego ſummis viris comparo, ſed ſimilimum Deo iudico. In hoc exemplo Cicero figuram mutauit, vt appoſitiùs clauderet. Adhibentur aliquando notæ quædam, quales ſunt, igitur, inquam, & ſimiles.

Hyperbaton, ὑπερβατόν, Tranſgreſſio, eſt cùm dictionum clauſularumue legitimus ordo immutatur. Nec aliud, teſte Fabio, poteſt orationem facere numeroſam, quàm opportuna ordinis mutatio. Moſellanus ita definit, Hyperbaton eſt tranſgreſſio quædam verborum, ordinem communem perturbans. Mancinel.

Vocum turbatus formabit Hyperbaton ordo.

Cic. Animaduerti, iudices, omnem accuſatoris orationem in duas diuiſam eſſe partes. Paululum da mihi operæ. Cic. Sed amor voluntatiſq; coniunctio plus habet ſuauitatis. Longum eſt Hyperbaton apud Virg. in Tityro. Et Epiſtola ad Rom. pluribus ſcatet Hyperbatis.

Anaſtrophe, ἀναστροφή, eſt dictionum præpoſterus ordo, Latinè inuerſio, ſiue reuerſio dicitur. Manci.

Dictio ſi ſequitur cùm ſit præcedere digna:
Tranſtra per & remos, hîc Anaſtropha dicitur eſſe.

Virg. Italiam contra. Et his accenſa ſuper: & Maria omnia circum. Item, Spémque metúmque inter dubij. Horat. Quem penes arbitrium eſt. Idem lib. 1. Sat. 3. Nam vitijs nemo ſine naſcitur. Perſius Sat. 6. Meſſe tenus propria viue. Queis ſine. Qui cum &c. Cicer. Cuius cum patre magna mihi fuit amicitia. Idem: Cuius in labris veteres Comici lepôrem habitaſſe dixerunt. Cæſar; Æneid. 5.

Cæſar : Diu cum eſſet pugnatum. Terent. Mater quod ſuaſit ſua, adoleſcens mulier fecit. Plaut. Vix apud me ſum, vigilans qui propè dormio.

Hyſterologia, ὑστερολογία, eſt cùm præpoſitio non caſui ſeruit, ſed quaſi verbo, quaſi cum eo compoſitum iungitur, Græcis frequentiſſima. Virg. Tyriam qui aduenetis vrbem. Idem : Atque rotis ſummas leuibus perlabitur vndas.

Hyſteron proteron, ὕστερον πρότερον, Præpoſteratio, eſt cùm id quod ſecundo loco fit, priorem in orationis ordine poſſidet, vel cùm quid ordine conuerſo narratur.

Mancinellus.

Hyſteron & proteron nutrit peperit vocitatur,
Hæc fit cùm rectam ſeriem ſententia mutat.

Differt ab Hyſterologia, quod in hac dictionum, in illa verò ſenſuum eſt Metatheſis. Virg. Æneid. 1.
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo. Idem:
Poſtquam altos fluctus tetigit, & ad æquora venit.
Liuius libro ab vrbe condita primo : Quod bonum, fauſtum, fælixque ſit, Quirites, Regem create. Cicero lib. 1. Epiſt. 1. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus, mihi ipſe nunquam ſatisfacio. Hęc loquendi figura Gręcis eſt vſitatiſſima. Virg. Eclog. 9. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. Sic cythiſo paſtæ diſtentent vbera vaccæ: Incipe, ſi quid habes, &c. Horatius lib. 1. Ode. 3. Sic te Diua potens Cypri. Sic fratres Helenæ, lucida ſidera, Ventorumq; regat pater, obſtrictis alijs præter Iapiga, Nauis, quæ tibi creditum Debes Virgilium, finibus Atticis Reddas incolumem precor. In his duobus exemplis poſterioribus, comprecatio ſiue votum, precationem præcedit.

Tmeſis, τμῆσις, *Diacope*, διακοπή, eſt vnius dictionis compoſitæ diuiſio, vna dictione pluribuſue interiectis, Latinè Sectio, ſiue interciſio. Manci.

Dat Tmeſim partes in binas dictio ſecta.

Fab.

Fab. Nam rogationibus plebiſue ſcitis ſancta ſunt iſta præcepta. Ter. And. Sce. 5. Act. 1. Quæ meo cunque animo libitum eſt facere. Idem Eunu. Thais maximo orabat opere, vt cras redires. Idem in eadem. Omnia prius experiri quàm armis ſapientem decet. Plaut. Sed ne ego ſtultus, qui rem curo publicam.

Parentheſis, παρένθεσις, *Dialyſis*, διάλυσις, eſt ordinis diſſolutio per interpoſitam ſententiam: Vel eſt, dum continuationi ſermonis medius ſenſus aliquis interuenit: Latinè Interpoſitio, Intercluſio, ſiue diſſolutio.

Manci. Interpoſitio Romana Parentheſis extat. Virg. Æneas (neq; enim patriam conſiſtere mentem Paſſus amor) rapidum ad naues præmittit Achatem. Idem Æneid. 1. Iupiter hoſpitibus (nam te dare iura loquuntur) Hunc lætum Tyrijſq; diem Troiaq; profectis.

Synchyſis, Σύγχυσις, eſt quoties ordo omni ex parte confunditur: Latinè Confuſio: Donatus Hyperbaton obſcurum, & ex omni parte confuſum interpretatur.

Mancinellus.

Synchyſis eſt vocum aut ſenſus confuſio longa.

Æn. 1. Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes Littore Trinacrio, dederatq; abeuntibus, Heros Diuidit. Hunc habet ordinem, Heros Æneas diuidit deinde vina quæ bonus Aceſtes Siciliæ rex onerarat cadis, & dederat abeuntibus Troianis littore Trinacrio, id eſt Siculo. Idem in eodem, Tres Notus abreptas in ſaxa latentia torquet, Saxa vocant Itali medijs quæ in fluctibus aras. Ordinatur ſic: Notus torquet abreptas (ſcilicet naues in ſaxa, quæ ſaxa latentia in medijs fluctibus Itali aras vocant.

Hypallage, ὑπαλλαγή, eſt quoties oratio conuerſo rerum ordine profertur: Latinè Submutatio ſiue Subalternatio. Virg. Æneid. 6. Ibant obſcuri ſola ſub nocte, pro ſoli ſub obſcura nocte. Idem Æneid. 2. Tergo ſceleratam intorſerit haſtam, pro ipſe ſceleratus. Idem:

Dare

Dare claſſibus auſtros, pro dare claſſes auſtris. Item in 10. Stygij ad flumina fratris, pro Stygia ad flumina. *Hang the naile on the bridle.*

Antiptóſis, eſt cùm caſus pro caſu ponitur. Dicitur & Enallage, id eſt, immutatio caſus, quam ſanè variationem multis modis apud illuſtres authores legimus. Virg. Proijce tela manu ſanguis meus, pro mi. Perſius Sat. 1. Vos ô patritius ſanguis, pro patritie. Idem: Cenſorémue tuum vel quod trabeate ſalutas. pro trabeatus metri cauſa. Hor. Macte virtute eſto, pro mactus, teſte Priſciano. libro. 17. in calce. Cicer. Att. In oppido Antiochiæ, pro Antiochia. Virg. Æneid. 1. Et fontem ſuperare Timaui pro Timauum. Idem. Et celſam Butroti aſcendimus vrbem, pro Butrotum celſam vrbem. Idem: Ceruix cui lactea crines Accepit, pro cuius. Terent. Andr. Mulier quædam commigrauit huic viciniæ, pro ad, ſiue in hanc viciniam Iuue. Saty. Porrectura viro miſcet ſitiente rubetam. Ablatiuus pro datiuo Horatius lib. 1. Saty. 5. Occurrunt animæ quales neque candidiores Terra tulit, pro qualibus. Ter. Ea primùm ab ea animaduertenda iniuria eſt, pro iniuria eius.

De Enallage generum, numerorum, perſonarum, modorum, ac temporum, in Linacro, & Grammatica, & infra in Alleotheta, fuſiùs dicemus.

Nos reliqua id genus Schemata proſequemur.

Hendiadis, eſt cùm mobile in fixum vertitur, Virg. Chalybem frænoſq; momordit, pro chalybea fræna. Idem. Virg. Georg. Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo. Idem. Æneid. 1. Molemq; & montes inſuper altos, hoc eſt, molem altorum montium. Idem Georg. 2. Pateris libamus & auro, id eſt, aureis pateris. Idem, Per famam ac populum, id eſt, famoſum populum. Idem, In partem & prædam, id eſt, partem prædæ. Hendiadis compoſita dictio eſt, ab ἓν vnum, διὰ per, & δὶς duo, cùm videlicet vnum per duo explicatur. Vnde

&

& in hunc modum fortaſſe rectius definiretur. Hẽdiadis eſt, cùm res vna cõiunctione interueniente in duo, carminis gratia diducitur, ſiue alterum è vocibus rem illam ſignificãtibus adiectiuũ, ſiue vtrũq;, ſubſtantiuũ fuerit.

Tapinôſis, ταπείνωσις, eſt cùm rei dignitas verbi humilitate deprimitur. Mancinellus.

Eſto Tapinôſis, fertur ſi de mare gurges.

Virg. Æneid. 1. Apparent rari nantes in gurgite vaſto: gurgite pro mari. Idem, Multa malus ſimulans: pro ſceleratus ſiue ſceleſtus. Idem, Dulychias vexiſſe rates, & gurgite in alto. Horat. Pelidæ ſtomachum: pro iracundia. M. Cato, Locum editum aſperùmque verrucam appellat, Teſte Gellio lib. 3. cap. 7.

Cacemphaton, κακέμφατον, eſt illepida ac inconcinna vocum compoſitio. Schema vitioſum, nec imitandum, niſi metri neceſſitas cogat. Fieri conſueuit, quando præpoſitionem cum, literam ſuccidit. Virg. Æn. 1. Corpora fundat humi, & numerum cum nauibus æquat. Vel, quando ſequens dictio ſyllabas præcedenti ſimiles habet. Cice. O Fortunatam natam me conſule Romam! Virg. Æn. 3. Treis adeò incertos cæca caligine ſoles Erramus pelago. Huc referri queant compoſitionis vitia, quæ Martianus Capella, libro de ſeptem artibus liberalibus 5. cap. de elocutione conſcripſit: Parœmion, παρόμοιον vocat, id eſt, aſſimile: & fit cùm multæ voces ab eadem litera incipientes, ex ordine collocantur: vt Machina multa minax minatur maxima muris. Caſus Caſſandra canebat. Mammam ipſam amo, quaſi meam animam, Sol & Luna luce lucent Iunio. Iuno Ioui iure iraſcitur. Soſia in ſolario ſoleas farciebat ſuas. O Tite tute Tati tibi tanta Tyranne tuliſti, &c. Hæc vitioſa dictionum compoſitio Cacoſyntheton, κακοσύνθετον etiam appellatur. Mancinellus.

Compoſitura mala eſt vocum Cacoſyntheton illa. Virg. Æneid. 9. Verſáque iuuencum terga fatigamus haſta:

Diomed. κακόφατον.

Ennius.

Cacoſyntheton.

ſta : vbi Ser. χαλκοσύνθετον & ὁμοιοτέλευτον eſſe ait.

Aſyndeton ſiue *Dialyton*, ἀσύνδετον, καὶ διάλυτον Eclipſeos forma, eſt cùm duæ pluréſue tum dictiones tum orationum clauſulę, coniunctionum nexibus carent, quorum loco commata interſeruntur. Mancinellus :

Cùm ſine iunctura voces variæ locitantur,
Dialyton certè vel Aſyndeton efficiemus.

Aſyndeton Latinè Inconiunctum, Dialyton diſſolutum. Vt veni, vidi, vici : quibus verbis Cæſar debellato Pharnace rege Pontico, ad ſenatum ſcribens, victoriæ celeritatem ſignificauit : &, vt Suetonius in vita Iulij ſcribit, Pontico triumpho inter cætera pompæ fercula horum verborum prætulit titulum, ſignificantem belli celeriter confecti notam. Æneid. 9. Ferte citi ferrum, date tela, ſcandite muros. Tullius in Catilinam : Abijt, exceſſit, euaſit, erupit. Æneid. 4. Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Hac figura præcipuè vtimur, vbi celeritatem rei gerendæ ſignificabimus. Oratoribus Articulus appellatur, de quo ſuo loco, & Membrum.

Polyſyndeton, πολυσύνδετον. i. variè ac multipliciter coniunctum, eſt cùm oratio multis coniunctionibus vel eiſdem vel diuerſis abundat. Vel eſt multis nexa coniunctionibus oratio. Virg. Georg. 3. Tectúmque larémque Armàque Amyclæúmque canem Creſſámq; pharetram. Idem Æneid. 2. Demiſſum lapſi per funem Athamáſque, Theaſque, Pelidéſque Neoptolemus, primúſque Machaon. Idem. Multa quoque & bello. Figura eſt Poëticæ magis quàm oratoriæ familiaris.

Mancinellus.

Diuerſas voces coniunctio plurima ſi fert,
Nempe figura datur Polyſyndeton eſſe Pelaſgum,
Detúr in exemplum materque paterque nepóſque.

Schesis Onomaton, σχέσις τῶν ὀνομάτων, id eſt, nominum habitudo, eſt cùm ſingulis nominibus ſingula Epithe-

ta

ta coniuncta ſunt. Virg. Marſa Manus, Peligna cohors, feſtina virûm vis. Manci.

Nominibus cunctis ſi fingis Epitheton vnquam,
Tum Scheſis onomáton dixerunt eſſe figuram.

Aliter Scheſis onomáton eſt, cùm in contextu ſententiarum plures antonomaſiæ ponuntur: vt, Armipotens Tritonia virgo. fig. non infrequens apud Græ. Poëtas.

Hirmos, εἱρμὸς, eſt cùm vniformis continuatur orationis ſeries, vnius caſus tenorem ad clauſulam vſque cuſtodiens. Virg. Æneid. 9. Principio cœlum ac terras campóſque liquentes, Lucentémque globum lunæ, Titaniáque aſtra, Spiritus intus alit. Idem Æneid. 1.

Eſt in ſeceſſu longo locus inſula portum.
Efficit obiectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, ínque ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos:
Hinc atque hinc vaſtæ rupes geminíque minantur
In cœlum ſcopuli, quorum ſub vertice latè
Æquora tuta ſilent, tum ſyluis ſcena coruſcis
Deſuper, horrentíq; atrum nemus imminet vmbra:
Fronte ſub aduerſa ſcopulis pendentibus antrum,
Intus aquæ dulces, viuóque ſedilia ſaxo,
Nympharum domus: hîc feſſas non vincula naues.

Vlla tenent, &c. Et in proſa natalis Domini cantanda legitur, Natus ante ſæcula Dei filius, inuiſibilis, interminus: per quem fit machina cœli ac terræ, & in his degentium: per quem dies & horæ labant, & ſe iterum reciprocant: quem Angeli in arce poli voce conſona ſemper canunt: hic corpus aſſumpſerat fragile, ſine labe originalis criminis, de carne Mariæ virginis, &c. Eſt Hyperbati ſpecies. Porrò εἱρμὸς, Latinè ſeries dicitur, ἀπὸ τοῦ εἴρω, quod cum denſo ſpiritu, necto, ſignificat: cum tenui verò εἴρω, dico. Manci. Longa quidem ſeries conſtructus Hirmos habetur. Item hirmos ſcribitur quaſi ſyrmos, tractus, ἀπὸ τοῦ σύρω, traho.

Epitheton, ἐπίθετον, Appoſitum, Attributum, eſt dictio proprio nomini aut ornandi, aut vituperandi, aut iudicandi, aut deniq; Emphaſeos gratia appoſita: vt, Dia Camilla. Scelerúmq; inuentor Vlyſſes. Laryſſeus Achilles, Turpis egeſtas, Effrænata libido. Manci. Appoſitũ proprio mihi fertur Epitheton eſſe: vt, Alma Ceres, venuſta Venus, cœlúmq; profundum. Eo Poëtę & frequentiùs & liberiùs vtuntur, apud Oratorem, niſi cùm aliquid efficitur, redundat. Tum autem efficitur, ſi ſine illo quod dicitur minus eſt, qualia ſunt: O ſcelus abominandum! O deformem libidinem! Sumuntur autem Epitheta tribus modis, ab animo, ut Carolus magnanimus Imperator, Contemptor Diuûm Turca: tum à corpore, vt Pulcher Iulus: poſtremò extrinſecus, & id quidem trifariam: aut enim à loco, vt, Vlyſſes Ithacus: aut ab actu ſiue officio, vt, Æneia nutrix Caieta: aut ab euentu, vt, Inſula diues opum Tenedos. Æneid. 2. Differt ab Antonomaſia, quòd hæc nominis vicem ſuſtinet, illud proprio nomine haud vacat vnquam.

Epitheta tribus modis ſumuntur.

Æneid. 7. in fronte.

Periphraſis, περίφρασις, loquendi Circulus, Circuitio, Circumlocutio, eſt quum pluribus verbis, id quod vno aut certè paucioribus dici poteſt, explicatur. Manci.

Circuitus Romanæ Periphraſis eſto loquendi.

Fit autem vel neceſſitatis cauſa, cùm videlicet aut turpia, ſordida, dictúque deformia operimus: Vt ad requiſita naturæ dixit Saluſt. Voluptatum ſeminarium: & libidinis officina apud D. Cyprianum de ratione Circumciſionis: Aut cùm rei nomen non eſt inditum, ſiue ignoratur. Matth. 18. μύλος ὀνικὸς mola aſinaria, pro ſaxo molari, quod in molis ſubſternitur. Item vicini noſtri puella haud Inuenuſta nupturit: cùm nomen eius tibi non ſit cognitum: vel vſurpatur decoris ſiue ornatus gratia, qui eſt apud poëtas frequentiſſimus, apud quos anni, menſis, diei, noctis, Veris, Aeſtatis, Autumni, Hyemis, meridiei, matutini ac veſpertini temporis,

Schemata amplificationis.
Periphraſis fit tribus rationibus.

temporis, aliarumque rerum complurium periphraſes inueniuntur innumeri. Apud Oratores etiam ſchema non rarum, ſemper tamen aſtrictius. In ſumma, quicquid ſignificari breuiùs poteſt,& cum ornatu latius oſtenditur, Periphaſis eſt: modus tamen in hac, vti & in cæteris adhibeatur.

Differt ab Antonomaſia, quòd in hac ſimplex vox ſimplici commutatur: in illa verò vox vna pluribus circumſcribitur. Hæc quatuor præcipuè modis conſtat: Primò, cùm patria, ſecta, aut facinus proprij nominis loco ponitur: vt Mantuanus ſiue Andinus vates pro Virg. Venuſinus poëta pro Horatio. Sulmonenſis vates pro Ouidio. Peripateticæ ſcholæ princeps pro Ariſtotele. Stoicæ familiæ pater pro Zenone, Voluptatis aſſertor pro Epicuro: Euangelicæ legis lator pro Chriſto: Cœleſtis orator pro Paulo: Euerſor Carthaginis ac Numantiæ pro Scipione: Augiæ ſtabuli repurgator, ſiue monſtrorum domitor pro Hercule: Troiani belli ſcriptor pro Homero. Secundò fit Etymologia, cum videlicet nominis rationem explicamus. Vt, alienæ hæreditatis captator, pro Hæredipeta: Homo cibo ventrique deditus, pro paraſito: Vir ſapientiæ ſtudioſus, pro philoſopho: Literarũ doctor, pro Grammatico: Plurium locorum poſſeſſor, pro locuplete: Veri Dei cultor, pro Chriſtiano. Tertiò, conſtabit Notatione, cùm notis ac ſignis quibuſdam accidentium rem quanpiam depingimus: Vt, bilis efferueſcit, pallet vultus, ardent oculi, tremor mẽbra occupat, pro irato. Caput vno ſcalpit digito, pro molli ac parum viro. Cubito ſe emungit, pro ſalſamentario. Quartò fieri ſolita eſt finitione. Vt, Bene dicendi ars, pro Rhetorica: Ciuitatis ærarij compilator, pro peculatore: Legum ac ciuium libertatis oppreſſor pro tyranno, &c.

Periphraſis quatuor modis conſtat.

Liptote, eſt cùm minus dicitur & plus intelligitur. Virg. Quid prodeſt quòd me ipſe animo non ſpernis Λειτότη

 Amynta?

Amynta? id eſt, libentiſſimè amas. Mancinellus:

Si dicas minus & plus ſignes, Liptote habetur:
Munera nec ſperno dulcis amice tua.

Virg. Georg. 1. Nec vlla interea eſt inaratæ gratia terræ. Idem. Georg. 3. Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo. i. valdè placeat. Fit plerunque cùm nos noſtráque arrogantiæ vitandæ ac modeſtiæ gratia attenuamus, vt, Non ſumus adeò imperiti rerum, vt quid in hac cauſa faciendum ſit nécne, ignoremus, &c. Fit communiter cùm duæ negationes, ſententiam faciunt affirmatiuam.

Id eſt, lubens accipio.
Id eſt, multa gratia.

Epimone, Ἐπιμονὴ, eſt cùm verſus idem, ac ſententia, ſæpiùs carmini aut orationi interſeritur. Manci,

Sæpè relata quidem ſententia Epimone habetur:
Intercalares verſus illud manifeſtant:
Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus. Virg.

Non infrequens ſchema in Pſalmis Dauidicis, ardentem cordis affectum præ ſe ferens.

Alleotheta ſiue *Allœôſis*, ἀλλοίωσις, eſt cùm numerus numero, tempus tempore, genus genere, perſona item perſona, modus denique modo commutatur. Verſus:

Aliter poſita. Permutatio. Variatio. Enallage num. Scen. 1. Act. 2.

Commutat numerum, tempus, genus Alleotheta, Perſonam atque modum & quæ Allœoſis habetur. Aliter, eſt numeri, temporis, generis, perſonæ, ac modi permutatio. Numeri. Terent. Eun. Adeón' homines immutarier ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe? pro eoſdem. Sallust. Interea ſeruitia repudiabat, cuius rei initio ad eum magnæ copiæ concurrebant, pro quorum. Pli. In Africa maior pars ferarum æſtate non bibunt inopia imbrium. Terent. Eunuch. Eunuchum dixti velle te, quia ſolæ his vtuntur reginæ. Huc pertinet, cùm nomini collectiuo ſingulari verbum reſpondet plurale. Virg. Pars in fruſtra ſecant; verubuſque trementia figunt. Idem Æneid. 7. Pars leueis clypeos & ſpicula lucida tergunt Aruina pingui, ſubigúntque in

Scen. 1. Act. 2
Æneid. 1. turba ruunt.

in cote ſecures. Idem. Pars ſtringunt gladios, &c. Eſt quando ad diſtributiuum ſingulare plurale ſequitur. Ouid. Vtraque formoſæ me iudice ſunt venerandæ. Et planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno. Ibi tamen omnis, collectiuum veriùs diceretur. Temporis variatio. Ter. And. Accedo ad pediſſequas, quæ ſit rogo: ſororem eſſe aiunt Chryſidis: pro acceſſi, rogaui, dixerunt. Virg. Æneid 3. Et omnis humo fumat Neptunia Troia, pro fumauit. Idem Æneid. 4. Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni, pro alebat & carpebatur. Iedm Æn. 1. Ni faciat, maria ac terras cœlúmque profundum. Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras: pro facerent, ferrent, verrerent, præſens pro imperfecto. Ter. Andr. Scen. 1. Act. 2. Tu ſi hîc ſis, aliter ſentias, pro eſſes & ſentires. Ter. Adel. Act. 1. Scen. 2. Nam ſi eſſet vnde id fieret, faceremus: pro fuiſſet, & feciſſemus. Liuius, me quoque iuuat, velut in parte fuerim, pro fuiſſem. Virg. Progeniem ſed enim Troiano à ſanguine duci Audierat, pro ducendum eſſe. Hannibal apud Liuium: Si tales animos in prælio habebitis, quales hic oſtenditis, Vicimus, pro vincemus: ibi præteritum plus ponderis habet quàm futurum. Cæſar: Nonnulli etiam nunciabant, cùm caſtra moueri aut ſigna ferri iuſſiſſet, non fore dicto audientes milites, pro iuberet. Generis immutatio, quum neutrum pro maſculino aut fœminino ponitur. Ter. Eun. Ego quoque vnà pereo, quod mihi charius eſt. i. qui mihi charior ſum. Virg de capris, Georg. 3. Hæc quoque non cura nobis leuiore tuenda. Idem Bucol.

1. Mach. 13. Enallage temporis. Act. 1. Scen. 1

Enallage generis. Scen. 1. Act. 5.

Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis,
Lenta ſalix fœto pecori: mihi ſolus Amyntas.

Hanc generis Enallagen & in verbis vſurpant authores. Virg. Siſtunt amnes, terræque dehiſcunt, pro ſiſtuntur ſiue ſtant. Varro ex Gellio: In priori verbo graues Proſodiæ, quæ fuére, manent, reliquæ mutant.

Cornel.Celſus de tempeſt.Peſſimæ,quæ variant maximè.Vir.Æne.2.Et iam nox humida cœlo Præcipitat. Idem Æn.3.Ingeminãt abruptis nubibus ignes.Idem: Ingeminant auſtri & dēſiſſimus imber. Ter. Atque illa ſi lauerit,nuncia mihi.Idem:Quæ res tibi vortat malè, pro mutantur,variantur: præcipitatur, ingeminatur. Niſi Eclipſim potius pronominis ſe dicas,quam interpretationem ſequutus eſt Seru.2. Commen.inquiens, Accingunt operi,pro accingunt ſe operi.Perſonæ variatio non admodum vſitata eſt,vt Danai, qui parent Atridis,contra Priamum arma ſumite.Ter.Phor. Siquis me quærit Rufus, præſto eſt, deſine, pro præſto ſum: nam de ſe loquitur.Modorum varietas.Vir. Et ſi non alium late iactaret odorem,Laurus erat,pro eſſet. Item: Impulerat ferro Argolicas:pro impuliſſet. Cic. Dices,quid?quaſi iſtuc erat magnum, pro eſſet. Cic. Sed valebis meáque negotia videbis,méque dijs adiutoribus ante brumam expectabis: futurum indicandi, pro imperatiuo Virg.Eclog.7.contrà imperãdi modum pro futuro indicandi poſuit:Si fœtura gregem ſuppleuerit aureus eſto,pro eris. Idem Æne. 3. imperatiuum pro optatiuo poſuit: Viuite fœlices, quibus eſt fortuna peracta Iam ſua,pro viuant.Ter. And. Faciles omnes perferre ac pati,cum quibus erat, pro ferebat ac patiebatur.Idem.Eun. Omnes inuidêre mihi & mordere clanculum, ego autem flocci pendere, more hiſtorico, infinitus pro imperfecto indicandi.

Andr. Scēn. 1.Act.2.

Enallage. perſonæ Scen. Act 2.

Enallage modi

Georg.2.

Emphaſis, ἔμφασις, eſt cùm altior ſubeſt intellectus,ac maior ſignificãtia,quàm verba per ſeipſa declarãt.Hęc plurimum adfert iucunditatis orationi, nonnunquam & dignitatis,acrimoniæq; non parum. Hac Eccleſiaſtæ interdum vti licebit,vel cum tutum non eſt rem apertè proloqui,vel cum id prohibet pudor. Manci.

Significatio latens.

Altior eſt ſenſus quoties quàm quem tibi verba
Declarant,,vel quàm dicis plus ſignificatur.

Aut

Aut etiam quod non dicis, ſcito Emphaſin eſſe. Huius tres ſunt formæ. Prima, cùm plus ſignificatur quàm dicitur. Vt apud Homerũ, Demodotus canebat Graios Vlyſſem in equo Troiano circumſediſſe, quo verbo equi lignei latitudinem oſtendit. Locus eſt, ὀδύσ. θ. τοὶ δ' ἤδη ἀγάκλυτον ἀμφ' ὀδυσῆα Εἵατ' ἐνὶ τρώων ἀγορῇ κεκαλυμμένοι ἵππῳ, id eſt, Cæteri iam præclarum circum Vlyſſem ſedebant in Troianorum abſconditi equo, εἵατο. i. ſedebant, non aſcendebant, vt Fab. legit lib. 8, cap. 3. Id quod & Guilielmus Philander annotauit. Virg. Æn. 2. Therſandrus Sthenelusque duces & dirus Vlyſſes Demiſſum lapſi per funem, &c. quo altitudo equi demonſtrata eſt. Secunda Emphaſeos forma eſt, cum quippiam ſignificatur quod non dicitur: Idque bifariam, aut voce omnino ſuppreſſa, id quod pro Ligario Cicero fecit. Quod ſi, inquit, in tanta tua fortuna lenitas tanta non eſſet, quam tu per te, inquam, obtinens, intelligo quid loquar. Hîc intelligitur etiam quod non dicitur. Tacuit enim illud, quod nihilominus intelligimus, non deeſſe homines, qui ad crudelitatem eum impellerent. Aut voce omnino abſciſſa, idque per apoſiopeſin, de qua ſuprà. Tertia denique emphaſeos forma, eſt in verbis vulgò protritis ac pleriſque pronominibus: vt, virum te præſtes oportet. Hic eſt ille Propheta, qui in mundum venturus eſt. Ille ego qui quondam, &c. Vbi eſt ſcelus illud, qui me hodie perdidit? &c. Eſt porrò Emphaſis denique cum ex aliquo dicto latens aliquid eruitur. Vt cùm Dido Virgiliana inter cætera hæc ſecum corde volutans: Non licuit thalami expertem ſine crimine vitam Degere more feræ? de matrimonio conqueri videbatur, tamen huc eius erupit affectus, vt ſine thalamis vitam hominum non putet, ſed ferarum. Simile eſt illud Myrrhæ Ouidianæ, quæ nutrici amorem patris ſic confitetur. O dixit, fœlicem coniuge matrem. Meta. 10. Fab. 9.

Emphaſeos tres formæ.

Incluſi.

Lenitas. i. clementia & facilitas ad ignoſcendum.

Paradiaſtole, παραδιαστολὴ, eſt cum ciuili interpretatione noſtris aut aliorum vitijs aſſentando blandimur, vt præpoſteri noſtra tempeſtate Sileni ſolent, qui ſeſe haud ſecus ac muli mutuum ſcabunt, vt eſt in prouerbio. Vt cum pro aſtuto, ſapientem appelles: pro confidente fortem: pro illiberali, diligentem: cum item prodigum dicimus liberalem: temerarium fortem: auarum frugalem: faſtuoſum magnanimum, adulatorem comem: aſſentatorem amicum. Breuiter, cum vitia ſub virtutis ſpecie ſeſe oſtentant. Nam & ipſe Satanas transfiguratur in Angelum lucis. 2. Cor. Manc. Pro aſtuto ſapiens ſit Paradiaſtola dictus.

DE SCHEM. RHETORICIS.

HACTENVS dictionum ſimul ac orationum Tropos, Shemata item Grammatica tum Orthographiæ, tum Syntaxeos Laconica breuitate, quoad fieri potuit, perſtrinximus: reliquũ eſt, vt de Rhetorũ Schematis ſiue figuris dicamus, quæ, vt in fronte etiam admonui, in hoc repetta ſunt, vt quotidiani ac protriti ſermonis faſtidium leuent, vt orationem aut iucundiorem aut grauiorem, aut elegantiorem efficiant, vt vim rebus adijciant, & gratiam præſtent, & nos denique à vulgari tum ſcribendi tum dicendi genere muniant. Atque miram Rhetorum in his colligendis induſtriam eſt cernere, vt Philippus teſtatur, qui tã varias humanæ loquutionis formulas, adeóque & pronuntiationis (vt in Ironia, Epiphonemate, interrogatione, &c.) ac ipſius oris noſtri, oculorum, & vultus diſcrimina haud oſcitãter obſeruarunt, ac ita tandem in artem redegerunt, nõ aliter, ac qui auſcultatione ſonorum, Muſicam certis primùm legibus aſtrinxerunt. Porrò quæ Græci
Lib 9. cap 8. σχήματα, Latini figuras appellãt. Figura autem apud hos duobus modis dicitur auctore Fabio: Vno quidem latius,

tius, pro qualicunq; ſentẽtiæ forma : & hoc modo omnis ſermo figuram habet, nihilq; non figuratum eſt : Altero verò modo aſtrictiùs, pro eo quod ſit a ſimplici ac in promptu poſito tum ſcribendi tũ dicendi modo, vel poëticè vel oratoriè commutatũ. Hinc dicimus aliam eſſe orationem ἀσχημάτιστον, hoc eſt, quæ figuris careat: aliam ἐσχηματισμένην, id eſt, figuris ornatam. Iam viri qui in arte dicendi primas tenent, Schemata illa Rhetorica in duas partes diuidunt. Alteram quidem verborum vel Dictionis, vel Orationis Græcè λέξεως. Alterum Sententiarum, Græce διανοίας nominantes. Chirius Fortunatianus, conſultus libro Rhet. 3. tria figurarum genera facit, λέξεως, λόγου, καὶ διανοίας. At quia Melanchthonis, viri diſertiſſimi partitio parùm aut ferè nihil ab illis diſſidet, eius diuiſionem, & quidem docendi gratia imitari placuit. Is hæc Rhetorum Schemata in treis ordines digerit. In quorum primo ea colligit, quibus cum dictionibus, in oratione tamen poſitis, negotium eſt: ſecundo ea copulat, quæ ſententijs exornandis magis quàm dictionibus quadrant. In tertio ea συναθροίζει, quæ non modò figurandæ, ſed etiam tum verbis tum ſententijs amplificandæ orationis gratia adhibentur. Illud obiter obſeruandum, ſchemata, figuras, exornationes, orationis lumina, colores, eiuſdem rei plura eſſe nomina.

PRIMI ORDINIS SCHEMATA.

Repetitio eſt, cùm continenter ab vno eodemq; verbo plurimum membrorũ principia ſumuntur. Vel eſt, cum eadem vox in plurium clauſularum initio iteratur. Hæc pulchritudinis ac venuſtatis habet multũ, tum grauitatis & acrimoniæ plurimũ. Vnde nullam orationis exornationem inuenies, qua crebrius liceat vti aut quæ tam varijs dicendi generibus congruat, authore Trapezuntio: vt, Scipio Numantiam ſuſtulit,

Lib.5.de pulchritudine. Cic.ora.in Cat.1.

Scipio Carthaginem deleuit, Scipio pacem peperit, Scipio ciuitatem ſeruauit. Idem: Nihilne te nocturnū preſidium palatij, nihil te vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concurſus bonorum omnium, nihil hic munitiſſimus habendi Senatus locus, nihil horum ora vultúſque mouerunt? Item: Tu in forum prodire, tu lucem conſpicere, tu in horum conſpectum venire conaris. Item: Cum nudus ſiſteris ante Tribunal ſupremi Iudicis, vbi tunc diuitiæ tuæ, vbi delitiæ, vbi ſuperbum famulitium, vbi ſtipatores armati, vbi ſplendida ædificia, vbi latifundia? Hæc figura Dauidi regio prophetæ ac Pſalteri admodum frequens eſt: vt illud, Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Idem: Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini confringentis cedros, &c. Poëtæ vſurpant cùm vnam ac candem vocem, per plurimorum verſuum principia repetunt. Virg. Æneid.1.

Pſal.29. Pſal.18.

Venus ad Cupidinem:
Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus,
Nate patris ſummi, qui tela Tiphoëa temnis.

Horatius libro ſecundo: Ode.16.

Otium Diuos rogat in patenti:
Otium bello furioſa Thrace,
Otium Medi pharetra decori.

Apud Græcos variam ſumit nomenclaturam appellatur ἀναφορὰ, id eſt, relatio, ἐπιϐολὴ, id eſt adiectio: è Rutilio παρίσωσις. i. adæquatio vniformis: Ab Aqualia ἐπαναφορὰ, id eſt repetitio, relatio.

Conduplicatio à Cicer. vocatur. Vehementer auditorem

Epanalepſis, Ἐπανάληψις, eſt cùm eadem dictio & initium & finem occupat. Virg. Æneid 1.
Multa ſuper Priamo rogitans ſuper Hectore multa.
Item: Ante etiam ſceptrum Dictai regis, & ante.
Item: Pater, inquam, me lumine orbauit pater.

Item:

Item: Cognitum eſt remp. venalem habuiſſe, cognitum eſt. Latinè Replicatio, ſiue Reiteratio. Mancinellus: *commouet eiuſdem redintegratio verbi.*

Incipit & finit verbo Epanalepſis eodem.
Pauper amet caute, timeat maledicere pauper.

Sulpit. Victor hanc ἐπαναδίπλωσιν vocat. Iuuen.
Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Epizeuxis, Ἐπίζευξις, Subiunctio, eſt eiuſdem dictionis citra morem cum impetu pronuntiationis ac maioris vehementiæ gratia geminatio: fit vel amplificandi gratia: Vt, Cic. orat. in Cat. 1. Hic tamen viuit: viuit? imò etiam in ſenatum venit. Idem: Occidi, Occidi non Spu. Melium. Viuis, & viuis non ad deponendam ſed ad confirmandam audaciam. Cic. in orat. in Cat. 1. Vel commiſerationis cauſa: Virg. Eclog. 2. *Pro Milone.*

Ah Corydon Corydon, quæ te dementia cœpit?

Idem Æneid. 9. Me, me, adſum qui feci, in me conuertite ferrum, ô Rutili. Mancinellus:

Eſt Epizeuxis ſimilis geminatio verbi
Significantis idem, me me petit Hectore dignam.

Hor. Lib. 2. Ode. 14. Eheu fugaces Poſthume Poſthume labuntur anni. Idem. Sic ſic iuuat ire per vmbras. Hoc Schema nonnunquam per Ironiam ad eleuandum effertur: vt, O bone, bone vir, quam probè te geris. *O thou good fellow, how honeſtly doeſt thou behaue thy ſelfe.*

Anadiploſis, ἀναδίπλωσις, Reduplicatio, eſt cùm vltima prioris commatis dictio inſequentis initio iteratur: vel cùm antecedentis membri exitum, conſequentis initium facimus. Maro. Æn. 10. Sequitur pulcherrimus Auſtur, Auſtur equo fidens. Idem: Sit Tityrus Orpheus, Orpheus in ſyluis. Idem: Vos hęc facietis maxima Gallo, Gallo, cuius amor, &c. Item. Magna Reip. ſpes ſita eſt in iuuentute: Iuuentute inquam illa, quę à cunabulis ipſis honeſtis tum moribus tum literis inſtituitur. Hęc etiam παλιλλογία, nominatur. Pſal. 121. Stantes erant pedes noſtri *Eclog. 9.* *Eclog. 10.* *παλιλλογία.*

in

in atrijs tuis Ieruſalem, Ieruſalem, quæ ædificatur,&c.

Pro M. Marcello. *Conuerſio*, ἀντιστροφὴ, eſt quando continenter ad vnum atque idem verbum plura membra exeunt, Vt Pœnos pop. Romanus iuſtitia vicit, armis vicit, liberalitate vicit. Frumenti multum è Gallia, peditatus ampliſſimæ copiæ è Gallia, equites numero plurimi è Gallia. Cicero, De nobis, quos in repub. ſaluos eſſe voluiſti, quoties cogitabis, toties de tuis maximis beneficijs, toties de incredibili liberalitate, toties de ſingulari ſapientia cogitabis. Hic per Zeugma verbum in duobus commatis ſupprimitur. Solus Chriſtus eſt, qui condidit hominem, redemit hominem, patri reconciliauit hominem, hominis cauſa induit hominem, varijs ſpiritus ſui dotibus inſtruxit hominem, breuiter ſolus beat hominem. Hanc Rutilus ἐπιφορὰν nominauit.

Pro Milone ad Herennium. *Complexio*, Συμπλοκὴ, eſt cùm orationis alicuius membra idem principium eundemque finem ſortiuntur. Cic. Quis eos poſtulauit? Appius. Quis perduxit? Appius. Idem. Qui ſunt, qui fœdera ſæpè ruperunt? Carthaginenſes. Qui ſunt, qui bellum crudeliſſimè geſſerunt? Carthaginenſes. Qui ſunt qui Italiam deformauerunt? Carthaginenſes. Qui ſunt, qui ſibi ignoſci poſtulant? Carthaginenſes. Item, quis nobis chriſtianis ob Principum noſtrorum oſcitantiam, ac mutuam inter ſe digladiationem, ad dilatanda ditionis quiſque ſuæ pomeria, deniq; ob nefandiſſima ſcelera noſtra, duo Orientis Imperia Trapezuntium & Conſtantinopolitanum per vim abſtulit? Turca. Quis ſuperioribus annis Pannoniam inferiorem miſerè, interfecto Rege Ludouico, igni ac cæde pluſquam Tyrannica profligauit? Turca. Quis Viennam vrbem ſuperioris Pannoniæ celeberrimam omnibus belli machinis ac ſtratagematis acerrimè oppugnauit, nec, volente ita Deo, expugnauit? Turca. Item: Quid eras priuſquam te conderet Deus? Nihil. Quid eras priuſquam te redimeret Chriſtus? Minus

quàm

quàm nihil. Quid nunc futurus eſſes, ſi tibi ſubducat gratiam ſuam? Nihil? Quid eſt autem ad veram fœlicitatem conducibile, quod tibi non largiter ſubminiſtrauit? Nihil. Quid habes, aut potes ex teipſo? Nihil. Quid igitur eſt quod aliunde ſperes boni? Nihil.

Copulatio, ſiue *Duplicatio*, eſt cùm idem verbum cum Emphaſi quadam repetitur, hoc modo. Sed tandem ad illum diem Memmius erat Memmius: poſterius enim notat eius iam antè cognitos mores. Ita rectè diceretur. Paulus apud Ananiam pontificem erat Paulus, hoc eſt, ſui ſimilis. Græci vocant πλοκὴν. Differt ab Epizeuxi, quòd hæc principium geminat, illa finem.

Obſeruatiuncula.

Vnaquæq; prædictarum ſeptem repetendi formarum ſiue Schematum vno eodemque generali nomine Repetitio appellari poteſt. Sunque venuſtati, acrimoniæ, ac vehementiæ perquam accommoda. Ex his Repetitio, Conuerſio & Complexio, ad obiurgandum etiam, exhortandum & exprobrandum mirè faciunt.

Traductio, eſt cúm eadem dictio aliquoties diuerſo caſu repetitur. Hæc non modò non offendit aurium iudicium, ſed etiam orationem auditu reddit concinniorem, hoc pacto: Qui nihil habet in vita iucundius vita, is cum virtute vitam non poteſt colere. Item: Eum tu hominem appellas, qui ſi fuiſſet homo, nunquam tam crudeliter hominis vitam petijſſet. Hoc Schema Poëtis nominatur πολύπτωτον, Polyptoton, hoc eſt, multitudo caſuum varietate diſtincta. Æneid. 4. Schema feſtiuitatis. Polyptoton.

Littora littoribus contraria fluctibus vndas
Imprecor, arma armis, pugnent ipſique nepotes.

Perſ. Sat. 1. Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter. Virg. Hæret pede pes, denſuſque viro vir.
D. Paulus: Quoniam ex ipſo, & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, ipſi honor & gloria in ſecula ſeculorum. Rom. 11.

Mancinellus:

Dátq;

Dáq; Polyptôton varios caſus retinendo
Clauſula, littoribus contraria littora, fluctus
Fluctibus eſſe precor, populis populos inimicos.

Pro Plan. *Articulus*, eſt cùm ſingula verba interuallis diſtinguuntur cæſa oratione, hoc modo: acrimonia, voce, vultu, aduerſarios perterruiſti. Cicero, De eorum deſiderio, luctu, querelis, quotidie tecum ſimul audiebam. Idem: Talis in rem noſtram labor, aſſiduitas, dimica-

Pro Cor. Bal. tio, virtus digna ſummo Imperatore. Fab. Quæro ab inimicis, ſint ne hæc inueſtigata, comperta, patefacta per me? Item: Rem famam, parentes, amicos, Deum amiſiſti. Facit ad acrimoniam orationis, nam crebris veluti vulneribus ad imum ferit. Poetæ Aſyndeton vo-

βραχυλογία. Fab. lib. 9. cap. 4. cant, de quo ſuprà, à Fabio Diſſolutio nominatur, ab alijs etiam βραχυλογία, quę poteſt eſſe copulata Diſſolutio, ad verbum, Breuiloquentia. Aptum etiam ſchema, cum quid inſtantius dicimus. Vbicunq; enim acriter erit & inſtanter pugnaciterque dicendum, membratim, cæſimq; dicemus.

Schema amplificationis. *Membrum*, ἰσόκωλον, eſt cùm duo vel plura membra, vel abſque nexu, vel cum eo copulata proferuntur, hoc modo: Vide quantum infælicitatis vno crimine tibi conſciuiſti, Patrimonium prodigiſti, parentes in luctum conieciſti, amicos abalienaſti, famam contaminaſti, Deum ad iram prouocaſti. Item: Et inimico proderas, & amicum lædebas, & tibi ipſi non conſulebas. Item: Nec Reip. conſuluiſti, nec amicis profuiſti, nec inimicis reſtitiſti. Hoc Schema, cùm in ſe orationis membra con-

Compar παρισον. i. prope æquatum. tinet, quæ ex pari ferè numero ſyllabarum conſtant, ἰσοκωλία, ſiue compar nominatur. In prælio mortem pater oppetebat, domi filius nuptias comparabat. Scipionis virtus & Reip. profuit, & hoſtibus terrori fuit & ſibi æternum cognomen peperit. In fuga fœda mors, in victoria glorioſa. Ego conſilio, nummis, & ſanguine iuui: tu me dolo, arte, & gladijs inuiſiſti. Maximè probantur,

Quæ

quæ tribus conſtat membris, quanquam nihil vetat & duobus vti vel pluribus. Hæc ſchematis gratiam amittũt: ſi ſint longiora, numero & breuitate cõmẽdantur. Omiſſio item coniunctionum addit gratiam, acrimoniam, ac vehementiam. Porrò partium ſiue membrorum æqualitas, non digitis, ſed aurium ſenſu quodam dijudicanda eſt. Puerile ſiquidem eſt numerare ſyllabas, cùm pauciores, ſi productæ ſint, frequenter æquent numero plures.

Similiter cadens, ὁμοιόπτωτον, eſt quando ijſdem caſibus dictiones aut ſententiæ efferuntur, hoc modo; Mœrentes, flentes, lachrimantes, commiſerantes. Sal. Maximis ducibus, fortibus ſtrenuiſque miniſtris. Item: Laudas hominem egentem virtutis, abundantem felicitatis. Item: Nunquam fruetur ſapientia, cui inuiſa eſt induſtria. Item: Cuius omnis in pecunia ſpes eſt, eius à ſapientia eſt animus remotus. Diligentia cõparat diuitias negligentia corrumpit animũ. Nec refert vtrũ hęc caſuũ ſimilitudo ſit in frõte, an in medio, an in fine

Similiter deſinens, ὁμοιοτέλευτον, eſt cùm dictiones vel ſententiæ ſimiliter exeunt. Ennius: Eos deduci, euehi, quàm deſeri malui. Turpiter audes facere, nequiter ſtudes dicere. Viuis inuidioſè, delinquis ſtudioſè, loqueris odioſè. Audacter territas, humiliter placas. Difficile eſt ſapere ſimul & amare. Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi. Cicer. orat in Catil. 2. Sed quamuis multos fuiſſe putatis, qui, quæ ego defenderem, non crederent: quàm multos etiam, qui defenderent: quàm multos & qui propter improbitatem fauerent. Idem pro M. Cælio in fronte. Qui armati Senatum obſederint, magiſtratibus vim attulerint, Remp. oppugnarint. Differt à ſuperiore, quòd hæc in partibus orationis caſibus obnoxijs locum tenet, illa verò in cæteris. Nonnunquam in vnam orationem coire poſſunt, hoc modo: Perditiſſima

ratio eſt amorem petere, pudorem fugere, diligere formam, negligere famam.

Agnominatio, παρονομασία, eſt iucunda quædam vocum colluſio, ſignificatu tamen diuerſo. Vel eſt, cùm vox repetitur non prorſus eadem, ſed aliqua ex parte immutata. Fitque hæc immutatio vel adiectione, detractionéue literæ aut ſyllabæ: vel productione aut correptione ſyllabarum, hoc pacto: Deliges quem diligas. Videre Patres conſcripti, ne circumſcripti videamini. Sit diuus, modò ne viuus. Magiſtratus ille oneri potius eſt, quàm honori. Terent. Inceptio eſt amentium haud amantium. Chriſtianiſmus neutiquam eſt, imò Gaſtriſmus, i. ventris ingluuies ac indulgentia. Cic. Qui fuit locus religioſiſſimus, is erit locus deſertiſſimus. Non Theologus ſed Matæologus. Non te prætorem, ſed prædonem dicimus eſſe. Cicero, Ex aratore orator. Philip. 3. Hunc auium cantus ducunt ad auium. Hic non tantum curam diligit, quantum Curiam; Curia prima correpta, meretricis vocabulum eſt. Hæc eadem παρηχία, ſiue παρήχησις appellatur. Latinè poſſis Aſſonantiam dicere. Etiam παρωνυμασία, id eſt rei denominatio: quam cur Fabius à παρονομασία non modò ſeiunxerit, ſed etiam contrariam fecerit, hactenus aſſequi non potui.

παρηχία
παρήχησις.
παρωνομασία.
Denominatio.

Antanaclaſis, ἀντανάκλασις, eſt eiuſdem verbi contraria ſignificatio: à verbo ἀντανακλάω, i. refringo, reuerbero. Vnde ἀντανάκλασις propriè eſt reciproca motio ſiue reuerberatio, vt in ludo pilæ fieri ſolet. Hæc ſuperiori vicina, ſed rarior illius vſus eſt: Vt, amari iucundum eſt, ſi curetur nequid inſit amari. Item Proculeius querebatur de filio, quòd expectaret mortem patris, cúmq; filius reſpondiſſet. Ego verò non expecto: Imò inquit pater, rogo vt expectes. Expectat mortem hominis, qui imminet ac optat, & expectat qui nihil molitur ante mortem, ſed æquo animo fert illum eſſe viuacem. Eccleſia Chriſti ab infantia

Hoc ſolum fit in amando Deum.

ſinfantia eius ab Hæreticis oppugnata eſt, ac nondum expugnata: quanquam præpoſitio hîc variet. Ita 2. Cor. 4. ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, i. laboramus, at non deſtituimur; ſiue redigimur ad egeſtatem, at in egeſtate non deſtituimur: vel, vt Græci, ad ſummam anguſtiam redigimur, ſed malis nec oppreſſi nec victi, &c. Pſal. 118.

De Hypallage, Eclipſi, Apoſiopeſi, Onomatopœia, Antonomaſia, Metonymia, Catachreſi, & Allegoria, quę in hunc ordinē redigenda ſunt, ſuprà partim in Tropis, partim in Schematibus Grammaticorum dictum eſt.

SECVNDI ORDINIS SCHEMATA, Quæ ſententijs magis quàm verbis *accommodantur.*

INTERROGATIO diducitur in ſimplicem & Figuratam. Simplex eſt, quę ſolum ſciſcitandi ac à reſpondente diſcendi gratia cum ſpiritu quodam interrogantis profertur. Ita Virg. Æneid. 1. Sed vos qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris? Figurata verò, quæ ſciſcitandi gratia non aſſumitur, ſed percontando varijs ſeruit affectibus, Aſſeuerationi, miſerationi, inſtantiæ, indignationi, admirationi, dubitationi, quæ Fab. exactè perſequitur. Aſſeuerationi: Vt, Nónne Momus hic noſter hunc tenebriorem proprijs ad amuſſim depinxit coloribus? Miſerationi: vt, Sinon Virgilianus: Heu, quæ me tellus, inquit, quæ me æquora poſſunt accipere? Inſtandi ſiue vrgendi: Quid tuus ille, Tubero, diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? Idem: Quouſque tandem abutêre Catilina patientia noſtra? Idem in eadem: Patêre tua conſilia non ſentis? & totus hic denique locus. Indignationi: Et quiſquam Iunonis numen adoret? Indignationi ſimul & tædio: O generatio incredula & peruerſa vſq; quo vobiſcum ero? Quamdiu vos patiar? Admirationi. Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra

ἐρώτημα.

Vide Fab. lib. 9. cap. 2.

Æneid. 2.

Cic. pro Ligario.

Ora. 1. in Catilinam.

Æneid. 1.

Æneid. 3.

Eraſ. in Eccleſia. ſacra fames? Dubitationi: vt, Quó me vertam, quo tendam? quid faciam? hîc noſmet rogamus. Ita D. Hieronymus, Quid agimus anime? Hæc Græcè ἐρώτημα dicitur: quòd ſi multa rogantur πύσμα vocatur, à præterito πέπυσμαι verbi depoſitij πυνθάνομαι interrogo, augmento ac i è dipthongo reiectis. Schema eſt acrimoniæ: tempeſtiuè enim adhibita multum vigoris & aculeorum addit orationi. In tempore porrò adhibetur in re vel perſpicua vel argumentis iam effecta, vndè peculiariter conuenit Epilogis. Quanquam in alijs quoq; orationem reddit viuidiorem. Eadem. n. ſententia per interrogationem prolata plus habet vigoris quàm ſimpliciter enunciata. Velut illud ex Ouidij Medea: Seruare potui, perdere an poſſim rogas? Ardentius eſt, quàm ſi dixiſſet, Si potui ſeruare, potero & perdere. *Schema amplificationis.*

Subiectio ſit tribus modis. *Subiectio*, eſt cum ipſi noſtræ interrrogationi reſpondemus. Id ſit tribus modis. Primò cùm nobis ipſis obijcimus, quod ab auditoribus obijci poterat, & quaſi obiectum ſic reſpondemus. Secundo, cùm aduerſarios compellamus, vt reſpondeant, & quaſi reſponderint, refellimus. Tertiò, cùm quaſi deliberãtes, varia proponimus, ac ſingula confutamus. Primus modus authore Eraſmo, conuenit argumentationi. Secundus Epilogo, vterque conuenit inductioni. Tertius aptus eſt ad deliberandũ. Exemplum primi. Cicero, dicet aliquis: hæc igitur eſt tua diſciplina? ſic tu inſtituis adoleſcẽtes? ob hanc cauſam tibi hunc puerũ parens commendauit & tradidit, vt in amore & voluptatibus adoleſcentiã ſuã collocaret? & hanc tu vitã, atq; hæc ſtudia defenderes? Ego ſi quis iudices, hoc robore animi, atq; hac indole virtutis ac continẽtiæ fuit, vt reſpueret omnes voluptates, omnémque vitæ ſuæ curſum in labore corporis atque in animi cõtentione conficeret: quẽ non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectarent: nihil in vita expetendũ putaret, niſi *Pro M. Cæli*

quod

quod eſſet cum laude & honore,& cum dignitate coniunctum:hunc,mea ſententia,diuinis quibuſdam bonis inſtructũ atq; ornatum puto,& cætera. Exemplum ſecundi. Nunc appello vos Iudæi,quibus freti perſiſtitis in veſtra dementia?Prophætarũ oraculis?Oſtendimus eos omnes pro nobis facere.Moſe? Declaratum eſt,illum non de alio quàm de Chriſto noſtro ſcripſiſſe.Typis ac figuris?Omnes ad vnguem in Chriſtum quadrare demonſtratum eſt. Miraculis ? Maiora nemo potuit deſiderare.Numero conſentientiũ?Vos pauci muſſatis in angulis:totus orbis Chriſtũ adorat.Euĕtus vos ſpes lactat?Videtis iam olim euerſum Templũ, ſublata Sacrificia, diſſipatam Ciuitatem, diſperſam & abiectam Gentem,nec eam alio præſidio ſuperſtitẽ,quám Chriſtianorum clementia. Quid igitur ſupereſt,niſi vt reſipiſcatis,& nobiſcum Meſſiam verũ amplectamini ? Exemplum tertij.Dic mihi quæſo,quid habet mundi cultor,quo turgeat,& in quo ſpem ſuam figat?In diuitijs? Neminẽ reddunt magnum aut beatũ, ſæpè viuum deſerunt,tantũ abeſt vt morientẽ comitentur.In liberis? Poſſeſſio eſt ipſis opibus incertior In vxore, famulitio, cæteriſque commodis?Nihil in his neque ſtabile,neq; tale,vt animum hominis tranquillũ efficiat. Ad Deum confugiet?Eum habet iratum. Ad ſuum ipſius animum? Illic inueniet carnificem conſcientiam. Eſt prætereà ſubiectionis ſpecies, qua dum ipſi quæſtionem proponimus, ac mox ad eam reſpondemus, reddimus auditorem attentum ac docilem.Ita D. Pau. Gal.3. Quid igitur lex ? propter tranſgreſſiones poſita eſt. Et ad Ro.3. Vbi eſt gloriatio tua ? excluſa eſt. Per quàm legem ? factorum ? non,ſed per legem fidei. Hæcque Figura tam frequens eſt apud Paulum,vt nuſquam nõ occurrant exempla.Et Chriſtus aliquoties vſus eſt, velut.Luk.7 Quid exiſtis videre in deſertum?arundinem vento agitatum ? Sed quid exiſtis videre ? hominem

Alia ſubiectionis ſpecies.

molllibus veſtimentis indutū, &c.Idem in eodem:Cui autem aſſimilabo homines generationis huius? aut cui ſimiles ſunt? Similes ſunt pueris ſedentibus in foro,&c.Item.Mat.7.Quæ eſt mater mea,& qui ſunt fratres mei? &c. Eſt & alia ſubiectionis forma,qua quiddam veluti ab aduerſario nobis obiectū concedimus, ſed ſubijcimus aliud,quo illius obiectionem ad nos detorquemus.Virg.Æneid.9. Sed periiſſe ſemel ſatis eſt, peccare fuiſſet Ante ſatis. Item,Difficilis eſt labor diſcendi linguas,ſed neceſſarius. Alterum enim hîc velut ab aduerſario obiectum, alterum eidem opponimus. Fit denique ſubiectio,cum quæſtio quæſtioni opponitur,quale eſt illud ad Rom.cap.3. Si iniquitas noſtra iuſtitiam Dei commendat, quid dicemus? nunquid iniquus eſt Deus? abſit,alioqui quomodo iudicabit Deus hunc mundum? Habet autem hoc Schema non nihil affinitatis cū Erotemate,Dialogiſmo, Occupatione,& cum Dubitatione. Nec ad vnam orationis commoditatem vtilis eſt. Facit ad perſpicuitatē & ad vehementiam ſiue grauitatem,& ad docilitatem.Græci ἀνθυποφορὰν καὶ ἀντεισαγωγὴν appellant. Eſt autē ἀνθυποφορὰ per ſermonis exceptionem obiectio ἀντεισαγωγὴ verò contraria inductio & oppoſitio, cùm aliquid difficile, & contrariū conferimus. Vt Cicero de rege Ptolemæo,Difficilis ratio belli gerēdi,at plena fidei,plena pietatis.

Alia ſubiectionis forma. Verba Turni.

Alia ſubiectionis forma.

Vſus ſubiectionis.

ἐκφώνησις.

Exclamatio eſt,quæ conficit ſignificationem aut doloris aut indignationis, per hominis, aut vrbis,aut loci, aut temporis, aut rei cuiuſpiam compellationem. Cicero Philip.2 O tempora,ô mores, ô me miſerum! O incredibilem audaciam!O impudentiam prædicandam! O fœditatem hominis flagitioſam! O impudentiam nequitiam,libidinem non ferendam! O miſerum te,ſi intelligis,miſeriorem,ſi non intelligis! O audaciam immanem! O hominem nequam! O impudentiam ſingularem,quid videras! O tecta miſera, quàm

Omoia.

diſpari

diſpari domino,&c. O deteſtabilem hominem. Hoc Schema mouet acriores affectus ſed in loco adhibitũ. Nam ſtatim ab exclamatione ordiri, aut in re frigida tollere vocem, dementium eſt. Verùm vbi res magnas perſuaſeris, vbi iam animos auditorum inflexeris, tum locus erit exclamationi, quam tamen nec frequentem eſſe oportet, nec diuturnam, Neque tibi tantum exclamatio eſt, vbi auditur ô, neque ſatis eſt ad exclamationem, quantum potes inclamare ô, quæ vox eſt aſinorum, ſed quoties impotens affectus erumpit, ibi demũ eſt exclamatio. Vt Paulus, qui multa loquutus de inuincibili carnis imbecilitate, tandem exclamat, Infœlix ego homo! quis me liberabit de corpore hoc morti obnoxio? Ea nonnunquam inſeritur per parentheſin. Velut, Heu piget ac pudet. Aut, Deum immortalẽ! quàm nihil vſquam tutum in rebus humanis? Horreſco referens. Væ duritiæ cordis humani. Conduplicatur autem vehementia, ſi acceſſerit apoſtrophe, Tale eſt illud. D. Ber. cùm aſinum, quem conſcendit Dominus interpretatus eſſet carnem noſtram indomitã, ac ſpiritui rebellem, exclamat: Conſcende ac preme hunc aſinum noſtrum Domine Ieſu: Ita Æneas Virg. Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? Huc pertinent imprecationes, Græci ἀρείας vocant. Vt, Væ vobis Scribæ & Phariſei, &c. Item Obteſtationes Græcè δεήσεις. Virg. Per ego has lacrymas dextramque tuam te, &c. oro. Item Ominationes. Idem Æne. 10. Turno tempus erit, magno cum optauerit emptum Intactum Pallanta. Denique tota παθοποιΐα affectuum motio ac varietas. Qui quidem affectus à circumſtantijs, ab habitu, ætate, fortuna, loco, tempore, cauſa, modo, materia, & perſonis peti ſolent, quorum formas in Virg. Macrob. ad amuſſim adnotauit, & literarum ſtudioſus horum diſcrimina in bonis authoribus per ſeſe obſeruauit ab infantia, Virg.

Eraſm. Rom. 7. Æneid. 3. Æneid. 4. Dido. Pathopœia. Schema amplificationis Lib. Sat. 4. Per. 6. cap. Æneid. 6.

Continuò audiri voces, vagitus & ingens,
Infantúmque animæ flentes in limine primo,
Quos dulcis vitæ exortes, & ab vbere raptos
Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.

A Senecta. Item: Dauni miſerere ſenectæ. Et, Ducitur infælix æuo confectus Aletes. A conditione: Idem, Æn. 4. Hoc ſolum quoniam nomen de coniuge reſtat, &c. A perſona. Cic. O me miſerum! ô te infelicem! reuocare me tu in patriam Milo potuiſti per hos, ego te in patria per eoſdem retinere non potero? Idem in eadem, Fruſtra, inquit, mei ſuſcepti labores. O ſpes fallaces, ô cogitationes meas inanes, &c.

Æne. 12. Pro Milone.

Inſultatio, (Exclamationi affinis, Tropus Ironiæ ac Sarcaſmo non admodum diſſimilis) hoc modo definitur: Eſt qua alicui contumelioſè, quiddam nec ſine irriſione opprobramus. Ita dido Virgiliana:
I, ſequere Italiam ventis, pete regna per vndas:
Spero equidem medijs (ſiquid pia numina poſſunt)
Supplicia hauſurum ſcopulis.
Phædra Ouid. ſcortum nefandum,
I nunc & meritæ lectum reuerere parentis,
Quem fugit & factis abdicat ille ſuis. Iu. Sat. 12.
I nunc & ventis animam committe, dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor aut ſeptem, ſi ſit latiſſima tæda.

In auarum. Tæda pro naui ſiue tabula ex picea ar. ore.

Dubitatio, Græcè ἀπορία, eſt cùm perplexi animique dubij hæſitamus, quidnam potiſſimum inter duo pluráue dicendum ſit aut faciendum, hoc modo: Obfuit eo tempore plurimum reipub. Conſulum ſiue ſtultitiam ſiue malitiam dicere oportet, ſiue vtrunque. Item: Quæro quónam te digno moribus tuis appellem nomine? Eloquar, an ſileam? Maro. Crudelis mater magis an puer improbus ille. Ter. Vbi quæram, vbi inueſtigem, quem perconter, quam inſiſtam viam, incertus ſum. Item: Quo me vertam? quos appellem? vnde implorem

Διαπόρησις.

Quam viam.

plorem opem? Item: Copia rerum facit, vt dubitem vnde exordiar, quæ primo aut vltimo loco dicam? Vtrum, illi his malis erepto gratulari debeam potiùs, quàm noſtram vicem deflere, qui tantum eccleſiæ lumen amiſerimus, nondum ſtatui. In hoc homine quid potiſſimùm admirari debeam, hæſito, malitiámne an impudentiam, an vecordiam. In ipſo ſtatim initio dubius ſum, quo nomine vos alloquar, commilitonum an hoſtium. Vtris potiùs indignandum, ijs qui te ad hoc facinus inſtigârunt, an tibi qui talium improborum conſiliis, quàm bonorum virorum monitis obtemperare malueris. Cicero. Act.7. Quid primum aut accuſem, aut querar Iudices?

Inopinatum, paradoxum, παράδοξον, dubitationi affine. Et cùm negamus nos potuiſſe vel ſuſpicari vel opinari. Vt Pollio: Nunquã credidi fore Iudices, vt reo Scauro, ne quid in eius iudicio gratia valeret, precarer. Eiuſmodi ſunt in quibus mirandi verbis vtimur. Libenter autem, vt à reliquis affectuum verbis, ita à paradoxo ſeu dubitatione ordimur. D. Paulus: Miror quòd tam citò transferimini. Gal.1.

Communicatio, ἀνακοίνωσις, eſt cùm aduerſarium conſulimus, aut cum Iudicibus quid faciendum ſit, aut quid factum oportuerit, deliberamus, hoc modo: Si idem caſus tibi incideret, cedò quid faceres? in hoc turbulẽtiſſimo rerum ſtatu, date conſilium, quid mihi cenſetis faciendum? Hîc tuam appello conſcientiam, an ferres hoc ab alio factum, quod tibi nũc vis eſſe impunè? Cato. Cedo ſi vos in eo loco eſſetis, quid aliud feciſſetis? Ter. Tu ſi hîc eſſes, aliter ſentias. Quid ſi tuæ res agerentur? Quid ſuaderes? Cic. in Verr. Quid deinde? Quid cenſetis, furtum fortaſſe aut prædam aliquam? Act.7. Hoc ſchema Dubitationi ferè adſimile, habetque vim vrgendi ac obiurgandi.

Permiſſio, eſt cùm aliqua iudicibus æſtimanda relinquimus,

linquimus, aliqua nõnunquam aduerſarijs quoq;. Habet hoc *Schema*, aut exprobrationem, aut diſſimulationem, aut aſſeuerationẽ, aut fiduciam. Aſſeuerationem habet illud Calui in Vatinium: Perfrica frontem, & dic te digniorem, qui Prætor fieres, quàm Catonem. Fiduciam habet, quòd Petrus Apoſtolus reſpondit Concilio interminanti, ne poſtea verba facerent de IESV: An oporteat magis obedire hominibus quàm Deo, vos ipſi iudicate. Vehementer enim confidit cauſæ ſuæ, qui non veretur aduerſario permittere iudicium. Tale eſt illud Eſa. 1. Venite, & arguite me, dicit Dominus. Et Chriſtus in Euangelio: Quis ex vobis arguit me de peccato? Cicero, & poſt illum Trapezuntius paulò aliter definiunt, ſed in eundem ferè ſenſum. in hunc modum: Permiſſio eſt, cùm dicendo oſtendimus nos rem aliquam alterius poteſtati concedere: ſic. Quoniã omnibus rebus ereptis, ſolùm mihi ſupereſt animus & corpus, hæc ipſa, quæ mihi de multis ſola relicta ſunt, vobis & veſtræ condono poteſtati. Interdum non leue momentum habet, ad auditorem, ſiue iudicẽ, vel ad beneuolentiam inclinandum vel ad miſericordiam, ſi demonſtremus nos omnem fiduciam in ipſius æquitate collocaſſe. Ex eodem fonte manat hoc Schema, quo & Communicatio, vnde ei haud eſt abſimile. Tale eſt & illud, Vobis iudices cogitandum relinquo, quid hinc reſp. detrimenti acceperit. Sunt ex Græcis, qui hoc Schema ἐπιτρόπην, alij συγχώρημα ſiue συγχώρησιν appellari aiunt.

Licentia (παῤῥησία, loquẽdi libertas) eſt cù in oratione libertate veluti abutentes, authoritatẽ nobis & fidem conciliare ſtudemus. Præſtat hæc ne offendat libertas: vnde & in hoc adhibetur, vt mitiget liberiùs dicta ne offendant auditorẽ, hoc modo: Ignoſcite, ſi videbor æquo liberiùs dicere. Et, Si vos offendit ſermo liberior, illis magis æquum eſt indignari, quorum improbitas,

vt

vt hæc dicerem, pepulit. Item: Si moleſta eſt orationis
acerbitas, cogitate graues morbos non ſanari leuibus
pharmacis. Item: Durius loquor, ſed huc me compellit
veſtri charitas. Dicam inuitus, nequaquã dicturus, niſi
eſſet in rem veſtram. Vſus eſt hoc ſchemate. D.Pet. in
actis: Viri fratres, liceat ad vos audenter loqui de Pa-
triarcha Dauid, &c. Mitigatur etiã libertas illa loquen-
di extenuatione mali, aut admixta laude. Sic D.Paul.
Galatarum crimen per ſe atrox eleuat, culpam reijci-
ens in pſeudapoſtolos, qui illorum impoſuerant ſim- Ita Petrus
plicitati, nec fraudem tamen ſed faſcinationem appel- Act.2.& 3.
lat. Latet interdum ſub hoc Schemate Adulatio: Vt eſt
illud Cic. Suſcepto bello Cæſar, geſto etiam ex parte Pro Li-
magna, nulla vi coactus, conſilio ac voluntate mea ad gario.
ea arma profectus ſum, quæ erant cõtra te ſumpta, &c.
Hic non ſolùm ad vtilitatem Ligarij reſpicit, ſed magis
laudare victoris clementiam non poteſt.

Auerſio, ἀποστροφή, eſt cùm ſermonem ab ijs, quibus lo-
quebamur, auertentes ad aliam perſonam ſeu præſen-
tem ſeu abſentem, vel iam olim defunctam conuerti-
mus. Ita M. Tullius à Cæſare ad Q. Tuberonem ſer-
monem flexit: Quid enim tuus ille Tubero in acie
Pharſalica gladius agebat? &c. Virg. Scipiadas duros Geor. 2.
bello, & te maxime Cæſar. Itẽ ſi quis de vanitate mun-
di verba faciens ſubiungeret: O munde, quàm blanda
ſunt, quæ promittis? quàm amara, quæ reddis? Et de
peccato loquens exclamaret: O mendax peccatum!
quàm dulcia pollicebaris initio, quantò nunc alia lo-
queris tuis caſſibus inuoluto? Et Prudentius, O tortu-
oſe ſerpens, &c. In his perſonam rebus affingimus. Hoc
Schemate vti licebit, cùm oratio feruet, & ad conci-
tandos affectus mirè conducit, ſi in loco ac ſcitè adhi-
beatur. Et Fabius hanc figuram auditores vehemen-
ter mouere ait, ſiue cùm aduerſarios inuadimus, vt in
prædicto Ciceronis exemplo. Quid enim ille tuus Tu- Pro Milone.
bero,

bero,&c. Siue cùm ad inuocationem aliquem conuertimur: vt idem, Vos enim iam ego Albani tumuli atq; luci,&c. Siue ad inuidioſam implorationem: vt, O leges Portiæ, legéſque Semproniæ, &c. Frequens apud Ciceronem, ac nobile Schema.

Proſopopœia (προσωποποιία, Conformatio, perſonæ fictio) eſt cùm rebus inanimatis perſonam, ſermonem, aut actionem homini congruam tribuimus. Hæc imitatur tropos, cùm res exanimes, veluti animatas tranſformat. Hoc modo, Prodicus authore Xenophóte, virtutem finxit ad voluptatem: Horatius fortunam. Et Ouidius in hac mirus eſt. M. Tullius patriam cum Catilina expoſtulantem inducit. Socrates apud Platonem in Critone, leges fingit diſſuadentes, ne ſe furtim ſubducat à carcere. Dauid Pſal. 113. alloquitur mare, flumen, montes, & colles, atque hos facit reſpondentes: A facie Domini mota eſt terra, &c. Similiter Baruch. 3. Stellæ autem dederunt lumẽ in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt, vocatæ ſunt, & dixerunt, adſumus. Breuiter, hoc Schemate regionibus & vrbibus, alijſque rebus inanimis ſermonen affingimus, tum ipſis virtutibus aut vitiis, ſimilibúſque rebus perſonam damus. Quin & hoc hominum abſentiũ perſonas quaſi abſint, introducimus. Etiam iam olim defunctos è ſepulchris excitamus, ac veluti in ſcenam producimus. Deum denique ipſum ac diuos loquentes facimus. Ita Micheas Propheta, Deũ introducit cum populo ſuo expoſtulantem. Hæc liberiùs fiunt in Poëmatibus, in Tragœdijs, Comœdijs, ac Dialogis. Plutarchus Gryllum porcum cum Vlyſſe diſputantem facit. Virgilius & Homerus famæ perſonam attribuunt. Ouidius ſomno ac terræ, &c. Plurimùm confert & ad varietatem & ad grauitatem orationis, tum auditoris animum vehementer excitat, modo rerum magnitudo poſtulet huiuſmodi fictionem.

Lib. 1. Ode. 25.

TER-

TERTII ORDINIS SCHEMATA: quibus non modò figuratur, oratio ſed ſimul etiam tum verbis tum ſententijs *amplificatur*.

PRincipiò autem obſeruandum, Amplificationis vocabulum triplicem apud Rhetores vſum habere, Vt M. Veltkirchius in ſecundum Eraſmi commentarium de Copia rerum annotauit. Primò in verbis eſt Amplificatio, cùm videlicet, grauior quàm pro re ſignificatio ac maior Emphaſis deligitur, ſiue atrocius verbum proprij loco ſubijcitur. Vt cùm occiſum dicimus, qui ſit cæſus. Latronem, qui ſit improbus. Mutum, qui nihil reſponderit, &c. De qua in Copia verborum cap. 27. Secundò, in rebus ipſis, nempè cùm orationis corpus rerum varietate locupletatur ac figuratur, ſiue id duorum pluriúmue dictionum aceruo fiat, ſiue ſententiarum congerie, vt ſunt omnia huius tertij ordinis Schemata. Tertiò vſurpatur pro peculiari huius ordinis Schemate elegãti ac ſplẽdido. De hac Amplificatione Fabius Lib. 8. cap. 4. & Eraſmus poſt eum in nona dilatandi ratione admodum clarè ac perſpicuè diſſerunt. Hæc, mea quidem ſententia, à ſecunda ſignificatione parùm aut ferè nihil diſtare videtur, niſi quòd ſub hac quædam Schemata, veluti ſubiectæ ſpecies, comprehẽduntur, vt ſunt: Interpretatio, Incrementũ, Congeries, Contentio, Comparatio, Correctio, & Ratiocinatio. Amplificatio triplex.

Interpretatio, συνωνυμία, eſt cùm multa verba eiuſdem ferè ſignificationis eidẽ attribuuntur, hoc modo: Rempub. radicitùs euertiſti, ciuitatem funditùs deieciſti. Cic. in actione pro Ligario. Quid enim tuus ille Tubero diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui ſenſus Fabio congeries verborum nominatus. Exegeſis.

erat

erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? Quid cupiebas? quid optabas? Quia multæ hic voces ſunt idem fere ſignificantes, gladius, mucro, arma, ſenſus, mens, animus: cupiebas, optabas. Tum quod ſententiæ eodem ſpectantes, diſtringere in acie gladium, latus petere, ſenſus armorum. Ita Virg. Quid puer Aſcanius, ſuperatne & veſcitur aura Æthe-rea, nec adhuc crudelibus occubat vmbris? Nihil hic aliud quærit, niſi an adhuc ſuperſit Aſcanius: ſed ex affectu rem eandem ter expreſſit. Poteſt & in hunc modum definiri: Synonymia, eſt verborum aut ſententiarum rem penè eandem velut inculcantium multiplicatio. Hoc Schema Eccleſiaſtæ frequenter vſu erit, quoties res poſcit affectum.

Incrementum, αὔξησις, Auxeſis, eſt quoties gradibus aliquot peruenitur non modo ad ſummum, ſed interim quodammodo ſupra ſummum, hoc modo: Verbis illum primò conuitiorum plenis adortus eſt, deinde ſtricto gladio multis vulneribus ſauciauit, tandem vulnere in tempora inflicto atrociter occidit. Ita M. Tul. in 5. actione in Verrem, Facinus eſt, vincire ciuem Ro. ſcelus, verberare: parricidium, necare: quid dicam in crucem tollere? Hic vltra ſummum peruentum eſt. Ad ſummum ſic: Matrem tuam occidiſti, quid dicam amplius? Matrem tuam occidiſti. Increſcit & citra diſtinctionem oratio, dum curſu quodam grauius grauiúſque ſemper aliquid inſequitur: vt, Pecuniam, honores, regnum, vitam deniq; patriæ charitate contempſit. Cic. in 2. Philip. de vomitu Antonij: O rem non viſu modò fœdam, ſed etiam auditu! Si inter cœnam in tuis immanibus illis poculis hoc tibi accidiſſet, quis non turpe duceret? In cœtu verò populi Rom. negotium publicum gerens, Magiſter equitum, cui ructare turpe eſſet, is fruſtis eſculentis vinum redolentibus gremium ſuum, & totum tribunal impleuit? Hic ſingulæ voces incrementum habent.

bent. Eſt & hoc incrementi genus, cùm tanquam per fictionem inferiora quæ ſunt augemus, vt illa maiora videantur: vt, Hanc rem tam æquam, ſi quilibet ignotus abs te peteret, tamen ignoto recuſare non debebas: nunc orat pater, & pater ſic meritus.

Congeries, συναθροισμὸς, Coaceruatio, eſt dictionum res varias ſignificantium enumeratio. Quale eſt illud ad Rom. 1. plenos omni iniquitate, malitia, dolo, ſcortatione, auaritia, malignitate, contentione, &c. Differt à Synonymia, quia in hac vnius rei eſt multiplicatio, in illa multarum rerum congeries. Diſſidet quoque ab incremento, quòd hîc gradibus quibuſdam ab imo ad ſummum vſque peruenitur, illic abſque graduum ordine confusè res variæ coaceruantur. D. Paulus ad Gal. 5. Fructus ſpiritus eſt, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, temperantia. A Græcis etiam ἐπιτροχασμὸς dicta, id eſt, ſummaria percurſio ſiue collectio.

Contentio, ſeu contrarium, Græcè ἀντίθετον, ſiue ἀντίθεσις, eſt cùm per contraria amplificamus: fit cum ſingulis verbis, tum ſententijs: vt Seruaui, non extinxi. Habet aſſentatio iucunda principia, eadem exitus amariſſimos adfert. Item: Inimicis te placabilem, amicis inexorabilem præbes. Paulus Rom. 8. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini, ſin ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Item: Litera occîdit, ſpiritus viuificat. 1. Cor. 3.
Item: In otio tumultuaris, in tumultu ſolus es otioſus. In re frigidiſſima cales, in feruentiſſima friges. Tacito cùm opus eſt, clamas: cùm loqui conuenit, obmuteſcis. Ades, abeſſe vis: abes, reuerti cupis. Hoc Schema cùm primis elegans eſt, quo vix alio crebrius in varieganda locupletandáque oratione Oratores vtuntur.

Comparatio, eſt quæ petit argumentum ab inferioribus, quæ ſi magna ſunt omnium opinione, maximum appareat neceſſe eſt, quod amplificatum volumus. Vel M. Vekkirch.

eſt

eſt cum à maioribus exaggeratis ſumitur coniectura de minoribus exaggerandis: hoc eſt, cùm minora maioribus, facilia difficilioribus, indigna multò indignioribus, comparamus, vel etiam præferimus, non argumentandi, ſed tantùm ornandi gratia.

Comparatio fit duobus modis.

Fit autem Comparatio vel fictione, vel exempli collatione.

In Antonij vomitum.

Locus à minore.

Fictione, quam ὑποτύπωσιν vocat, vt in prima parte exempli. Cic. in incremento ſuprà commemorati: fingit enim hoc inter cœnam accidiſſe priuato.

Pauci ſerui conferuntur vniuerſis ciuibus.

Eiuſdem eſt illud in Catilinam: Serui me herclè mei, ſi me iſto pacto metuerent, vt te metuunt omnes tui, domum meam relinquendam putarem. Collatione exempli, quoties propoſito velut ſimili exemplo efficimus, vt id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut magis etiam videatur. Velut Cicero pro Cluentio, cum expoſuiſſet Mileſiam quandam à ſecundis hæredibus pro abortu pecuniam accepiſſe: Quanto eſt, inquit, Oppianicus in eadem iniuria maiore ſupplicio dignus. Siquidem illa cum ſuo corpori vim attuliſſet, ſeipſam cruciauit: hic autem idem illud effecit per alieni corporis cruciatum. In hoc genere non ſolùm tota totis, ſed etiam partes partibus comparantur. Sicut Cicero pro Milone: An verò vir ampliſſimus Scipio, Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem Rempub. priuatus interfecit: Catilinam orbem terræ cæde atque incendio vaſtare cupientem, nos conſules perferemus? Hic & Catilina Graccho, & ſtatus reip. orbi terrarum, mediocris labefactatio cædi, & incendijs, & vaſtationi, & priuatus conſulibus comparatur.

Lib. 9. cap. 2. fere in calce.

Comparatio fit vno gradu & pluribus.

Fabius Comparationem Schema eſſe negat, cùm ſit interim probationis, interim etiam cauſæ genus. At nihil vetat ex iiſdem locis peti Amplificationem aut ornatum, ex quibus petitur Probatio. Neque nouum eſt res eadem ad diuerſos vſus accõmodari. Fit præterea Comparatio interdum vno gradu, vt in exemplis iam dictis: inter-

interdum pluribus, & huius illud erit exemplum: Si quis homo gratis tibi donaret in ſingulos annos cenſum mille drachmarum, non hunc ex animo diligeres, ac pro virili tua gratiam referre ſtuderes? Si quis hoſpes te ſuo ære redimiſſet è miſera ſeruitute Barbarorum, aut è tetro carcere liberaſſet, an non eum virum adamares, ac per omnem vitã coleres? Si quis in prælio, aut in naufragio periturum ſua virtute ſeruaſſet, an non eum hominem numinis loco coleres, profeſſus nullam vnquam parem ſibi gratiam abs te referri poſſe? Quæ igitur ingratitudo eſt, Chriſtum Deum & hominem, qui te condidit nobiliſſimam ſecundum angelos creaturam, cui totum debes, quicquid habes: qui tibi præter corporis alimoniam gratis donauit iuſtitiam, gratis impartit ſui ſpiritus dona, qui pro te cum ſatana pugnauit, qui te totum non ære, ſed ſuo ſanguine redemit: qui ſuper hæc omnia ad cœleſtis regni conſortium inuitat, ſic negligere, auerſari, ſic quotidie criminibus offendere, ac pro tanta beneuolentia tantam contumeliam reponere? Hîc pluribus gradibus increuit oratio à minoribus. Ad Comparationem pertinere videtur & illud, cùm, quæ omnium opinione grauia ſunt, & à nobis exaggerata, rurſus extenuantur, collata cum eo quod augemus, Ita Cicero in Verrem. Leuia ſunt hæc in hoc reo. Metum virgarum Nauarchus nobiliſſimæ ciuitatis pretio redemit, humanum eſt: alius ne feriretur pecuniam dedit, vſitatum eſt. His dictis atrox quoddam & immane facinus expectat auditor, ad quod collata, quæ per ſe ſunt crudeliſſima, humana dicuntur & vſitata. De perſonis hoc erit exemplum: Omnium iudicio laudatiſſimus Imperator fuit Traianus, laudatior Antonius Philoſophus: at Imperator noſter Carolus hoſce multis paſſibus longóque interuallo à tergo relinquit. Item: Nero ſextus omnium conſenſu Princeps ſceleratiſſimus

Alia comparationis forma.

fuit,at hunc præ Turca humanum Principem diceres.

Iudas is now an honeſt man,&c. Eadem ratio valet in amplificandis virtutibus ac vitijs. Veluti ſi quis ad pietatem adhortetur, poſteaquam extulit cætera commoda, quæ pietatem comitantur, tranquilitatem mentis ſibi bene conſciæ, libertatem ſpiritus, habere pacem cum Deo, cõmunionem cum omnibus ſanctis, pro ſeruo diaboli factum eſſe filium Dei, ſolatiũ ſpiritus, quod Propheta negat ab homine poſſe concipi, ſubijciat: Quid his maius? quid honorificentius? Quid fælicius cogitari optarúue poteſt? Et tamen hæc leuia videri poſſunt, ſi conferantur ad illam beatam immortalis vitæ hæreditatem, quæ certò manet omnes, qui híc pietatem colunt. Eadem ratione poterit augeri impietas: imò quicquid eſt fugiendum aut expetendum.

Correctio, ἐπανόρθωσις, eſt quæ tollit quod dictum eſt, & pro eo, quod magis idoneum videtur reponit. Vel eſt, quæ poſteriori comitate prius poſitum emendat. Vt Theologus; imò Matæologus. Crudelis homo, at ne homo quidem Cic. in Ver. Act. 3. Non. n. furem, ſed raptorem: non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ: non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum religionumque: non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem ciuium, ſociorúmque in veſtrum iudiciũ adduximus. Idem Actione 7. O clemenciam populi Ro. ſeu potius patientiam miram ac ſingularem? &c. Politianus: Noui quanta propenſione atque adeò inductione animi prouinciam durã, & inexplicabilẽ ſuſceperis, &c. Particulæ huic ornationi idoneæ ſunt, imò, imò potius, quin potius, atque adeò, ſiue potius, &c. Item: Quòd ſi hoſpites iſte ſuos rogaſſet, imo innuiſſet modò, facilè morem geſſiſſent. Item: Perfricuit ille frontem, imò nec frontem quidem habet. Rutilius μετάνοιαν vocat. Eſt figura quædam cum primis elegans, huic confinis, quæ ſententiæ vim corrigit: hanc Rufinianus ἀφορισμόν, Fabius

bius reprehenſionem vocat. Vt Cic. pro Mil. Quas ille leges, ſi modò leges nominãdæ ſunt, ac non potius faces vrbis & peſtes reipub. Item: Punitus eſt, quanquã illa non pœna, ſed prohibitio ſceleris fuit. Item, Ciues inquam, ſi hoc eos appellari nomine fas eſt.

Ratiocinatio, eſt per quam, rem coniectura à ſigno aliquo aut circumſtantia ſumpta amplificamus. Ex his enim, quæ ſequuntur, aut antecedunt, aut coniuncta ſunt, ratione quadam colligitur, quãtum ſit hoc, quod amplificatum volumus. Ex antecedẽtibus eſt illud Maronis de ventis ab Æolo emiſſis: Ac venti velut agmine facto, Qua data porta ruunt, ac terras turbine perflant. Ex tam violenta omnium ventorum eruptione colligimus, quàm ſæua ſit futura tempeſtas in mari. Item: Ad genus humanum à Satanæ tyrãnide liberandum, Deóque vindicandum, Dei filius factus homo crucis ſupplicium pertulit. Hinc ratiocinamur, quàm horrenda res ſit peccatum, quam miſera ſeruitus mancipium eſſe Satanæ, quàm metuenda ira dei, quanta dei charitas erga genus humanum, quod tam admirabili ratione ſeruare voluerit. Exemplum eſt ex antecedentibus, ſi ad nos referatur: ſi ad eos, qui ſeruatoris aduentum præceſſerunt, erit ex conſequentibus. Ex inſequentibus eſt illud M. Tullij de vomitu Antonij: Tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate. Videntur hæc otioſè dicta, cùm fauces, latera, & gladiatoria corporis firmitas nihil faciant ad ebrietatem: ſed nequaquam otioſè ſunt addita. Siquidem hinc ratiocinamur, quanto ſe vino ingurgitauerit in Hippiæ nuptijs Antonius, quod illa totius corporis firmitas non potuerit concoquere, ſed vbi minimè decuit, vomitu coactus ſit eijcere, idque poſtridie: nam recentem cibum aut potum erumpere, non vſque adeò rarum eſt. Item, ex eo, quòd Dauid tam dolenter defleuit interitum Abſolonis, colligimus quanta fuerit

illius erga filium pietas, quem impium, & patri exitium molientem ſic deſiderauit. Ex coniunctis videtur illud Maronis de Polyphemo : Trunca manum pinus regit & veſtigia firmat : graditúrque per æquor Iam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit, &c. Hinc enim colligimus animo quanta fuerit totius corporis magnitudo, cùm manus pro ſcipione haberet pinum arborem. Item ex illo quod Euangelica peccatrix inuocata irrupit in conuiuium ſuperborum Phariſæorum, illis ſpectantibus vnxerit pedes Ieſu, ac lachrymis rigatos, capillis ſuis exterſerit, æſtimamus quanta fuerit illi pœnitentia, quæ pudorem ac metum omnem excuſſerit fœminæ.

Obſeruatiuncula.

Prædicta hæc Schemata communi Amplificationis nomine appellare licebit.

Diminutio, μείωσις, eſt qua perſonam vel noſtram aut rem aliquam venuſtatis, ſiue modeſtiæ, aut contemptus, interim etiam perſuadendi ac mitigandi gratia extenuamus. Hæc Amplificationi ac eius ſubiectis formis, paulò antè præſcriptis ex diametro diſſidet. Qua tum vtimur, cùm nos noſtros ac noſtra verecundè, modeſtè, & quaſi diſſimulanter, arrogantiæ ac odij vitãdi gratia, eleuamus. Præterea, cùm aduerſarij perſonam, aut rem in contemptum rapere ſtudemus. Poſtremò cùm rei alicuius perficiendæ difficultatem extenuari ac amoliri percupimus. Eſt autem duplex Diminutio, verborum ſcilicet ac rerum. Ad verborum Diminutionem pertinent Hypocoriſtica contemptus ac blanditiarum : vt homuncio, plebecula, fraterculus atque alia, quæ vilitatem ac probrum ingerunt. Vt Cicero, hominem ſemiſſem, terræ filium. Virgil. Semiuirum comitatum. Catullus percacatas chartas vocat. Huc pertinent mitigandi, ſiue extenuandi loquutiones; veluti quoties læſiſſe dicimus eum qui vulnerauit.

Diminutionis vſus triplex.

1

2

3

Diminutio duplex

Diminutio verborum.

uit.

uit.Item, attigiſſe eum, qui colaphum infregit. Ita in ludo ſe coram præceptore excuſare ſolent, *I did but ſcarce touch him, when he ſmote me, that he tumbled me to the ground.*

Hoc pacto Euander Virgilianus ſuper morte Pallantis: Nec vos arguerim Teucri, nec fœdera, nec quas iunximus hoſpitio dextras: ſors iſta ſenectæ Debita erat noſtræ. (Æneid.11.) Præterea quoties vitium nomine vicinæ virtutis eleuamus: Veluti, cum crudelem appellamus paulo ſeueriorem: imprudentem ſimpliciorem: adulatorem, comem ſiue affabilem: corruptam licentia ciuitatem, liberã, &c. Porrò diminutio rerum iuſta ſententia ac oratione perſonã, aut rem extenuat, totidem ſere modis, quot formis amplificatio auget in contrarium ferè ſumptis. (Diminutio rerum.)

Prima diminutionis forma, eſt per Decrementum, quo à maioribus antea extenuatis minora deinde haud difficulter eleuantur. (Decrementum.) Sic Hannibal in primo de bello Punico ſecundo, in concione, qua militibus ſuis Alpium iuga perhorreſcentibus, ad ea ſuperanda animum adderet, earundẽ Alpium difficultatẽ atq; adeo impeditiſſimum iter ita extenuauit, illis ob oculos ponens inexhauſtos ac periculoſos itineris labores, quos ab occaſu in ortũ vſq; per Hiſpanias ſaltũ Pyrenæum, ferociſſimas Gallorũ gentes, ac Rhodani traiectũ, forti animo ac victrici manu exantlarint, tũ Alpes habitari, coli, gignere, ac alere animantes, legatos quos cernãt, non pennis ſublime elatos Alpes tranſgreſſos, nullas montium altitudines cœlum contingere, nec inexuperabiles humano generi eſſe, &c. Secunda forma fit per comparationem in hunc modum. (Diminutio comparationis) Cicero artem militarem, qua Murena præſtitit, ſcientiæ iuris ciuilis, quæ Seruio Sulp. familiaris fuit, anteponit. (Pro Murena) Hac extenuatione & Chriſtus vti videtur, cùm omnes homines adhortatur, vt excuſſo mundi iugo prima

 quidem

quidem ſpecie blando, ſed re vera longe miſerrimo moleſtiſſimóque, iugum ſuum, quod facile, commodū, humanum, ac blandum ſit, ſubire velint. Si quidem mundi cultores hoc Chriſti iugum vt inſuauiſſimum ac moleſtiſſimum, cane peius & angue abhorrent, vt eſt in prouerbio: at Seruator noſter illud ſuis multis hic gratiarum chariſmatis, certa ſpe præmiorum, immortalitatis ac vitæ cœleſtis promiſſione ſuaue leuéque reddidit. Tertia forma fit per ratiocinationem, vbi contemptum efferimus rei ex aliquo ſigno circumſtantiáue minore, quæ ſit priore leuior. Vt ſi quis diceret quempiam Thraſonem, militem in caſtris adeò militariter ſtrenuum ac fortem, vt crepitum foliorum, atque adeò vmbram ſuam metuat. Quarta forma eſt congeries, cùm multa, quæ vilitatem ac contemptum præ ſe ferunt, coaceruamus: vt, Conuitia, probra, contumelias. Sicut Menedemus inquit, In me quiduis horum conuenit, caudex, ſtipes, &c. Ita Chriſtus à perfidis Iudæis audiuit Dæmoniacus, Samaritanus, ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. M. Tullius mirus eſt artifex tam in extenuando quàm in amplificando, etiam in modeſta, ciuili, verecunda, diſſimulatoriáque diminutione. Illud in diminutione cauendum, ne ſit acerbior atque amarulentior, qua nihil eſt apud honeſtos viros odioſius. Multo etiam efficacior ac gratior eſt extenuatio offenſioque ironica, veteratoria ac diſſimulatrix irriſio, quàm aperta nimis atque irata illa inſectatio. Irriſiones.n. Syri multò ſunt gratiores in Demeā, quàm Demeæ Tragica conuitia. Et Cicero ſalsè plerunque in aduerſarios ludere ſolet. Quàm comiter Græculos teſtes, illorúmq; teſtimonia eleuat in oratione pro L. Flac. Complura tibi Fab. lib. 6. cap. 4. de riſu & facetijs ſuppeditabit.

Iugū Chriſti eſt vita Euangelio digna.

Diminutio per ratiocinationem.

Diminutio per congeriem.

Cautio in extenuatione obſeruanda.

Gradatio, κλῖμαξ, eſt cùm conſequentia membra ab iiſdem ordiuntur verbis, caſu plerunque mutati, qui-

bus

bus antecedentia clauduntur: vel eſt, quoties ita per gradus oratio diſtinguitur, vt dictio finiens particulã præcedentem inchoet ſequẽtem, hoc modo: Nam quæ reliqua ſpes libertatis manet, ſi illis & quod libet, licet: & quod licet poſſũt: & quod poſſũt, audét, & quod audét, faciunt: & quod faciũt, nobis moleſtũ nõ eſt? Item: Aphricano induſtria virtutem, virtus gloriã, glória æmulos comparauit. Ad Rom. 5. Scientes quòd afflictio patientiam pariat, patientia verò probationem, probatio autem ſpem, porrò ſpes non pudefacit, &c. Item. Ver propellit æſtas, æſtatem excipit autumnus, autumno ſuccedit hyems. Item: Pueritiam excepit adoleſcentia, adoleſcentiam iuuentus, iuuentutem ætas virilis, virilem ætatem ſenectus, ſenectutem mors, mortem immortalitas. Itẽ negligentia parit errorem, error lapſum, lapſus flagitium, flagitium conſuetudinẽ, conſuetudo impudentiam, impudentia mentem reprobam, mens reproba deſperationẽ. Tale eſt illud Pauli, Caput mulieris vir, viri caput Chriſtus, Chriſti autem Deus. D. Ioan. Euangeliſta mirè hoc Schemate delectatus eſt. In principio erat verbum, &c. Habet hoc ſchema multum lepôris, venuſtatis, ac iucunditatis, facit ad acrimoniam quoque, ſi per correctionem aut amplificationem fit. Per correctionem illud eſt Ciceronis, hic tamen viuit: viuit? imò etiam in ſenatum venit. per amplificationem ſic: Occidiſti amicum, amicum (inquam,) occidiſti: & occidiſti non ferro ſed veneno: veneno autem omnium præſentiſſimo linguæ, linguæ tartareo veneno intinctæ. Vſus illius etiam eſt haud inuenuſtus, quando res gradus habet, velut in genealogijs recenſendis, aut in ſerie magiſtratuum ſibi ſuccedentium. Exemplum eſt apud Homerum non inelegans de ſceptro, quod à Ioue ad Agamemnonem vſque deducit.

Gradationis vſus.

Iliad. 6.

Commutatio (*Fab.* ἀντιμεταβολή, Sulpitio Victorino μετάθεσις)

τάθησις) eſt cùm inuertitur aliqua ſententia per cõtrarium. Vt, Eſſe oportet vt viuas, non viuere vt edas. Cuiuſmodi poëmata volebam facere, non poſſum: cuiuſmodi poſſum, nolo. Si poëma loquẽs pictura eſt, pictura tacitum poëma debet eſſe. Item: Non poſſidet pecuniam, qui ſeruit pecuniæ, ſed cui ſeruit pecunia. Item: Mat.8. Non homo propter Sabbatum, ſed Sabbatum propter hominẽ factum. Item: illud Lacenæ, quæ rogata an ad virũ acceſſiſſet: Non, inquit, ſed ille ad me. Itẽ: Si quid Plutar.in Apoph. turpe facias cum voluptate, voluptas abit, turpitudo manet: ſi quid honeſtum facias cum labore, labor abit, honeſtum manet. Ad Rom. 2. Si circumciſio præuaricatoris præputium ſit, conſequitur, vt preputium legis obſeruans fiat circumciſio. Ariſto. Beati quorum fortunæ ſapientia, & quorum ſapientiæ fortuna ſuppeditat. Et hæc fiunt Enthymemata. Nam Rhetori Enthymema ex contrarijs conſit.

Synæcioſis, συνοικείωσις, eſt cum contrarium contrario tribuitur, vel quãdo duæ res diuerſæ ſimul colligũtur. Vt, Idem peccant prodigus & auarus, quia neuter rebus rectè vtitur. Sic labor eſt etiam ipſa voluptas. Item: Ex Mimis P.Syri. Tam deeſt auaro quod habet, quàm quod non habet.

Regreſſio, ἐπάνοδος, eſt cùm ſemel propoſitum iteratur, ac diuerſum quiddam in partibus diuiſis ſignificatur. Virg. Æne. 2. Iphitus & Pelias mecum, quorum Iphitus æuo Iam grauior, Pelias & vulnere tardus Vlyſſi. Item: Vicerunt Romani, vicerunt mari Carthaginenſes, Terra Gallos. D. Paulus 2. Cor. 2. Chriſti odor ſumus Deo, alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor vitæ in vitam.

Occupatio, Præteritio, Paralepſis, παράλειψις, eſt cùm ſimulamus nos aliquid præterire, aut non ſcire, aut nolle dicere, quod tum maxime dicimus: vel cum in tranſcurſu dicimus, quod nos velle dicere negamus. Pertinet ad eam Amplificationis ſpeciem, quæ fit per compa-

comparationem. Nam ſi per ſe magna ſunt, quæ dicimus nos nolle commemorare, vt citius ad id quod grauius eſt perueniamus, increſcit illud, cuius comparatione illa negligimus. Vt, Non hic commemorabo quam breuis, quam incerta, quot malis hæc vita ſit obnoxia, quot expoſita periculis: vt horum nihil ſit, quid eſt, niſi ſomnium, ſi ad illam cœleſtem vitam comparetur? Rurſus: Non eſt mei pudoris occultorum ſcelerum lernam mouere, ſinam domeſticas illorum ſordes in tenebris latere, ſatis eſt ipſos ſibi conſcios eſſe: de manifeſtis tantum loquar, quæ nemo neſcit, & de quibus ipſi tantum non gloriantur. Pudet me dicere, quod illos non pudet facere. Venit ad nos paſtor, pæne dixeram depaſtor. Hæc ſunt edicta Regis, nolim etiam dicere tyranni. Item: Non dico te à ſocijs pecunias accepiſſe, non ſum in eo occupatus, quod ciuitates, regna, domus omnium depeculatus es, furta, rapinas omnes tuas omitto, &c.

Præſumptio, præoccupatio, πρόληψις, & προκατάληψις, eſt cùm id quod obiici poteſt prius quàm obiiciatur anticipamus. Id neque in aliis partibus rhetoricę orationis parum eſt, ſed procemio præcipuè conuenit. Ita Cicero in procemio Milenianæ cauſæ, & pro Archia Poëta. Et cœleſtis Orator D. Paulus ad Rom. 3. Cùm antè tum gentes tum Iudæos accuſauerat pariter peccati, præoccupauit quæſtionem: Quid igitur intereſt inter Iudæos & gentes? Schema eſt omnibus ſcriptoribus neceſſarium, vt conſilia, cogitationeſque hominum apud ſeſe diſpiciant.

Tranſitio, μετάβασις. eſt cùm paucis moneamus quid dictum ſit, & quid poſtea ſimus dicturi. Fabius Interfationem vocat. *An vnderſtanding*. Docenti peraccommoda eſt; reuocans in memoriam quid dictum eſt, & paucis oſtendens quid ſit dicendum: Hoc modo: audiſtis quæ antè acta ſunt, accipite nunc quæ inſequuntur.

Lib 4. cap. 2. De narratione.
In copia verbo. um. cap 93.

tur.Huius octo ſunt formæ.Sumitur enim aliquando ab
1 æquali:vt, At erant hæc iucundiſſima, neque minus vo-
2 luptatis attulerunt illa. Interdum ab inæquali:Sed hæc
3 vtcunque ignoſcenda,illud quis ferat? Audiſtis grauiſ-
ſima,ſed audietis grauiora. A ſimili:vt,Hæc perfida de-
ſignauit, cuius generis ſunt & illa, quæ nuper Romæ
4 patraſſe dicitur. A contrario: Sed hæc priuatim, nunc
quæ publicè.Hactenus quæ domi geſſit, nunc quæ ſub
ſignis.Sed hæc iuuenis peccauit,nunc ſenis virtutes au-
dietis.A diuerſo: De moribus habes, nunc de doctrina
reliquum eſt vt dicamus.Quaſi per occupationem:Iam
5 ad reliqua properabimus, ſed ſi prius illud vnum adie-
6 cerimus.Per reprehenſionem. Verum de his plus ſatis.
7 Quorſum nos tranſuerſos abripuit dolor? ad rem rede-
amus.Quid his immoror? ad id quod eſt huius cauſæ
caput feſtinet oratio. A conſequentibus ſiue relatiuis:
8 Habes quid in illum contulerim beneficiorum, nunc
quam gratiam mihi retulerit audi. Quid pollicitus ſit
expoſitum eſt:nuc quid ille præſtiterit paucis accipite.

Cauſa, αἰτιολογία, eſt cùm propoſiti alicuius ſtatim cauſam ſubiicimus.Cic.pro Archia poëta ſtatim ab initio: ſi quid eſt in me ingenii, aut ſiqua exercitatio dicendi, &c.vendicabit iure Archia.Cauſa:fuit enim mihi princeps ad ſuſcipiendam rationem horum ſtudiorum, &c. D.Pau.cap.8.Caro non implet legem. Nam qui ſecundum carnem ſunt,qnæ carnis ſunt affectant.

Confeſſio, παρομολογία, eſt cùm multa aduerſario conceſſimus,ac vnum tandem inferimus,quod omnia prius conceſſa euertit:hoc modo.Eſto ſanè, fueris illi aliquãdo amicus,eodem vſus præceptore, in vno eodémque verſatus contubernio,iiſdem ſtudijs addictus,deambulationis indiuiduus comes, ſecretorum denique omnium conſcius: quid tum? an non hæc omnia amicitiæ indicia hoc vno facinore nuper adeò turpiter per te deſignato intermori,atque adeò tota inter vos gratia diſ-

ſilire

ſilire potuit? Vſurpatur in coniecturalibus, & argumentum verius eſt quàm ſchema. At in confeſſo eſt, vnam eandémque rem ad diuerſa accommodari poſſe.

Dicæologia, δικαιολογία, eſt cùm æquitatem cauſamur, & noſtram cauſam vt æquam defendimus, hoc modo: Lapſus ſum, ſed adoleſcens, ac inter hos verſatus, inter quos non potui non corrumpi. Ita Æn. 1. Furor arma miniſtrat. Alij διάνοιαν vocant. Tale eſt ἀναγκαῖον apud Rut: vt, amicum deſerui, ſed coactus à legibus: conſeruaui amicitiæ fidem, cordi meo velut trabali clauo infixam, dum per leges licuit: nunc ab illo alienauit me non voluntas, ſed legum vis.

Excuſatio.

διάνοια

Quod vitari nequit ſiue quod aliter fieri non poteſt.

ἀναγκαῖον.

Definitio, ὁρισμός, eſt qua rei alicuius proprias amplectimur poteſtates breuiter & abſolutè. Hîc notabis puer, non omnem finitionem eſſe ſchema, ſed ferè illā quam Dialectici κατὰ διαφορὰν vocant, quando videlicet in vocabulis differentia quæritur, hoc modo: Non eſt iſta diligentia, ſed auaritia: ideò quòd diligentia eſt accurata conſeruatio ſuorum, auaritia iniurioſa appetitio alienorum. Item: Non eſt iſta fortitudo, ſed temeritas: propterea quòd fortitudo eſt contemptio laboris & periculi cum ratione vtilitatis, & compenſatione commodorum: temeritas verò eſt, cum inconſiderata laborum perpeſſione gladiatoria periculorum ſuſceptio. Item, Iſte rex non eſt, ſed tyrannus, quod rex religioni ſtudet, ſubditorum mores emendat, illorum vtilitati ac reip. tranquillitati omnibus modis conſulit: iſte verò ſuum curat, & omnia ad ſuum ipſius non ſubditorum commodum refert, id quod tyranni proprium eſt. Item, Non eſt repudium, ſed diuortium: quòd illud quidem fit, cùm futuri matrimonij ſponſalia diſſoluuntur: hoc verô, cum inter coniuges nuncium mittitur, vt diuortant.

Alias per peſſione.

Hypotypôſis, ὑποτύπωσις, eſt quando perſona, res, locus, tempus, aut aliquid quippiam, tum ſcribendo tum dicendo

διατύπωσις.
Deformatio.

dicendo ita verbis exprimitur, vt cerni potius ac coram geri, quàm legi, quàm audiri videatur. Hæc etiam ἐνάργεια, Enargia, Euidentia, Illuſtratio, Suffiguratio, Demonſtratio, Deſcriptio, Effictio, Subiectio ſub oculos appellatur. Hoc ſchema ad orationis euidentiã, ad iucunditatem, ad quoſcunq; etiam affectus mouendos confert. Adhibetur autem vel amplificandi, vel ornãdi, vel delectandi gratia. De hoc ſchemate D. Eraſ. Comment. de Copia 1 cap. 5. diligentiſſime ſcripſit. Sub hac hypotypoſi comprehenduntur Proſopographia, Proſopopœia, Pragmatographia, Topographia, Topotheſia, & Chronographia.

Proſopographia, προσωπογραφία, Effictio, eſt cùm perſona hominis tum veri, tum fabuloſi à forma, à corporis habitu, à moribus, ac alijs circumſtantijs, ad id quod agit appoſitis, veluti picturæ quadã deſcribitur, atque ob oculos ponitur. Exempla vera ab Hiſtoricis, ab Oratoribus: fabuloſa à Poëtis petenda ſunt, qui hæc affatim ſuppeditabunt.

Proſopopœia, προσωποποιία, eſt cùm rei ſenſu carenti ac mutæ perſonam eidem idoneam fingimus. Cuiuſmodi ſunt Stultitiæ apud Eraſmum, Virtutis ac voluptatis, quas Prodicus Sophiſta apud Herculẽ inter ſeſe decertantes facit, vt author eſt Xenophon. Item Mortis ac vitæ, quas Enn. in Satyra contendentes inducit, teſte Fab. Item Calumniæ apud Lucianum, apud eundẽ Eruditionis & Statuariæ: Occaſionis apud Auſonium: Fortunæ apud Hor. & Q. Curtium. Cupidinis apud Moſchum: Penias & Pluti apud Ariſtophanem: Iuſtitię apud Chryſippum, referente Gellio: Philoſophiæ apud Boëtium Seuerinum: Lamiæ apud Politianum: Virtutum ac Vitiorum pugnam apud Prudentium. Item, Muſarum, Gratiarum, Furiarum, Bellonæ, Sphingis, Scyllæ, Charybdis, ac ſimilium apud Poëtas. Et de hac quoque ſuprà dictum eſt.

Pragma-

Pragmatographia, πραγματογραφία, rei deſcriptio, eſt cũ id quod fit aut factum eſt, omnibus fucatum coloribus ob oculos ponimus, vt auditorem ſiue lectorem iam extra ſe poſitum, velut in theatro, auocet. Veluti ſi quis expugnatam ciuitatem dicat, cuncta nimirum in ſumma complectitur, quæcunque talis fortuna recipit, vt Fabius ait: At ſi aperias hæc, quæ vno verbo incluſa erant, apparebunt effuſæ per domos ac templa flammę, & ruentium tectorum fragor, & ex diuerſis clamoribus vnus quidam ſonus; aliorum fuga incerta, alij in extremo complexu ſuorum cohærentes: & infantium fœminarúmque ploratus, malè vſque in illum diem ſeruati fato ſenes, tum illa prophanorum ſacrorúmque direptio, efferentiũ prędas, repetentiúmq; diſcurſus, & ante ſuum quiſque prædonem catenati, & conata retinere infantem ſuum mater: & ſicubi maius lucrum eſt, pugna inter victores. Licet enim hæc omnia complectatur Euerſio, minus eſt tamen totum dicere quam omnia. Hactenus Fab. Huiuſmodi exemplorum nuſquam non magna copia: præſertim apud Poëtas, & Hiſtoricos poëtis proximos. Hoc tamen genus deſcriptionis præcipue conſtat circumſtantiarum explicatione, earum præſertim, quæ rem oculis maximè ſubijciunt, ac moratam reddunt orationem. Sunt præterea deſcriptiones turbinum, tempeſtatum, aut naufragiorum, &c. Reliqua in copia rerum.

Topograpaia, τοπογραφία, eſt vera, dilucida, ac ſignificans Meta. 11.
locorum deſcriptio. Ab hac frequenter narrationum Meta. 12.
ſumitur exordium, non à Poëtis modò verumetiam Meta. 2.
ab Hiſtoricis: & apud Oratores nonnunquam incidũt. Huius generis eſt, quoties tota loci facies veluti ſpectanda depingitur: Vt vrbis, montis, regionis, fluminis, portus, villæ, hortorũ, amphitheatri, fontis, ſpecus, templi, luci. Vt eſt Carthaginis & portus apud Maronem deſcriptio: apud Plinium in Epiſt. Laurentis

villæ;

villæ: apud Statium Surrentinum Polij, & Tiburtinum Manlij, &c.

Topothesia, τοποθεσία, eſt ficta ac fucata loci depictio, cùm locus aliquis ponitur, qui nuſquam terrarum eſt. Vt eſt ſedes Somni apud Ouid. Domus Famę, & Regia Solis apud eundem. Inferorum & Caci domus apud Virg. Tænari apud Statium. Domus apud Lucian. Regia Pſyches apud Apuleium, &c.

Æneid. 6. 8. Aſino aureo à fronte.

Chronographia, χρονογραφία, eſt aperta ac circumſtantijs colorata temporis deſcriptio. Vnde non raró narrationis ſumitur initium. Nonnunquam delectandi duntaxat gratia adhibetur: velut, quoties poëtæ diem, noctem, auroram, aut crepuſculum exprimunt. Quanquã ne hæc quidem omnino otiosè debet adhiberi. Quod genus eſt illa Virgiliana: Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem Corpora per terras, ſyluæque & ſęua quierunt Æquora, cum medio voluuntur ſydera lapſu: Cùm tacet omnis ager, pecudes pictæque volucres: Quæque lacus latè liquidos, quæque aſpera dumis Rura tenent, ſummo poſitæ ſub nocte ſilenti Lenibant curas, & corda oblita laborum. Pertinet enim hæc nocturnæ quietis deſcriptio ad amplificandum Didonis dolorem, quæ ne tum quidem conquieſcebat, cùm cætera omnia quietem agerent. Nam mox ſequitur: At non infœlix animi Phœniſſa, nec vnquam ſoluitur in ſomnos. Veris, hyemis, autumni, æſtatis, vindemiæ, iuſtitij, ſaturnalium deſcriptiones, ad hoc genus pertinent, quæ ſæpenumerò valent & ad probationem. Mixtæ ſunt illæ, quoties temporum qualitatem exponimus, putà pacis, belli, ſeditionum, factionum, Monarchiæ, Democratiæ, &c.

Æneid. 5.

Obſeruatiuncula.

Abſoluta Hypotypôſis eſt, quæ ſpeciebus illius iam dictis omnibus conſtat. Qualis eſt Horatij Satyra 1. lib. 1. In ea Horat. Primò locum exquiliarũ deſcribit: deinde

deinde tempus: tum Priapi ac Maleficárum perſonas,
poſtremò & ſacrificium, & fugam crepitu territarum
mire exprimit.

Expolitio, Ἐξεργασία, eſt cum idẽ, ſed alijs ſubinde ver-
bis, orationibus, ſententijs, figuris auctum dicimus. Et
eſt duplex ſcilicet verborum & rerum. Verborum ex-
politio, interpretatio dicitur, & Συνωνυμία qua de ſuprà
69. Expolitio rerum, eſt cum vnam atque eandem rem
alijs atque alijs modis tractamus, & in ea hæremus, ac
immoramur: ita tamen, vt aliud atque aliud dicere vi-
deamur. D. Eraſmo non tam ſchema eſt, quã argumen-
tandi genus. Et reuera expolitio nihil ferè aliud eſſe
videtur, quam expolita probatio, vel argumentatio ex-
plicata. Porrò copioſiſſima expolitio ſeptẽ conſtat par-
tibus: Propoſitione, ratione, duplici ſententia, cui ratio
item duplex ſubijci poteſt, contrario, ſimili, exemplo,
& concluſione. Exemplum erit huiuſmodi: Sapiens nul- Propoſ.
lum pro Repub. vitabit periculum. Ideò quod ſæpe fit, Ratio 1.
vt cum pro Repub. perire noluerit, neceſſariò cum Re-
pub. pereat. Et quoniam ſunt omnia commoda à pa- Ratio. 2.
tria accepta, nullum incommodum pro patria graue
putandum eſt. Ergo qui fugiunt id periculum, quod
pro Rep. ſubeundum eſt, ſtultè faciunt. Nam neque ef- Sententia 1.
fugere id poſſunt, & ingrati in ciuitatem reperiuntur. Ratio. Sententia 2.
Atqui patriæ pericula ſuo periculo propellunt, hi ſa- à contrario.
pientes putandi ſunt. Cum & eum quẽ debent hono- Ratio. 1.
rem reipublicæ reddunt, & pro multis perire malunt, Ratio. 2.
quam cum multis. Etenim vehementer eſt iniquum, à contrario. Ratio. 3.
vitam à natura acceptam per patriam cum ſeruaueris, Ratio. 4.
natura cùm rogat, reddere, patriæ cum roget non da-
re. Et cum poſſis cum ſumma virtute ac honore pro
patria interire, malle per dedecus & ignauiam viuere,
pro amicis & parentibus, ac cæteris neceſſarijs, adire
periculum cùm velis, pro rep. in qua & hoc illud ſan-
ctiſſimum patriæ nomen continetur, nolle in diſcri- Simile.
men

men venire, Itaq; vti contemnendus eſt, qui nauigando ſe quam nauim mauult incolumem: ita vituperandus, qui in reipublicæ diſcrimine, ſuæ ſaluti plus quam communi conſulit. Naue fracta multi incolumes fuerunt: ex naufragio patriæ, ſaluus nemo poteſt enatare. Quod mihi videtur Decius intellexiſſe, qui ſe deuouiſſe dicitur, & pro legionibus ſe in hoſtes immiſiſſe medios. Vnde vitam amiſit non perdidit. Re enim viliſſima maximam redemit: vitam dedit, accepit patriam, amiſit animã, potitus eſt gloria, quę cum ſumma laude prodita vetuſtati, quotidie magis eniteſcit. Quod ſi pro Rep. debere accedere periculũ, & ratione demonſtratum eſt, & exemplo comprobatũ, hi ſapientes ſunt exiſtimandi, qui nullũ pro ſalute patriæ periculũ vitãt. Reliqua libro Rhetoricorũ ad Herennium quarto: In copia rerũ capite 10. Et in cõmentarijs M. Veltkirchij.

Collatio ſimilitudinis. à maiore Exemplum. Sententia. Ratio ſententiæ. Concluſio.

Diſtributio, μερισμὸς eſt cùm genus, vel totum, vel ſubiectum, per enumerationem ſpecierum, partium, ſiue accidentiũ dilatamus. Naſcitur hoc ſchema à loco generum ac ſpecierum, totius ac partium. Prima eſt locupletandi ratio in 2. Commentario Eraſmi de Copia rerum: vt. Rem vniuerſam luxu perdidit. Illud totum, per plurimas poſſeſſionum formas amplificare licebit, hoc modo. Quicquid vel patris vel matris nomine hæreditati obuénerat: quidquid aliorum affinium morte aduenerat: quicquid ex vxoris dote, quæ quidem neutiquam erat vulgaris, acceſſerat: quicquid ex legatis accreuerat (accreuerat autem permultum) quicquid ex principis acceperat liberalitate: quicquid peculij caſtrenſis conflauerat: pecuniam omnẽ, vaſa, veſtes, fundos, agros vna cum ipſis & villis & pecoribus, breuiter, rem omnem ſeu mobilem ſeu ſoli; denique familiam etiam ipſam, fœdiſſimis ſcortorum amoribus, quotidianis commeſſationibus, ſumptuoſis obſonationibus, nocturnis perpotationibus, popinis, cupedijs, vnguentis,

alia,

alia, luſibus, paucis diebus ita abſūpſit, abligurijt, abſorbuit, vt ne teruntium quidē ſibi reliquum fecerit. in hoc exemplo propoſuit Eraſmus primò propoſitionem, totum complectens, deinde partium enumerationem, poſtremo complexionem propoſitioni Synonymam, ſed per partes explicatam atque diductam. Item apud Ciceronem pro lege Manilia inſignis eſt virtutū enumeratio quæ in Imperatore requiruntur. Et in Catilinaria coniuratione diuerſi generis homines recenſentur. Hoc Schema à Cicerone lib. ad Heren. 4. ab Eraſmo item in Eccl. lib. 3. ita definitur. Diſtributio eſt quæ ſingulis perſonis aut rebus diſpertitur, quæ conueniunt. Vel cum in plures res aut perſonas negotia certa quædam diſpertiuntur. Hæc non parum adfert decoris orationi, ſi cōmoda accedat breuitas, præſertim in præcipiēdo: vt Principis eſt toti Reip. proſpicere: Procerū ſalubribus conſilijs Principis ſollicitudinē adiuuare: Magiſtratuum eſt, iniunctum munus bona fide gerere: Populi eſt, Principis ac magiſtratuū imperata fideliter obire: Epiſcoporum eſt, quæ ad pietatem faciunt modis omnibus promouere: Monachorum pro ſalute omnium deprecari Dominum. Congeminatur ſchematis gratia, ſi aliud accedat ſchema. vt, Otiô corrumpitur ingenium, induſtria creſcit & augeſcit. Frugalitas ſeruat rem, luxus diſſipat. Diuitiæ docet arrogantiam, paupertas modeſtiæ magiſtra eſt, Imperitia confidentiam parit, è iudicio timidos reddit, Ceremoniæ ſuperſtitionem alunt, fides & charitas pietatem. Alia finitio.

Diuiſio, Διάλυσις, eſt quæ rem à re ſubmouens vtrāq; ſubiecta ratione abſoluit, hoc modo: Cur ego nunc tibi obijciam quicquam? ſi probus es, non meruiſti: ſin improbus, non commoueris. Item: Vel auaritia impulit, vel inopia: non auaritia, à quo vitio ſemper alienū declarat vitæ ratio: non inopia, quia large ſuppetunt facultates. Item: Quid nunc ego de meis proprijs meri-

ris prædicē? ſi meminiſtis obtundā: ſin obliti eſtis, cum re nihil egerim, quid eſt quod verbis proficere poſſim.

Sermocinatio, Διαλογισμὸς, eſt quæ cuique perſonæ ſermonem affingit cōgruentem cum decoro. Veluti viro forti, tyranno, ſeni, puero, iuueni, &c. Definitur & hoc modo: Sermocinatio eſt, cum aptè perſonam aliquam loquētem fingimus. Tales ſunt paſſim apud Hiſtoricos cōciones, vt in T. Liuio & alijs eſt cernere. Itē: Si nunc patres orthodoxi, qui vitæ innocentia, & mundana diuinaq; eruditione claruerunt, in hāc vitā reuocarētur, ac corruptiſſimos hominū mores & præpoſterā Chriſtianorum religionē viderent, nónne mox proclamarent: O tempora, ô mores, ô curuæ in terris animæ, & cœleſtium inanes! vultiſne vos de Chriſtiano nomine gloriari? vbi vera fides? vbi ſyncera charitas? vbi Chriſtiana pietas? vbi denique legum ac præpoſitorū reuerentia? nec vllus inter vos dogmatū conſenſus, ſed velut in diſſono choro ſuam quiſque canit cantionem. Vbi Epiſcoporum ac Paſtorū Eccleſiarū charitas illa triplex, quā à D. Petro ſtipulatus eſt Chriſtus ouiū curam illi demandaturus? vbi Sacerdotum ſobrietatis & caſtitatis amor? vbi tandem populi voluntas obtemperandi præceptis Chriſti, ac promptitudo obſequendi ijs, quibus Deus ipſe habenas Reip. adminiſtrandas demandauit? Quid dicemus? Verbo tenus quidem vos Chriſtianos eſſe, vita plus quàm Ethnicos, &c.

Sententia, γνώμη, eſt quæ cōmoda breuitate demonſtrat, quid in vita ſit agendum, aut quid fieri ſoleat. Variatur hoc genus per omnes figuras: & ſi in loco aptéq; interſerantur, velut emblēmata ſeu gēmæ potius, multiplicem commoditatē adferunt orationi, fidem & authoritatem, dignitatem, iucunditatem & acrimoniam. Cauendū tamen ne nimiū ſint crebræ: honeſtior enim veſtis eſt gemmis diſtincta, quā tota gemmis operta: præterea ne futiles ſint, aut ſtultæ, nec palam falſæ, ne

quouis

quouis loco inſulciantur. Nam vt magni refert, quas gemmas, quo in loco inſeras: ita plurimũ intereſt, quod ſententiæ genus vbi intertexas. Vitandum & illud, ne præter decorum adhibeantur. Abſurdũ enim fuerit, ſi quis adoleſcentulo aut lenoni graues ſententias, aut in re ludicra leuique Stoicorũ adhibeat paradoxa. Quiſquis ſententias dicit, quodammodo præcipit, ac leges præſcribit. Quæ ex probatis ac celebribus, authoribus proferuntur, in primis mouent. Porrò præcipua ſẽtentiarum genera octuplicia ſunt. Primũ, quod Vniuerſale vocant, nullis circumſtantijs implicitũ: vt, omnes ſibi melius eſſe malunt, quàm alijs. Secundũ, quod ad rem refertur: vt nihil eſt tam populare quam bonitas. Tertium ad perſonã relatum: vt, Princeps, qui vult omnia cognoſcere, neceſſe habet multa ignoſcere. Quartum ſimplex eſt, cui nihil admiſcetur vt, nihil tenacius hæret, quàm quod pueri didicimus. Item, Non eſt fidendũ percontatori, quia garrulus idem. Quintũ eſt geminatum vt, Obſequiũ amicos, veritas parit odiũ. Sextum, quod ex duabus ſententijs diuerſis conſtat: vt, Mors miſera non eſt, aditus ad mortem eſt miſer. Septimum genus, ſententia eſt recta, nihil habens tropi, aut alterius ſchematis: vt, Amico fideli nihil eſt quod poſſit comparari, Octauum, cui gratiam auget additus Tropus aut figura: vt, Vſque adeòne mori miſerum eſt? Ita Medea Ouidiana: Seruare potui, perdere an poſſim rogas? Eſt deniq; ſententia quæ ad certam perſonã transfertur, Vt iam ſententiæ vim amittat. Velut illud Ciceron. Nihil habet Cęſar tua fortuna magis, quàm vt poſſis, nec natura melius. quàm vt velis ſeruare quàm plurimos, Reliqua in 2. Comment. Eraſ. de copia rerum & apud Fab. lib. 8. cap. 5. Huc pertinent Apophthegmata; quæ ſunt, definitore Eraſmo, acutè dicta quædam & breuia, Oratorum, Ducum, Legatorum, Imperatorum: ac, vt ſemel dicam: illuſtrium virorum, de quibus idem octo libros in lucem edidit. Præterea qualiacunque ve-

terum dicta,quæ κρίσεις vocat, huc referri debent.

Acclamatio, Ἐπιφώνημα, eſt rei narratæ aut probatæ ſumma acclamatio. Quæ ſi commode accinatur multũ
Æn.1. Pro Ligario. habet aculeorum. Narrationi accinitur illud Maronis: Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Probatæ rei, vt illud M. Tullij: Quorum igitur impunitas, Cæſar, tuæ, clementiæ laus eſt. eorũ te ipſorum ad crudelitatem acuet oratio? Schema eſt Epigrammatis admodum peculiare, vt in Epigrammate de Oue Lupi catulum vberibus alente: Natura haud vnquam vertitur officijs. Vtitur & Val. Maximus frequenter. Item Seneca ſuas Epiſtolas ferè claudit Epiphonemate. Apud Hieronimum, Ambroſium & Gregoriũ crebra reperiũtur Epiphonemata velut hoc de Petro, qui dixit: Ecce reliquimus omnia. Multum reliquit, qui ſibi nihil retinuit. Conuenientius adhibetur in Epilogis, in quibus quæ præcipua ſunt in toto argumento, inſiguntur auditorum animis. Aptè tamen & ſingulis partibus adhibetur interdum. Veluti ſi quis deteſtatus periurium, ſic acclamet. Deum negat, quiſquis per illũ peierat. Aut dehortus à temere iurando, ſic accinat. Qui ſine cauſa aſſuetauit iurare, is & peierabit, ſiqua inuitet cauſa. Aut ſi inſectatus vitium ebrietatis, hoc modo claudat: Cui placet ebrietas, placeat & inſania. Item: Qui humanitatis putat amicum porrectis poculis ad temulentiam adigere, idem humanitatem appellet, amico dementiæ venenum dare. Similiter adhortationem ad liberalitatem in egenos, ita licebit claudere: Qui pauperé ſubleuat, Chriſtum demeretur non hominem. Aut ita. Non donat homini, ſed Deo fœnerat, quiſquis opitulatur egeno, Cæterúm vt gratiam habet, ſi commodè incidat, ita frequentia & affectatio tædium adfert, & quod grauius eſt, fidem abrogat dicenti.

Intellectus. *Noëma*, Νόημα, eſt cùm rectè ſignificamus, quod auditor ex ſeſe diuinet. Vel eſt obſcurũ dictum alicui oppo-

ſitum:

ſitum:vt Hortenſius negabat ſe vnquã cum matre aut ſorore rediiſſe in gratiam. Intelligitur enim nunquam illi cum matre aut ſorore incidiſſe diſſidiũ. Item: Soror fratri, quem ſæpius è ludo gladiatorio redemerat, dormienti præcidit pollicem. Ille cum ſorore agit iniuriarum. Pro ſorore itaque dicitur iuueni: Dignus eras, qui integram haberes manum, Hic ſermo videtur eſſe commiſeratis, cùm exprobret potius ſeruile ingenium, qui toties fruſtra redẽptus, tandẽ pollice mutilatus ne poſſet eſſe gladiator, tamen cum beneuola ſorore agat iniuriarum. Ita D. Hieronymus in Epiſt. ad Chromatium: In mea, inquit, patria ruſticitas vernacula. Deus venter eſt, & in diem viuitur: & ſanctior eſt ille, qui ditior eſt. Acceſſit huic patellæ, iuxta tritum populi ſermone prouerbium dignũ operculum: ſignificans Epiſcopum ad improbos populi mores accommodatum.

Continuatio, eſt denſa & continens frequentatio verborum cum abſolutione ſententiarum. Vel eſt plena & citra interualla verborum frequentatio cum abſolutione & perfectione ſenſuum. Huius triplex vſus eſt. In Sententia, hoc modo: Et non poteſt multũ obeſſe fortuna qui ſibi firmius quàm in caſu præſidium collocauit. In contrario, hoc pacto: Nam ſiquis ſpei non multum in caſu collocarit, quid eſt, quod ei magnopere, caſus obeſſe poſſit? In Concluſione, in hunc modum. Quod ſi in eos plurimum fortuna poteſt, qui ſuas rationes omnes in caſum contulerunt, non ſunt omnia committenda fortunæ, ne magnam nimis in nos habeat dominationem.

Expoditio, ſiue Enumeratio, eſt cum rationibus compluribus enumeratis, quibus aliqua res aut fieri aut nõ fieri potuerit, cæteræ tolluntur, vna relinquitur, quam nos intendimus: hoc modo, Neceſſe eſt cùm conſtet fundum iſtum fuiſſe noſtrum, oſtendas te aut vacuum poſſediſſe, aut vſu tuum feciſſe, aut emiſſe, aut hæreditate tibi obueniſſe: Vacuum cùm ego adeſſẽ, poſſidere

non potuiſti. Tuum vſu feciſſe etiam nunc non potes: emptio nulla profertur: hæreditate tibi, me viuo, mea pecunia venire non potuit: Relinquitur ergo, vt me de meo fundo deieceris. Hoc ſchema argumĕtationi coniecturali quadrabit, vbi negotij natura dabit facultatĕ.

Frequentatio, Συναθροισμος, eſt cũ res in tota cauſa diſperſæ vnũ coguntur in locum, quò grauior aut acrior fiat oratio. Vel, eſt, cùm argumĕta fuſius ac ſparſim tractata, velut in vnum faſcem collecta oculis ſubijcimus. Adhibetur attollendæ rei gratia, & Epilogis maximè conducit, hoc modo: A quo tandĕ abeſt iſte vitio? quid eſt iudices, cur velitis eũ liberare? Suæ pudicitiæ proditor eſt, inſidiator alienæ: cupidus, intemperans, petulans, ſuperbus, impius in parentes, ingratus in amicos, infeſtus cognatis, in ſuperiores contumax, in æquos & pares faſtidioſus, in inferiores crudelis, deniq; in omnes intolerabilis.

Exuſcitatio, Eſt cùm & nos commoti dicere videmur, & auditoris animum cõmouemus, hoc modo: Quis eſt tam tenui cogitatione præditus, cuius animus tantis anguſtijs inuidiæ continetur, qui non hunc hominem ſtudioſiſſimè laudet, & ſapientiſſimum iudicet? qui pro ſalute patriæ pro incolumitate ciuitatis, pro Reip. fortunis, quamuis magnum atq; atrox periculum ſtudioſè ſuſcipiat, & libĕter ſubeat? Equidĕ hunc hominem magis cupio ſatis laudare quàm poſſim, idĕmq; hoc certò ſcio vobis omnibus vſu venire. Expolitionis forma eſt.

Commoratio, ſiue Immoratio, eſt cùm in loco firmiſſimo, quo tota cauſa continetur, manetur diutius, & eodem ſæpiùs reditur. Hac vti maximè conuenit, & eſt Oratoris boni maximè proprium. Huic exemplũ ſatis idoneum ſubijci non poteſt, teſte Cicerone: propterea quòd hic locus à tota cauſa ſeparatus non eſt, ſicut membrum aliquod, ſed tanquam ſanguis profuſus eſt per totum corpus orationis.

Similitudo, ὁμοίωσις, Homœoſis, eſt cùm aliquid ex re

diſpari

diſpari ſimile ad rem quãpiã traducitur: Vel eſt quando res cum re ex ſimilitudine confertur. Mancinellus:

Fertur Homœôſis quoties ſit ſimilitudo,
Sunt ſpecies Icon, vt Parabola & Paradigma.

Eſt cûm ex ſimilitudine alicuius cogniti in aliquod incognitum deuenimus. Hoc ſchema plurimũ lucis ac dignitatis adſert orationi. Interim etiã ad probationẽ multum confert. Huius exemplum erit: Vt grauiſſimè peccant, qui fontem publicum, vnde hauriunt omnes, veneno inficiunt: ita peſſimè merentur de republica, qui principis animum pernicioſis conſilijs deprauant. Item: Quemadmodum in periculoſa nauigatione non ei committitur clauus, qui opibus aut nobilitate præcellit, ſed qui gubernandæ nauis peritia cæteris præſtantior eſt: ita non oportet principatum tradere ei, qui cæteris ditior ſit, aut genere clarior, ſed qui prudentia & fide cæteros anteeat. Illud curandum, vt ſimilitudo quadret ad id cui adhibetur, ne ſit ſordida aut obſcœna, ne accerſatur à rebus auditori ignotis, ne item dura & affectata, ne denique talis, vt ſtatim in diuerſum torqueri poſſit. Hoc ſchemate ſcatet vndiq; ſcriptura diuina. Inter Eccleſiæ doctores nullus hac figura largiùs vtitur, quàm Ioannes Chryſoſtomus. Pro qualitate porrò ſimilitudinis variabitur orationis character. Iucundus erit, ſi à rebus iucundis ducetur, hoc modo: Quemadmodum blandis flatibus, aſpirante Fauonio, ſqualor & triſtitia hyemis depellitur, omniſq; naturæ facies veluti noua iuuenta repubeſcit, arbores nonis ornantur frondibus, gramina blandè virentia varijs florum luminibus diſtinguuntur, amnes labuntur amœniùs, Sol ipſe totáque cœli ſpecies mitiore aſpectu delectat oculos: ita ſimul atq; hominis animum afflauerit diuini ſpiritus gratia, protinùs abit vitæ prioris deformitas, próq; vitijs omnis vita decoris virtutibus eniteſcit, dicas eum feliciter venatum. Grandis tũ erit, cùm à rebus ſublimibus trahetur. Huius exemplũ erit

Iucunda ſimilitudo.

Grandis ſimilitudo.

erit illud: Sicuti Deus cùm nullius egeat, tamen ſuapte natura gaudet omnibus benefacere: ita qui Deum patrem appellant, debent gratis de omnibus, quod in ipſis eſt, bene mereri. Porrò acris dictionis hoc ſit exemplum: Expallescis ad afflatum aut morſum viperæ & ad medicum curris? quantò magis horrenda turpitudo, quę venenum habet omnibus viperis præſentius, quãtóque celeriùs quærenda medicina? Cęterùm mediocris characteris exemplũ à rebus mediocribus ſumendum, hoc pacto: Quemadmodũ, qui iuxta Heſiodi conſilium crebrò parua paruis addunt, tandem euadunt diuites: ita qui in virtutibus ſemper ad meliora proficit, tandem perfectus euadit. Poſtremò, Humilis ſiue ſubmiſſæ dictionis hoc exemplũ erit: Quemadmodum mendici ſiquid habent boni, celant, ſed pannos & vlcera oſtendunt, quò ſpectantium benignitatem prouocent: ſic nos oportet nõ iactare noſtra benefacta apud Deum, ſed mala noſtra profiteri, ſi velimus illius in nos miſericordiam prolicere.

Acris. Sumitur à rebus terribilibus

Mediocris ſimilitudo.

Humilis ſimilitudo.

Icon, Imago, εἰκών, eſt cùm vel rerum vel perſonarum imago exprimitur. Vel eſt formæ cum forma ex quadã ſimilitudine collatio. Vel eſt oratio demonſtrans corporum aut naturarum ſimilitudinem. Corporum: vt, Os humeróſque deo ſimilis. Naturarum: vt, Duo fulmina belli Scipiadæ. Hoc ſchema minimum differt à ſimilitudine, quum ſit huius ſpecies. Nam ſimilitudo adhibetur ad ornatum, ad voluptaté, aut perſuadendum, ad euidentiam, ad grauitaté & ab omni genere rerum aſciſcitur. Imago tantum ab animantis forma ducitur, & ad rem vel amplificandam, vel oculis ſubijciendam; quinetiam ad euidentiam, prauitatem, ad orationis iucunditatem facit: vt, ſi hominem rapacem aut violentum depingas, ſimilem iubato draconi, qui oculis ardentibus, dentibus acutis, vnguibus aduncis, hiante rictu, per omnia volitet, circumſpiciens ſiquem reperiat, cui poſſit aliquid mali faucibus afflare, quem orę attingere,

Vſus ſimilitudinis.

Differunt ſimilitudo & imago.

tingere, dentibus diſſecare, lingua aſpergere, vnguibus dilacerare. Item, Imperator noſter ignis aut ſolis inſtar armis relucens prælium ingreſſus eſt, ac more Leonis hoſtes inſilijt. Mancinellus.

Ad formam formæ collatio dicitur εἰκών.

Parabola, παραβολή, Collatio, eſt ſimilitudo ſumpta ab his quæ fiunt, aut quæ natura caſúue rebus adiuncta ſunt. Dicta Parabola, authore D. Hiero, quod alteri παραβάλλεται, hoc eſt, aſſimilatur, & quaſi vmbra, præuium veritatis eſt. Parabola res longius quæ comparantur repetere ſolet, nec hominum modo inter ſe opera ſimilia ſpectantur, ſed & à mutis atque etiam inanimis interim huiuſmodi ducitur. Cic. pro Mure. Quòd ſi è portu ſoluentibus, qui iam in portum ex alto inuehuntur, prædicere ſummo ſtudio ſolent & tempeſtatum rationem, & prædonum, & locorum, quod natura affert, vt eis faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediantur: quo me tandem animo eſſe oportet, propè iam ex magna iactatione terram videntem, in hunc cui video maximas Reip. tempeſtates ſubeundas. Item, Nauis pro ventorum ratione velum tollens, aut contrahēs, in hoc aut illud latus transferens. Parabola eſt, quæ doceat ſapientem tempori cedere oportere, ac rebus præſentibus ſeſe commodare. Definitur & hoc modo: Parabola eſt, comparatio rerum genere differentium. Quales in Euangelio multæ ſunt. Quum igitur alicuius vulgaris rei comparatione noſtrum inſtitutum illuſtramus, id propriè Parabola dicitur. Quæſt. 6. ad Aglaſiam.

Paradigma, παράδειγμα, Exemplum, eſt enarratio exempli hortantis aut deterrentis. Fabius ita definit: Paradigma eſt rei geſtæ, aut vt geſtæ, vtilis ad perſuadendum id quod intenderis commemoratio. Habent exempla magnam vim, & ad perſuadendum & ad inflāmandos animos æmulatione virtutis. Adhibentur autem non ſolum ad fidem faciendam, verum etiam ad ornandam rem, ad illuſtrandam, ad augendam, ad locupletandam. Lib. 1. cap. 11 Vſus Schematis.

Sunt

Sunt porrò paradigmata aut vt ſimilia, aut diſſimilia, aut contraria. Rurſum, aut vt maiora, aut vt minora, aut vt paria. Diſſimilia ſiue inæqualia circumſtantijs ferè conſtant. Sunt autem circumſtantiæ, vt obiter dicam, partim rerum, vt cauſa, locus, occaſio, inſtrumentum, tempus, modus, atque id genus aliæ: partim perſonarum, vt natio, patria, ſexus, ætas, educatio & diſciplina, habitus corporis, fortuna, conditio, animi natura, ſtudium, anteacta, commotio, conſilium, nomen. Cæterum exempla idem efficiunt quod ſimilitudo: nec quicquam intereſt, niſi quòd hæc ſumuntur à factis cum authoritate. Vt, Quemadmodum equus, ſi paulatim exerceas, redditur ad ferendos ſummos labores tolerantior: ita corpus hominis, ſi per gradus aſſueſcat maioribus, tolerat quæ alius non auderet attingere: Simile eſt. Exemplum erit. Milo Crotoniates, qui ſingulis diebus ad aliquot ſtadia geſtando vitulum, eundem poſt taurum factum ad tantundem ſpatij facilè geſtauit. Sumuntur autem exempla à perſonis ſiue veris ſiue fabuloſis: præterea à brutis & inanimis. Habent enim bruta animantia naturæ ductu plurimas virtutum imagines: vt, Elephanti non coëunt, niſi in ſemotiſſimis locis, & fortè interuenientem occidunt: quantò magis decet in congreſſu coniugum tametſi licita, multum adhiberi pudoris? Item. Delphini minores non ſinent vagari incomitatos: quantò magis oportet hominem liberis ſuis adhuc teneris adhibere pædagogum? Item. Vnaquæque arbor alit quod genuit, decet igitur & matres ſuo lacte nutrire filios ſuos. Porrò exempla illa potiſſimùm animos mouent, quæ ſunt antiqua, illuſtria, noſtratia, id eſt, ſuæ cuiuſque gentis: & domeſtica, id eſt, ſui cuiuſque generis. Hiſtorici ingentem vim exemplorum verorum, Poëtæ fabuloſorum tibi affatim ſuppeditabunt.

Circumſtantiæ duplices, Græcè Periſtaſes vocantur.

Differunt ſimilitudo & paradigma.

Phil. Lib 6 cap. 8.

Digreſſio, παρέκβασις, eſt alicuius rei, ſed ad vtilitatem cauſæ pertinentis, extra ordinem excurrens tractatio. Vocatur etiam Excurſus, Egreſſio, Expatiandi genus, Egreſſus.

Fab. Lib. 4. cap. 3. Eraſ. 2. comment. Auctor. Fab.

greſſus. Et quia hæc orationem maximè illuſtrat, ornat ac locupletat, haud immeritò illam huic ſchematum ordini veluti appendicem aſcribere placuit. Adhibetur autem vel laudandi gratia (qualis eſt apud M. Tullium pro L. Cornelio popularis illa virtutum Cn. Pompeij commemoratio, in quam ille diuinus Orator, veluti nomine ipſo ducis curſus dicendi teneretur, abrupto quem inchoauerat ſermone diuertit) aut vituperandi, aut ornandi, aut delectandi, aut præparandi cauſa. Sumuntur autem ab expoſitione rerum geſtarum, à deſcriptione locorum, regionum, perſonarum: item à tractatione fabularum, apologorum, præterea à locis communibus, &c. Porrò longius immorari licebit excurſionibus vel in initio dictionis (Qualis illa Herculis Gallici apud Lucianum, & Lamiarum apud Politianum deſcriptio) vel in fine, quo iam feſſus recreetur auditor: Quemadmodum in Georgicis ferè facit Virgilius. In medio, ſi quando digredi licebit, celerius eò redeundum, vnde digreſſus ſis, niſi pars cauſæ iam abſoluta digreſſionis anſam præbebit. Veluti poſt narratam cauſam: quo ad ſecuturam argumentationem auditor reddatur alacrior. Aut poſt probationem, ſiue omninò poſt locos inamœniores, quo tædium ſubtilitatis diſcutiatur. Aut niſi res ipſa locos huiuſmodi ſuapte ſponte afferat, qui inuitent ad diutiùs immorandum. Hęc Eraſmus Barbariei in Germania noſtra profligator, ſyncerę Latinitatis reparator ac de omnibus literarum ſtudioſis optimè meritus.

& Eraſm. Digreſſione ſex modis vtimur.

Vnde digreſſio petenda. Vbi digreſſio locum habeat immorandi.

In medio orationis quomodo digrediūtur. Longior erit digreſſio in orationis medio.

FINIS.

INDEX TROPORVM AC Schematum Alphabeticus.

Antonomaſia 9
Abuſio 11
Acclamatio 84
Acyrologia 12
ἄκυρον 12
Antiphraſis 12.16
Allegoria 12
Aenigma 14
Aſteiſmus 15
Appoſitio 19
Aphæreſis 20
Ablatio ibid.
Apocope 20
Abſciſſio ibid.
Antitheſis 22
ἀντίστοιχον ibid.
Apoſiopeſis 24
Anaſtrophe 29
Antiptôſis 32
Aſyndeton 34
Appoſitum 36
Attributum ibid.
Alleotheta 38
Allœoſis ibid.
Anadiplôſis 45
Antiſtrophe 46
Articulus 48
Agnominatio 50
Antanaclaſis ibid.
Anthypophora 54
Antiſagôga ibid.
ἀπορία 56
ἀνακοίνωσις 157
Auerſio 59
ἀποστροφή ibid.
Amplificatio triplex 61
Auxeſis 62
ἀντίθετον 63
ἀντίθεσις ibid.
ἀφορισμός 66
ἀντιμεταβολή 71
ἀντιλογία 74
ἀναγκαῖον 75
Apophthegmata 83
βραχυλογία 48
¶ *Catachreſis* 11
Charientiſmus 16
Confuſio 31
Cacemphaton 33
Cacophaton ibid.

Caco-

Caucaſus. Cacaphaton
Cacaphaton.

Cacoſyntheton ibid.
Circuitio 36
Circumlocutio ibid.
Conduplicatio 44
Conuerſio 46
Complexio ibid.
Copulatio 47
Compar 48
Communicatio 57
Conformatio 60
Congeries 63
Coaceruatio ibid.
Contentio ibid.
Contrarium ibid.
Comparatio ibid.
Correctio 66
Commutatio 71
Cauſa 74
Confeſſio ibid.
Chronographia 78
Continuatio 85
Commoratio 86
Collatio 89
Circumſtantiæ dup. 90
¶ διασυρμὸς, *Diaſyrmus* 16
Diductio 20
Diaſtole 21
Diæreſis ibid.
Diacope 30
Dialyſis 31
Dialyton 34
Duplicatio 47
Denominatio 50
Dubitatio 56
διαπόρησις ibid.
Diminutio 68
δικαιολογία 75
διάνοια ibid.
Definitio ibid.
διατύπωσις ibid.
Deformatio ibid.
Demonſtratio 76
Diſtributio 80
Diuiſio 81
Digreſſio 90
¶ *Eminentia* 17
Exceſſus ibid.
Epentheſis 20
Ectaſis 21
Ecthlipſis 21
Eclipſis 23
Epanalepſis 28
Epitheton 36
Epimone 38
Eleuatio 16
Emphaſis 40
Epanalepſis 44
Epizeuxis 45
ἐπιφορὰ 46
Ερώτημα 51
Exclamatio 54
Εκφώνησις ibid.
ἐπιτροπὴ 58
Exegeſis 61
ἐπιτροχασμὸς 63
Επανόρθωσις 66
Επάνοδος 72
Excuſatio 75
Ενέργεια 76
Euidentia ibid.

Effictio

Effectio 76
Expolitio 79
Ἐξεργασία ibid.
Ἐπιφώνημα 84
Expeditio 85
Enumeratio ibid.
Exuſcitatio. 86
Exemplum 89
Egreſſus 90
Excurſus ibid.
¶ Figura 7
Figurata conſtructio 23
Figura dupliciter ſumit. 42
Frequentatio 86
¶ Gradatio 70
Γνώμη 82
¶ Hyperbole 17
Hyperbaton 29
Hyſterologia 30
Hyſteron Proteron ibid.
Hyperbaton obſcu. 31
Hypallage 31
Hendiadis 32
Hirmos 35
Ὁμοιόπτωτον 49
ὁμοιοτέλευτον ibid.
Hypotypoſis 75
ὁρισμὸς ibid.
ὁμοίωσις 86
¶ Intellectio 8
Ironia 14
Illuſio ibid.
Interpoſitio 31
Interruptio 24
Inuerſio 12
Interciſio 30
ἰσόκωλον 48
ἰσοκωλία ibid.
Interrogatio 51
Imprecatio 55
Inſultatio 56
Inopinatum 57
Interpretatio 61
Incrementum 62
Illuſtratio 76
Intellectus 81
Immoratio 86
Imago 88
Icon ibid.
Irriſio 15
Κατάχρησις 11
Κλῖμαξ 81
¶ Liptote 31
Licentia 58
¶ Metaphora [illegible]
Metonymia [illegible]
Metalepſis [illegible]
Myſteriſmus [illegible]
Metaplaſmus [illegible]
Metathesis [illegible]
Macrologia [illegible]
Membrum [illegible]
Μετάνοια [illegible]
Μείωσις [illegible]
Μετάστασις [illegible]
¶ Nominis confictio [illegible]
Νόημα [illegible]
¶ Onomatopœia [illegible]
Obticentia [illegible]
Obteſtatio [illegible]

Effectio 76
Expolitia 79
Ἐξεργασία ibid.
Ἐπιφώνημα 84
Expeditio 85
Enumeratio ibid.
Exuſcitatio. 86
Exemplum 89
Egreſſus 90
Excurſus ibid.
¶ Figura 7
Figurata conſtructio 23
Figura dupliciter ſumit. 42
Frequentatio 86
¶ Gradatio 70
Γνώμη 82
¶ Hyperbole 17
Hyperbaton 29
Hyſterologia 30
Hyſteron Proteron ibid.
Hyperbaton obſcu. 31
Hypallage 31
Hendiadis 32
Hirmos 35
ὁμοιόπτωτον 49
ὁμοιοτέλευτον ibid.
Hypotypoſis 75
ὁρισμὸς ibid.
ὁμοίωσις 86
¶ Intellectio 8
Ironia 14
Illuſio ibid.
Interpoſitio 31
Interruptio 24
Inuerſio 12
Interciſio 30
ἰσόκωλον 48
ἰσοκωλία ibid.
Interrogatio 51
Imprecatio 55
Inſultatio 56
Inopinatum 57
Interpretatio 61
Incrementum 62
Illuſtratio 76
Intellectus 81
Immoratio 86
Imago 88
Icon ibid.
Irriſio 15
Κατάχρησις 11
Κλίμαξ 81
¶ Liptote [illegible]
Licentia [illegible]
¶ Metaphora 8
Metonymia 9
Metalepſis 11
Mycteriſmus 16
Metaplaſmus 19
Metatheſis [illegible]
Macrologia [illegible]
Membrum [illegible]
Μετάνοια [illegible]
Μείωσις [illegible]
Μετάστασις [illegible]
¶ Nominis confictio [illegible]
Νόημα [illegible]
¶ Onomatopœia [illegible]
Obticentia
Obteſtatio